

ΛΕΟΝΤΕΙΟ ΛΥΚΕΙΟ ΠΑΤΗΣΙΩΝ

ΛΥΣΙΟΥ: « ΥΠΕΡ ΜΑΝΤΙΘΕΟΥ »

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ

ΤΑΞΗ Β' ΛΥΚΕΙΟΥ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΣΚΟΥΡΑ ΑΜΑΛΙΑ

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΣΤΗ ΓΕΝΙΚΗ ΕΙΣΑΓΩΓΗ (σσ. 9 – 26)**Α) Η ΦΥΣΙΚΗ ΡΗΤΟΡΕΙΑ:**

1. Τι καλείται «φυσική ευγλωττία»;
2. Ποια στάση τηρεί ο Όμηρος απέναντι στη «φυσική ευγλωττία» και ποιον θεωρεί ιδανικό ήρωα;
3. Ποιο το περιεχόμενο του όρου «αγορή» στον Όμηρο;
4. Τι ονομάζουμε «ισηγορία»; Ποια η σχέση της με την ανάπαυση της «φυσικής ευγλωττίας»; Δώστε παραδείγματα σπουδαίων φυσικών ρητόρων.

Β) Η ΓΕΝΝΗΣΗ ΤΗΣ ΣΥΣΤΗΜΑΤΙΚΗΣ ΡΗΤΟΡΕΙΑΣ:

1. Ποια είναι η διαφορά μεταξύ φυσικής ευγλωττίας και συστηματικής ρητορικής;
2. Σε ποια γεωγραφική περιοχή, κάτω από ποιες κοινωνικές συνθήκες και με ποια μορφή αναπτύχθηκε αρχικά η συστηματική ρητορεία;
3. Ποιοι θεωρούνται οι πρώτοι διδάσκαλοι της ρητορικής τέχνης και σε τι συνίσταται η προσφορά τους;
4. Να εξετάσετε τα δύο κείμενα που ακολουθούν και να προσδιορίσετε την άποψη που έχει κάθε συγγραφέας για την ικανότητα του ανθρώπου να ομιλεί καλά:

α) *Ει μιν σοι υπάρχει φύσει ρητορικῶς εἶναι, ἔσει ρήτωρ ἐλλόγιμος προσλαβὼν ἐπιστήμην τε καὶ μελέτην*, Πλάτωνος *Φαῖδρος* 269d.. (Μετάφραση: αν διαθέτεις φυσική ευγλωττία, θα γίνεις αξιόλογος ρήτορας προσθέτοντας σ' αυτήν γνώση και άσκηση).

β) *Αἱ μιν γὰρ δυνάμεις καὶ τῶν λόγων καὶ τῶν ἄλλων ἔργων ἀπάντων ἐν τοῖς εὐφύεσιν ἐγγίγνονται καὶ τοῖς περὶ τὰς ἐμπειρίας γεγυμνασμένοις. Ἡ δὲ παιδεία τοὺς μὲν τοιοῦτους τεχνικωτέρους καὶ πρὸς τὸ ζῆτειν εὐπορωτέρους ἐποίησεν ... τοὺς δὲ καταδεεστέραν τὴν φύσιν ἔχοντας ἀγωνιστὰς μὲν ἀγαθοὺς ἢ λόγων ποιητὰς οὐκ ἀποτελέσειεν, αὐτοὺς δ' ἀν' αὐτῶν προαγάγοι καὶ πρὸς πολλὰ φρονιμωτέρως διακείσθαι ποιήσειεν*. Ἰσοκράτους *Κατὰ Σοφ.*, § 15.

(Μετάφραση: καθ' όσον μάλιστα η ικανότητα να συνθέτει κανείς λόγους και γενικώς να ενεργεί, ενυπάρχει σ' εκείνους οι οποίοι είναι προικισμένοι με φυσικά προτερήματα και είναι εξασκημένοι μέσω της πείρας· αλλά η αγωγή τους καθιστά επιτηδειότερους προς την τέχνη τους και καλύτερα προικισμένους για τις αναζητήσεις (τους)·... εκείνους δε που έχουν προτερήματα εκ φύσεως κατώτερα, η αγωγή δεν θα τους έκανε ικανούς να αγωνίζονται και να κατασκευάζουν λόγους, αυτούς όμως τους ίδιους μπορεί να αναπτύξει περισσότερο και να τους καταστήσει περισσότερο σώφρονες από πολλές απόψεις).

5. Να συνδέσετε κάθε όνομα της στήλης Α με το στοιχείο που του αντιστοιχεί στη στήλη Β. Η στήλη Β περιέχει πληροφορίες από την Εισαγωγή του σχολικού βιβλίου.

A	B
Σόλων	• διδάσκαλος συστηματικής ρητορικής
Πίνδαρος	• ποιητής
Ομηρος	• ποιητής, νομοθέτης
Ηρόδοτος	• διδάσκαλος συστηματικής ρητορικής
Θεμιστοκλής	• ιστορικός
Περικλής	• πολιτικός, φυσικός ρήτωρ
Κόραξ	• στρατηγός, φυσικός ρήτωρ
Τ(ε)μισίας	• ποιητής, φυσικός ρήτωρ

6. Να συνδέσετε τις εκφράσεις της στήλης Α με τις συμπληρωματικές τους της στήλης Β, ώστε να ολοκληρωθεί το νόημά τους:

A	B
Η φυσική ικανότητα στον λόγο	• βοήθησε τους πολίτες να ασκήσουν την ικανότητά τους στον λόγο
Στους ήρωες του Ομήρου	• δεν γνωρίζει φυσικές διακρίσεις
Η «ισηγορία»	• έχει κανόνες
Η συστηματική ρητορική	• η ευγλωττία περιγράφεται ως θεϊκό χάρισμα

Γ) ΡΗΤΟΡΕΙΑ ΚΑΙ ΣΟΦΙΣΤΙΚΗ:

1. Ποιοι παράγοντες κατέστησαν την Αθήνα κέντρο της συστηματικής ρητορικής κατά τους 5^ο και 4^ο αι. π.Χ.; Γιατί συνέβη αυτό;
2. Ποια η συμβολή του Γοργία του Λεοντίνου στην ανάπτυξη της ρητορικής τέχνης;
3. Σύμφωνα με πληροφορίες από την αρχαία ελληνική γραμματολογία ο Γοργίας ο Λεοντίνος, τον 5^ο αι. π.Χ. καλλιεργώντας την πολιτική και κυρίως την επιδεικτική ρητορεία, μελέτησε και αξιοποίησε τη σημασία που έχει η χρήση των καταλλήλων λέξεων για κάθε κοινωνική περίπτωση. Να εξηγήσετε με ένα παράδειγμα από την καθημερινή ζωή πώς αντιλαμβάνεστε τη σημαντικότητα αυτής της επικοινωνιακής αρχής.
4. Ο Γοργίας ο Λεοντίνος υποστήριξε ότι δεν υπάρχει αντικειμενική αλήθεια και ηθική και ο Πρωταγόρας ότι για κάθε ζήτημα υπάρχουν δύο απόψεις (5^{ος} - 4^{ος} αι. π.Χ.). Σήμερα, στο τέλος του 20^{ού} αι. χρησιμοποιούμε τις εκφράσεις: «Όλα τα ζητήματα δεν

είναι άσπρο- μαύρο» και «Το νόμισμα έχει δυο όψεις». Πόσο συγγενείς εννοιολογικά φαίνονται οι θέσεις αυτές, παρά το ότι ανήκουν σε διαφορετικές εποχές και γιατί, κατά τη γνώμη σας, τις αποδέχθηκε η κοινωνία;

5. Ποια στάση τήρησε ο Πλάτωνας απέναντι στη ρητορική τέχνη; Ερμηνεύστε την.
6. Ποια η πρακτική των Σοφιστών κατά τη διδασκαλία της ρητορικής;
7. Ποια θέση υιοθετεί ο Ισοκράτης απέναντι στη διαφωνία *φιλοσοφίας και ρητορικής που* αποκτά και κοινωνικές συνέπειες;
8. Ποια είναι η έννοια της φιλοσοφίας κατά τον Ισοκράτη;
9. Να συμπληρώσετε τα κενά επιλέγοντας από τις λέξεις που βρίσκονται σε παρένθεση εκείνη που ταιριάζει για κάθε περίπτωση:
 - Ο _____ στο έργο του *Ρητορική Τέχνη* υποστηρίζει ότι ο Πρωταγόρας λόγω επαγγέλματος υποσχόταν ότι μπορεί να καταστήσει πειστικό ένα ασθενές επιχείρημα. Έτσι έκρινε και _____ (αποδοκίμαζε / επιδοκίμαζε) τους σοφιστές.
 - Ο Γοργίας ο Λεοντίνος επηρέασε την εξέλιξη της ρητορικής τέχνης στην Αθήνα. Επεσήμανε τη σημασία που έχει για την _____ (εγκυρότητα / γνησιότητα / πειστικότητα) του λόγου _____ (ο «καιρός» / η εκπαίδευση / η ηθική διαπαιδαγώγηση των πολιτών).
 - Η ρητορική κατά τον _____ (Ισοκράτη / Πλάτωνα / Πρωταγόρα) έχει στόχο να _____ (διδάξει / πείσει / αποτρέψει) και να _____ (ανακαλύψει / προβάλει / παρουσιάσει) τα «εικότα», δηλ. τα _____ (αληθή / συμφέροντα / αληθοφανή).

Δ) ΟΙ ΑΤΤΙΚΟΙ ΡΗΤΟΡΕΣ ΚΑΙ Η ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΣΥΝΕΧΕΙΑ:

Τι περιλαμβάνει ο ρητορικός κανών και για ποιο λόγο συντάχθηκε;

Ε) ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΟΥ ΑΤΤΙΚΟΥ ΡΗΤΟΡΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ:

1. Ποια είδη ρητορικών λόγων διακρίνει ο Αριστοτέλης;
2. Ποιοι λόγοι ονομάζονται συμβουλευτικοί;
3. Ποιος ήταν ο κοινωνικός ρόλος των συμβουλευτικών λόγων κατά τον 5^ο και 4^ο αιώνα στην Ελλάδα; Πώς καταδεικνύει ο σημαντικός τους ρόλος στη ζωή των πολιτών της Αθήνας;
4. Περιγράψτε τη διαδικασία πολιτικών πράξεων και λήψης αποφάσεων στην αρχαία Αθήνα.

5. Ποια η θέση του ρήτορα στην πολιτική ζωή;
6. Ποιοι λόγοι ονομάζονται δικανικοί;
7. Ποια δικαστήρια της αρχαίας Αθήνας γνωρίζετε και ποιες οι αρμοδιότητες καθενός;
8. Από πού καταδεικνύεται η κοινωνική διάσταση των δικανικών λόγων και γιατί, κατά τη γνώμη σας, αυτοί ήταν αναγκαίοι στο πολιτικό σύστημα της πόλεως των Αθηνών;
9. Τι ήταν οι Λογογράφοι; Ποιες ιδιότητες έπρεπε να τους διακρίνουν;
10. Ποιοι λόγοι ονομάζονται επιδεικτικοί;
11. Ποιους στόχους καλούνται να επιτελέσουν οι ρήτορες που εκφωνούν επιδεικτικούς λόγους;

ΣΤ) ΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥ ΡΗΤΟΡΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ:

1. Ποια τα κύρια μέρη ενός ρητορικού λόγου;
2. Δώστε το περιεχόμενο του Προοιμίου ενός ρητορικού λόγου.
3. Δώστε το περιεχόμενο της Διήγησης ενός ρητορικού λόγου.
4. Δώστε το περιεχόμενο της Πίστεως ενός ρητορικού λόγου. Πόσα είδη πίστεων γνωρίζετε και ποιο το περιεχόμενο καθεμιάς;
5. Ποια στοιχεία χαρακτηρίζουν μια επιτυχή Διήγηση;
6. Πόσα και ποια είδη εντέχνων αποδείξεων διακρίνουμε;
7. Παρουσιάστε σύντομα και περιεκτικά τους παρακάτω όρους:
ενθυμήματα – παραδείγματα – γνώμες – ήθη και ηθοποιία – πάθη και παθοποιία
8. Δώστε το περιεχόμενο του Επιλόγου ενός ρητορικού λόγου.
9. Να μελετήσετε προσεκτικά το κείμενο που ακολουθεί και να καταγράψετε τα προσόντα που θα έπρεπε να έχει ο ρήτορας κατά την άποψη του Πλάτωνα:
Επειδή λόγου δύναμις τυγχάνει ψυχαγωγία ούσα, τον μέλλοντα ρητορικών έσεσθαι ανάγκη ειδέναι ψυχή όσα έχει. (Μετάφραση: Αφού ο σκοπός του λόγου είναι η αγωγή των ψυχών, είναι, απαραίτητο αυτός που πρόκειται να γίνει ρήτορας να γνωρίζει όλα τα είδη (μέρη) της ψυχής).
10. Να μελετήσετε προσεκτικά το κείμενο που ακολουθεί και να επισημάνετε τη θέση του Ισοκράτη για τα
προσόντα του ρήτορα:

«Εάν όλοι, όσοι ασχολούνται με την αγωγή των νέων, είχαν τη διάθεση να λένε την αλήθεια και να μη δίνουν υποσχέσεις ανώτερες από εκείνα, που πρέπει να επιτύχουν» και «εάν είναι αυτοί έντιμοι και δίκαιοι προς τους άλλους, δε θα διαπράξουν αμαρτήματα απέναντι τούτων,

εξαιτίας των οποίων έχουν γίνει τέτοιοι (ενν. έντιμοι και δίκαιοι)» και «όχι μόνο αυτούς, αλλά και εκείνους που υπόσχονται ότι διδάσκουν την ευγλωττία ενώπιον του λαού (ενν. τη δημόσια ευγλωττία) αξίζει να επιτιμήσουμε· διότι και εκείνοι για την αλήθεια δεν φροντίζουν καθόλου» και «τόσο δε ανόητοι είναι και αυτοί οι ίδιοι και τους άλλους τόσο ανόητους θεωρούν, ώστε, αν και γράφουν τους λόγους τους χειρότερα απ' όσο μερικοί από τους άπειρους αυτοσχεδιάζουν σχετικά με τους (ρητορικούς) λόγους, όμως υπόσχονται ότι θα κάμουν τους μαθητές τους τέτοιους ρήτορες, ώστε να μην αφήνουν να τους ξεφεύγει στις υποθέσεις τους κανένα από τα δυνατά επιχειρήματα. Και κατά την απόκτηση αυτής της δύναμης δεν αποδίδουν καμιά σημασία ούτε στην πείρα ούτε στις φυσικές ικανότητες του μαθητή, αλλά διατείνονται ότι θα μεταδώσουν σ' αυτόν τη γνώση των λόγων κατά τον ίδιο τρόπο που μεταδίδουν σ' αυτόν τη γνώση της γραφής, χωρίς να εξετάσουν τι είναι τα δύο αυτά πράγματα».

11. Σε ποιο είδος ρητορικού λόγου είναι ιδιαίτερα σημαντική:

- α) η παρουσία του πλήθους ως ακροατηρίου;
- β) η συμμετοχή των πολιτών για τη λήψη αποφάσεων;
- γ) η παρουσία ακροατηρίου με ειδικά ορισμένες αρμοδιότητες;

12. Να συμπληρώσετε τις επόμενες προτάσεις με τα ονόματα των ρητόρων που σας δίνονται σε παρένθεση

(Λυσίας, Ισοκράτης, Δημοσθένης):

- α) Ο _____ θεωρείται ως ο επιφανέστερος εκπρόσωπος της επιδεικτικής ρητορείας.
- β) Ο _____ θεωρείται ο κατ' εξοχήν ικανός λογογράφος της κλασικής Αθήνας.
- γ) Ο _____ θεωρείται ως ο σημαντικότερος ρήτορας συμβουλευτικών λόγων.

13. Σήμερα οι ομιλητές ή αγορητές αξιοποιούν την ηθοποιία και την παθοποιία ως τεχνικές στους λόγους τους; Να

βρείτε αυτές τις τεχνικές σε ένα παράδειγμα αυθεντικού λόγου που θα αναζητήσετε σε εφημερίδες ή περιοδικά ή που θα καταγράψετε από την τηλεόραση.

14. Η ρητορική ορίζεται ως «πειθους δημιουργός» και ως τέχνη «του ιδείν τα υπάρχοντα πιθανά περὶ ἑκάστων». Σε

ποιο μέρος ενός ρητορικού λόγου επαληθεύονται οι ορισμοί αυτοί και πώς;

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΛΥΣΙΑ (σσ. 29 – 33)

ΟΙ ΛΟΓΟΓΡΑΦΟΙ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥΣ

1. Τι γνωρίζετε για τους Λογογράφους;
2. Σε ποιες περιοχές εντοπίζεται η απαρχή και η ακμή του επαγγέλματος του Λογογράφου;
3. Ποιες προϋποθέσεις απαιτούνταν, για να ασκήσει κάποιος επιτυχώς το επάγγελμα του Λογογράφου;

Ο ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΛΥΣΙΑ

1. Να γράψετε ένα κατατοπιστικό σημείωμα για το Λυσία, όπου θα αναφέρεστε στη ζωή και το έργο του.
2. Πόσο επηρέασε τη ζωή και το έργο του Λυσία το ταξίδι του στην Κάτω Ιταλία;
3. Πόσο επηρέασε το καθεστώς των Τριάκοντα τη ζωή του Λυσία;
4. Ποιοι λόγοι οδήγησαν το Λυσία στο επάγγελμα του λογογράφου;
5. Γιατί ο Λυσίας παρέμεινε ισοτελής;

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΛΥΣΙΑ

1. Με ποια είδη ρητορικού λόγου ασχολήθηκε ο Λυσίας
2. Πόσοι λόγοι αποδίδονται στο Λυσία, πόσοι σώζονται και που αναφέρονται;

Η ΑΞΙΑ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

1. Μπορεί το έργο του Λυσία να θεωρηθεί αξιόπιστη ιστορική πηγή; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.
2. Για ποιες περιόδους της αθηναϊκής ιστορίας αντλούμε πληροφορίες από το έργο του Λυσία;
3. Ποια χαρακτηριστικά προσδιορίζουν την τεχνική αρτιότητα των λόγων του Λυσία;
4. Ποιες είναι οι αρετές του λόγου του Λυσία και ποια χαρακτηρίζει ο Διονύσιος ο Αλικαρνασσεύς «*ευπρεπεστάτην αρετήν*»;
5. Σε ποια σημεία τονίζει ο Διονύσιος ο Αλικαρνασσεύς την υπεροχή του Λυσία έναντι των άλλων ρητόρων;

ΛΥΣΙΟΥ "ΥΠΕΡ ΜΑΝΤΙΘΕΟΥ"

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Ποιο ήταν το περιεχόμενο της «δοκιμασίας» και ποιος ο στόχος της;
2. Ποια διαδικασία ακολουθείται σε μια «δοκιμασία»;
3. Γιατί κατηγορείται ο Μαντίθεος;
4. Με ποιο τρόπο ο Μαντίθεος προσπαθεί να πείσει το δικαστήριο και να αποκρούσει την κατηγορία που του αποδίδουν;
5. Ποια εικόνα παρουσιάζει στο δικαστήριο ο Μαντίθεος και με ποιο θέμα ασχολείται περισσότερο;
6. Με ποια στοιχεία του λόγου μπορούμε να καθορίσουμε το χρόνο απαγγελίας του;
7. Ποια είναι η δομή του συγκεκριμένου λόγου;
8. Γιατί η **διήγηση** στο λόγο αυτό λειτουργεί και ως **απόδειξη**;

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

1. Αν δε γνώριζα καλά, κύριοι βουλευτές, ότι οι κατήγοροι θέλουν να με βλάψουν με κάθε τρόπο, θα τους χρωστούσα μεγάλη ευγνωμοσύνη γι' αυτήν την κατηγορία, γιατί έχω τη γνώμη ότι είναι αίτιοι παρά πολύ μεγάλων ευεργεσιών για όσους έχουν συκοφαντηθεί άδικα, αυτοί που θα ανάγκαζαν αυτούς να λογοδοτήσουν για τις πράξεις της ζωής τους.
2. Γιατί εγώ τόσο πολύ έχω εμπιστοσύνη στον εαυτό μου, ώστε ελπίζω ότι, και αν ακόμα κάποιος τυχαίνει να διάκειται άσχημα απέναντι μου, όταν με ακούσει να μιλώ για όσα έχουν γίνει, θα μετανοήσει και θα με θεωρήσει στο εξής πολύ καλύτερο.
3. Έχω, λοιπόν, την απαίτηση, κύριοι βουλευτές, αν αποδείξω σε σας μόνο αυτό, ότι δηλαδή διάκειμαι φιλικά προς το παρόν πολίτευμα και ότι είμαι αναγκασμένος να συμμετέχω στους ίδιους με σας κινδύνους, να μην υπάρχει ακόμα καμιά ωφέλεια σε μένα, αν ωστόσο αποδειχτεί ότι και σχετικά με τα υπόλοιπα έχω ζήσει κόσμια και πολύ διαφορετικά από την πεποίθηση και τις συκοφαντίες των εχθρών (μου), σας παρακαλώ, αφενός να εγκρίνετε την εκλογή μου, αφετέρου να θεωρήσετε ότι αυτοί είναι πολύ κακοί. Πρώτα, λοιπόν, θα αποδείξω ότι δεν υπηρετούσα ως ιππέας ούτε βρισκόμουν στην πόλη επί των Τριάκοντα ούτε συμμετείχα στο τότε πολίτευμα.
4. Ο πατέρας (μας) δηλαδή, πριν από την καταστροφή στον Ελλήσποντο, έστειλε να ζήσουμε κοντά στο Σάτυρο, το βασιλιά, στον Πόντο, και δε βρισκόμασταν στην Αθήνα ούτε όταν γκρεμίζονταν τα τείχη ούτε όταν άλλαζε το πολίτευμα, αλλά ήρθαμε (στην Αθήνα) πέντε μέρες πρωύτερα, πριν γυρίσουν από την εξορία στον Πειραιά αυτοί από τη Φυλή.
5. Και πράγματι ούτε εμείς ήταν πιθανό, αφού είχαμε φτάσει σε τέτοια κρίσιμη χρονική

- στιγμή, να επιθυμούμε να συμμετέχουμε στους ξένους κινδύνους, ούτε εκείνοι προφανώς είχαν τέτοια πρόθεση, ώστε να παρέχουν αξιώματα στη διοίκηση της πολιτείας σε όσους ζούσαν στα ξένα και σε όσους δε διέπρατταν κανένα αδίκημα (εναντίον των πολιτών), αλλά (αντίθετα) περισσότερο στερούσαν τα πολιτικά τους δικαιώματα, ακόμα και από εκείνους που συνεργάστηκαν μαζί τους στην κατάλυση της δημοκρατίας.
6. Έπειτα, είναι, βέβαια, ανόητο να εξετάζει κανείς αυτούς που υπηρέτησαν στο ιππικό από την πινακίδα, γιατί σ' αυτήν, αφενός πολλοί από αυτούς που παραδέχονται ότι υπηρέτησαν στο ιππικό δεν είναι γραμμένοι μέσα, αφετέρου μερικοί από αυτούς που ζούσαν μακριά από την πόλη έχουν αναγραφεί εκεί. Πιο μεγάλη, όμως, απόδειξη ακρίβειας είναι η εξής: όταν, δηλαδή, γυρίσατε από την εξορία, αποφασίσατε με ψηφοφορία, οι φύλαρχοι να παραδώσουν κατάλογο των ιππέων, για να εισπράξετε πίσω το επίδομα από αυτούς.
 7. Κανείς, λοιπόν, δε θα μπορούσε να αποδείξει για μένα ούτε ότι εγώ αναγράφηκα στον κατάλογο από τους φυλάρχους ούτε ότι παραπέμφθηκα στους συνηγόρους του δημοσίου ούτε ότι εισέπραξα επίδομα. Κι όμως είναι εύκολο να κατανοήσουν όλοι αυτό, ότι δηλαδή αναπόφευκτα, αν δεν αποκάλυπταν αυτούς που πήραν τα επιδόματα, οι ίδιοι θα τιμωρούνταν. Επομένως, μπορείτε να εμπιστεύεστε πολύ πιο δικαιολογημένα εκείνους τους καταλόγους, παρά αυτούς· από εκείνους, δηλαδή, ήταν εύκολο, για όποιον το επιθυμούσε, να διαγραφεί, ενώ στους άλλους ήταν ανάγκη να γραφούν όσοι υπηρέτησαν στο ιππικό από τους φυλάρχους.
 8. Ακόμα, κύριοι βουλευτές, αν βέβαια υπηρέτησα στο ιππικό, δε θα αρνιόμουν αυτό σαν να είχα κάνει κάτι κακό, αλλά θα απαιτούσα να επικυρώνετε την εκλογή μου, αν αποδείξω ότι κανείς από τους πολίτες δεν έχει κακοποιηθεί από εμένα. Βλέπω μάλιστα ότι και εσείς έχετε αυτή τη γνώμη και ότι από τη μια, πολλοί από αυτούς που υπηρέτησαν στο ιππικό είναι βουλευτές, από την άλλη, πολλοί από αυτούς έχουν εκλεγεί με χειροτονία στρατηγοί και ίππαραχοι. Επομένως, μη νομίζετε ότι εγώ κάνω αυτήν την απολογία για κανένα άλλο λόγο, παρά επειδή τόλμησαν επίσημα να πουν συκοφαντικά ψεύδη σε βάρος μου. Ανέβα, λοιπόν, για χάρη μου στο βήμα και κατάθεσε μαρτυρία.
 9. Σχετικά, λοιπόν, με αυτήν την κατηγορία δε γνωρίζω για ποιο λόγο πρέπει να μιλάω περισσότερο. Μου φαίνεται μάλιστα, κύριοι βουλευτές, ότι στους άλλους δικαστικούς αγώνες αρμόζει να απολογείται κάποιος μόνο για τις ίδιες τις κατηγορίες, όμως στις δίκες - δοκιμασίες είναι δίκαιο να λογοδοτεί (ο δοκιμαζόμενος) για όλη τη ζωή του. Σας παρακαλώ, λοιπόν, να με ακούσετε με εύνοια (συμπάθεια). Μάλιστα θα κάνω την απολογία (μου) όσο μπορώ πιο σύντομα.
 10. Εγώ δηλαδή πρώτα, παρόλο που μου έμεινε λίγη περιουσία εξαπίας των συμφορών και του πατέρα (μου) και της πόλης, πάντρεψα δύο αδελφές, αφού έδωσα προίκα στην καθεμιά

τριάντα μνες, με τον αδελφό μου μοιράστηκα (την περιουσία) έτσι, ώστε εκείνος να παραδέχεται ότι έχει μεγαλύτερο μερίδιο από την πατρική περιουσία σε σχέση με μένα, και απέναντι σε όλους γενικά τους υπόλοιπους (συμπολίτες μου) έχω ζήσει με τέτοιο τρόπο, ώστε ποτέ μέχρι τώρα δεν έδωσα καμία αφορμή παραπόνου ούτε σε έναν.

11. Και τις μεν ιδιωτικές μου υποθέσεις έτσι έχω διευθετήσει. Σχετικά, όμως, με το δημόσιο βίο μου, νομίζω ότι πολύ μεγάλη απόδειξη της δικής μου εντιμότητας είναι ότι από τους νεότερους, όσοι τυχαίνει να ασχολούνται με ζάρια ή ποτά ή τέτοιου είδους ασωτείες, θα δείτε ότι όλοι αυτοί είναι εχθροί μου και ότι διαδίδουν για μένα και ότι λένε πάρα πολλά ψέματα. Κι όμως είναι φανερό ότι, αν επιθυμούσαμε τα ίδια (πράγματα), δε θα είχαν τέτοια γνώμη για μένα.
12. Επιπλέον, κύριοι βουλευτές, κανείς δεν μπορεί να αποδείξει ότι έχει γίνει για μένα ούτε αισχρή ή ιδιωτική δίκη ούτε έγγραφη καταγγελία ή μήνυση για δημόσιο αδίκημα. Κι όμως βλέπετε ότι άλλοι πολλές φορές έχουν εμπλακεί σε τέτοιου είδους δίκες. Λοιπόν σχετικά με τις εκστρατείες και τους κινδύνους που αφορούν τους εχθρούς, εξετάστε πώς συμπεριφερόμαι στην πόλη.
13. Δηλαδή, πρώτα-πρώτα, όταν κάνατε συμμαχία με τους Βοιωτούς και έπρεπε να βοηθήσετε στην Αλίαρτο, αν και είχα καταγραφεί από τον Ορθόβουλο στον κατάλογο, για να υπηρετώ στο ιππικό, επειδή έβλεπα πως όλοι νόμιζαν ότι έπρεπε να υπάρχει ασφάλεια στους ιππείς, ενώ θεωρούσαν ότι κινδύνευαν οι οπλίτες, μολονότι άλλοι κατατάχτηκαν στο ιππικό χωρίς να υποβληθούν σε δοκιμασία, παράνομα, εγώ, αφού παρουσιάστηκα στον Ορθόβουλο, του είπα να με διαγράψει από τον κατάλογο, επειδή πίστευα ότι ήταν ντροπή, ενώ ο λαός επρόκειτο να κινδυνεύσει, εγώ να εκστρατεύσω, αφού είχα προετοιμάσει ασφάλεια στον εαυτό μου. Και για χάρη μου ανέβα στο βήμα, Ορθόβουλε.
14. Μόλις, λοιπόν, συγκεντρώθηκαν οι συνδημότες μου, πριν από την εκστρατεία, επειδή ήξερα ότι μερικοί απ' αυτούς ήταν έντιμοι πολίτες και πρόθυμοι, αλλά ότι είχαν έλλειψη αναγκαίων μέσων, πρότεινα ότι πρέπει οι εύποροι να δίνουν τα απαραίτητα μέσα στους άπορους. Και δεν έδινα μόνο αυτή τη συμβουλή στους άλλους, αλλά κι εγώ ο ίδιος έδωσα σε δύο άνδρες τριάντα δραχμές στον καθένα, όχι γιατί τάχα είχα αποκτήσει πολλά, αλλά για να γίνει αυτό παράδειγμα στους άλλους. Παρακαλώ, λοιπόν, ανεβείτε στο βήμα για μένα.
15. Μετά από αυτά, λοιπόν, κύριοι βουλευτές, όταν έγινε εκστρατεία στην Κόρινθο και όταν όλοι γνώριζαν από πριν ότι θα χρειαστεί να διατρέξουμε κίνδυνο, ενώ άλλοι οπισθοχωρούσαν, εγώ κατόρθωσα να πολεμώ κατά των εχθρών παραταγμένος στην πρώτη γραμμή. Και μάλιστα, αν και νικήθηκε η δική μας φυλή, και σκοτώθηκαν πάρα πολλοί, αποχώρησα αργότερα από τον αλαζόνα Στειρία, που είχε κατηγορήσει για δειλία όλους τους ανθρώπους.
16. Και ύστερα από λίγες μετά απ' αυτά, όταν είχαν καταληφθεί οχυρές θέσεις στην

- Κόρινθο, ώστε να μην μπορούν οι εχθροί να περάσουν, κι όταν ο Αγησίλαος εισέβαλε στη Βοιωτία και αποφάσισαν οι άρχοντες να αποσπάσουν μερικά τμήματα στρατού, για να βοηθήσουν, αν και όλοι γενικά φοβούνταν (εύλογα), κύριοι βουλευτές. Γιατί ήταν φοβερό να πέσουν σε άλλο κίνδυνο, ενώ είχαν σωθεί λίγο πρωτύτερα μόλις και μετά βίας), εγώ μόλις παρουσιάστηκα, παρακαλούσα τον ταξίαρχο να στείλει το τάγμα μας χωρίς κλήρωση.
17. Συνεπώς, αν μερικοί από εσάς εξοργίζονται εναντίον εκείνων που έχουν την αξίωση να ασχολούνται με τα δημόσια πράγματα, αλλά διαφεύγουν τους κινδύνους, δε θα μπορούσαν δίκαια να έχουν τη γνώμη αυτή για μένα. Γιατί, όχι μόνο εκτελούσα με προθυμία διαταγές, αλλά τολμούσα και να διακινδυνεύσω. Και έκανα αυτά, όχι γιατί θεωρούσα ότι δεν είναι φοβερό να πολεμώ κατά των Λακεδαιμονίων, αλλά για να βρίσκω το δίκιο μου θεωρούμενος από εσάς καλύτερος γι' αυτά, αν κάποτε αναμιγνυόμουν σε δικαστικό αγώνα άδικα. Παρακαλώ, ανεβείτε στο βήμα για χάρη μου ως μάρτυρες αυτών.
18. Λοιπόν, ποτέ μέχρι τώρα δεν παραμέλησα καμιά από τις υπόλοιπες εκστρατείες και φυλάξεις φρουρίων, αλλά σε όλο το χρόνο διαρκώς εξεστράτευα με τους πρώτους, αποχωρούσα, όμως, με τους τελευταίους· και όμως πρέπει να εξετάσετε, με βάση αυτού του είδους (τα πράγματα), αυτούς που αναμιγνύονται στα πολιτικά με φιλοτιμία και με ευπρέπεια, αλλά όχι, αν κάποιος έχει μακριά μαλλιά, να τον μισείτε γι' αυτό το λόγο. Γιατί αυτού του είδους οι συνήθειες δε βλάπτουν ούτε τους πολίτες ούτε το σύνολο της πόλης. Απ' αυτούς όμως που θέλουν να διακινδυνεύουν απέναντι στους εχθρούς, όλοι εσείς γενικά ωφελείστε.
19. Επομένως δεν αξίζει, κύριοι βουλευτές, ούτε να αγαπάμε ούτε να μισούμε κανέναν από την εξωτερική του εμφάνιση, αλλά να (τον) εξετάζουμε από τις πράξεις (του)· γιατί πολλοί, παρόλο που μιλούν με χαμηλή φωνή και ντύνονται ευπρεπώς, έχουν γίνει αίτιοι μεγάλων κακών, ενώ άλλοι, παρόλο που παραμελούν αυτά, έχουν κάνει σε σας πολλά καλά.
20. Κατάλαβα ήδη τώρα, κύριοι βουλευτές, ότι μερικοί δυσαρεστούνται με μένα, γι' αυτούς επιπλέον τους λόγους, επειδή δηλαδή, ενώ ήμουν νεότερος, επιχείρησα να μιλήσω ενώπιον της εκκλησίας του δήμου. Εγώ, όμως, πρώτα -πρώτα αναγκάστηκα να εκφωνήσω λόγους για προσωπικές μου υποθέσεις, έπειτα, όμως, μου φαίνεται ότι έδειξα μεγαλύτερη από ό,τι έπρεπε φιλοδοξία, από τη μια επειδή συλλογίζομαι ότι οι προγονοί (μας) δεν είχαν σταματήσει καθόλου να ασχολούνται με τα κοινά της πόλης,
21. και από την άλλη, επειδή έβλεπα εσάς (γιατί πρέπει να λέω την αλήθεια), να θεωρείτε ότι μόνο αυτοί (οι άνθρωποι) είναι άξιοι τιμής, επομένως ποιος, βλέποντας ότι εσείς έχετε αυτή τη γνώμη δε θα παραινείτο να ενεργεί και να μιλά για την πόλη; Και ακόμη, γιατί θα δυσανασχετούσατε εσείς με τέτοιους (ανθρώπους); Γιατί γι' αυτούς δεν υπάρχουν άλλοι

κρίτες, αλλά εσείς.

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ ΣΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΤΟΥ ΛΥΣΙΑ

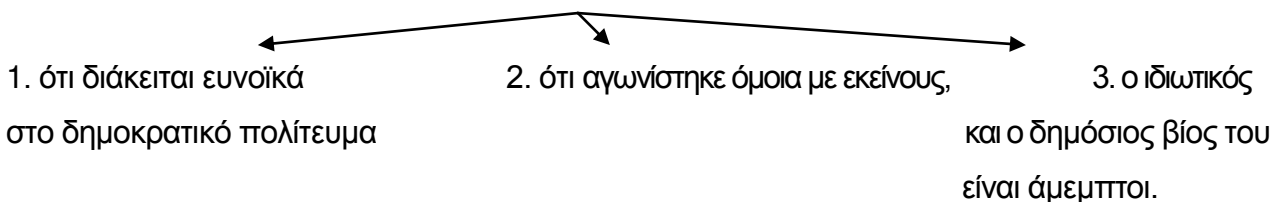
- Η απολογία του Μαντιθέου χωρίζεται σε δύο εύκολα διακριτά τμήματα:
- το πρώτο (παρ. 4-8) περιλαμβάνει τα επιχειρήματα με τα οποία ο Μαντίθεος προσπαθεί να ανικρούσει τις σε βάρος του κατηγορίες, ενώ στο δεύτερο (παρ. 9-19) ο ρήτορας σκιαγραφεί τη προσωπικότητα του πελάτη του. Παρά το γεγονός ότι η επιχειρηματολογία του στο πρώτο μέρος είναι αρκετά επιτυχής είναι φανερό ότι το δεύτερο είναι το πιο σημαντικό και για το ακροατήριο αλλά και για τον ίδιο το Μαντίθεο, αφού του δίνεται η ευκαιρία να παρουσιάσει τη διαγωγή του στην ιδιωτική και τη δημόσια ζωή. Η δυνατότητα αυτή του δίνεται και από την ίδια τη φύση της δοκιμασίας που απαιτεί παρουσίαση του ήθους του κατηγορουμένου.
- Σ' αυτό το τμήμα λοιπόν ο Μαντίθεος αποδεικνύει ότι ήταν άμεμπτος στον ιδιωτικό του βίο, αφού βοήθησε τα αδέρφια του όσο μπορούσε, αλλά και στο δημόσιο. Επισημαίνει το γεγονός ότι δεν συναναστρέφεται με τους διεφθαρμένους νέους, ότι δεν έχει αναμειχθεί σε καμία δικαστική αντιπαράθεση και στέκεται ιδιαίτερα στο στρατιωτικό του βίο και στην προσφορά του στην πόλη. Θυμίζει διάφορα γεγονότα από την πρόσφατη πολεμική ιστορία της Αθήνας και την αξιέπαινη διαγωγή την οποία επέδειξε. Τελειώνει με μια αναφορά στα κριτήρια με τα οποία θα πρέπει να αξιολογούνται όλοι οι πολίτες και κατ' επέκταση και ο ίδιος.
- Όλα τα παραπάνω, που πιστοποιούνται και από μάρτυρες, θα πρέπει να στάθηκαν αρκετά για να πείσουν τους βουλευτές για το ήθος του κατηγορουμένου. Αυτός φαίνεται ότι είναι και ο λόγος για τον οποίο ο ρήτορας επικεντρώνει τις δυνάμεις του στην *ηθοποιία* ενώ απουσιάζει εντελώς από το έργο η *παθοποιία*. Επιπλέον το τμήμα αυτό του λόγου είναι πολύ μεγαλύτερο από το πρώτο, το τμήμα δηλαδή που περιλαμβάνει την κατεξοχήν επιχειρηματολογία του ρήτορα.

Βασικά σημεία των §§ 1-3 - Επιχειρήματα

- Σύμφωνα με την εισαγωγή, σκοπός του ρήτορα στο προοίμιο είναι να ενημερώσει τον ακροατή με συντομία για το θέμα του, αλλά και να κερδίσει την εύνοια και την προσοχή του. Ο Λυσίας εδώ φαίνεται ότι καταφέρνει με θαυμαστό τρόπο να πετύχει όλους του στόχους του. Ειδικότερα σ' ό,τι αφορά στο τελευταίο, δηλαδή στο να αποσπάσει την προσοχή αλλά και την εύνοια των ακροατών, χρησιμοποιεί ένα τέχνασμα, που έχουμε συναντήσει

και στο λόγο του " Υπέρ του Αδυνάτου", θεωρεί δηλαδή την κατηγορία μια πρώτης τάξεως ευκαιρία για να παρουσιάσει τον εαυτό του και να εκθέσει τα πεπραγμένα του.

- **Στόχος**→ η εξασφάλιση της εύνοιας των βουλευτών ⇒ για να το επιτύχει, συγκρίνει τον εαυτό του με τους αντιπάλους του.
- Ισχυρίζεται ότι εκείνος έχει ήθος, είναι μετριοπαθής και καλός πατριώτης και διάκειται φιλικά στη βουλή ≠ οι αντίπαλοί του, όχι μόνο ήθος δεν έχουν, αλλά επιχειρούν να παρουσιάσουν τα πράγματα, όπως εξυτηρηθεί τους σκοπούς τους → **ΕΥΝΟΙΑ**
- Ο Μαντίθεος είναι ηθικά ανώτερος των αντιπάλων του ≠ οι αντίπαλοι του επιδιώκουν να τον βλάψουν με κάθε τρόπο.
- Έχει εμπιστοσύνη στον εαυτό του.
- Αν δε γνώριζε καλά ότι θέλουν να τον βλάψουν, θα τους χρωστούσε χάρη που του έδιναν την ευκαιρία, με την κατηγορία εναντίον του, να παρουσιάσει τη ζωή του και το ήθος του.
- **ΓΕΝΙΚΟΤΕΡΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ**→ Η τακτική της κατασυκοφάντησης δεν αναφέρεται μόνο στον ίδιο, αλλά και σε όλους εκείνους που συκοφαντούνται ⇒ αναγκάζονται, ενώ είναι ένπμοι άνθρωποι, να λογοδοτούν για τη ζωή τους και να μειώνονται ηθικά.
- Πιστεύει ότι οι βουλευτές θα πεισθούν, αν τον ακούσουν, είτε γνωρίζουν και διάκεινται εχθρικά απέναντι του είτε δε γνωρίζουν την αλήθεια → **ΠΡΟΣΕΞΙΣ**
- Διαχωρίζει τον εαυτό του από τους αντιπάλους που είναι κακόβουλοι (διαφορά ήθους)⇒ αυτά που ισχυρίζονται είναι ψευδή και κακόβουλα.
- Αξιώνει από τους βουλευτές να τον εγκρίνουν ως βουλευτή, αν τους αποδείξει τα εξής:

- Ζητά από τους βουλευτές να επικυρώσουν την εκλογή του, αλλά και να θεωρήσουν κακούς τους κατηγορούς.
- Τονίζει ότι θα αποδείξει 1. δεν υπήρξε ποτέ ιππέας
2. δεν ήταν στην Αθήνα
3. δε συμμετείχε στην εξουσία την εποχή των Τριάκοντα τυράννων (πρόθεσις).

ΚΑΤΗΓΟΡΗΤΗΡΙΟ	
Για τι κατηγορείται ο Μαντίθεος;	Τι θα προσπαθήσει να αποδείξει;
1. Υπηρέτησε στην τάξη των Ιππέων επί Τριάκοντα	1. Δεν υπηρέτησε ως ιππέας επί των Τριάκοντα
2. Στήριξε το ολιγαρχικό πολίτευμα	2. Έλειπε από την πόλη εκείνο το διάστημα
3. Συμμετείχε ενεργά στη διακυβέρνηση των Τριάκοντα	3. Δε συμμετείχε ενεργά στο ολιγαρχικό καθεστώς

Γενική εκτίμηση των επιχειρημάτων και του προοιμίου

- Τα επιχειρήματα στο προοίμιο έχουν χαρακτήρα ενημερωτικό. Παρατίθενται τα σημεία στα οποία θα στηριχθεί ο Μαντίθεος, αφού πρώτα φροντίσει να εξασφαλίσει την εύνοια των ακροατών που πιστεύει ότι δικαιούται.
- Πρόκειται για επιχειρήματα που στη συνέχεια θα αναπτυχθούν και θα στηριχθούν λογικά και πειστικά.

Ερμηνευτικά σχόλια §§ 1 - 3

§ 1

Βουλή των 500: εκλέγονταν με κλήρωση 50 βουλευτές από κάθε φυλή (οι Αθηναίοι ήταν χωρισμένοι σε 10 φυλές). Οι βουλευτές ήταν άνω των 30 ετών και έπρεπε να είναι τουλάχιστον ζευγίτες. Η θητεία τους ήταν ετήσια και δεν μπορούσαν να επανεκλεγούν. Ένας Αθηναίος που επιθυμούσε να εκλεγεί βουλευτής, έπρεπε να έχει εκπληρώσει τις στρατιωτικές του υποχρεώσεις και να είναι τυπικός απέναντι στους θεούς και την πόλη. Στα πλαίσια αυτής της διαδικασίας όποιος ήθελε μπορούσε να απευθύνει κάποια κατηγορία προς τον υποψήφιο, όπως συνέβη και στην περίπτωση του Μαντίθεου;

Χώροι συνεδριάσεων: Η βουλή συνεδρίαζε κάθε μέρα, εκτός των εορτών. Σε ειδικές περιπτώσεις συνεδρίαζε και νύκτα.

Συνεδριάσεις γίνονταν στο Βουλευτήριο, την Ακρόπολη, τον Πειραιά, την Ελευσίνα. Διακρίνονται σε : τακτικές και έκτακτες.

Έργο: Η Βουλή φρόντιζε για τη λειτουργία του κράτους σε όλους τους τομείς. Ήλεγχε τον ιδιωτικό και δημόσιο βίο των νέων βουλευτών, αλλά και την ετήσια θητεία τους. Εξέδιδε τα προβουλευμάτα (θέματα προς συζήτηση στην Εκκλησία του δήμου).

Μισθός: κάθε βουλευτής ελάμβανε ημερήσια αποζημίωση από το δημόσιο ταμείο τον 4^ο αι., περίπου 5 οβολούς, ενώ κάθε πρύτανης μια δραχμή.

αποδείξω: θα προσπαθήσει να αποδείξει τα δημοκρατικά του φρονήματα καταρρίπτοντας το κατηγορητήριο: δε συμμετείχε στην τάξη των ιππέων, το κατεξοχήν στήριγμα των Τριάκοντα, έλειπε από την πόλη εκείνο το διάστημα και δε συμμετείχε στη διακυβέρνηση των τυράννων.

τοιας κατηγορίας βουλομένοις εκ παντός τρόπου κακώς έμέ ποιειν: εδώ ο Μαντίθεος αναφέρεται στο ήθος των κατηγορών και δηλώνει ότι θέλουν με κάθε τρόπο να τον βλάψουν. Το «εκ παντός τρόπου» δηλώνει τα αθέμιτα μέσα που χρησιμοποιούν και τον διαβάλλουν.

πολλήν αν αυτοίς χάριν είχαν: ο Μαντίθεος θεωρεί ευτυχή συγκυρία την ευκαιρία που του παρέχεται από τους κατηγορούς να μιλήσει δημόσια για τη ζωή του, και θα τους όφειλε ευγνωμοσύνη γι' αυτό, αν δε γνώριζε ότι οι συκοφάντες δημιούργησαν την κατηγορία από πρόθεση, για να τον βλάψουν και όχι για την αλήθεια και την τήρηση των νόμων.

ταύτης της κατηγορίας: πρόκειται για την κατηγορία που αναφέρεται στην §3→«ότι ήταν ιππέας στην εποχή των Τριάκοντα, ότι έμεινε στην Αθήνα και μετείχε στην τυραννική εξουσία».

ηγούμαι γαρ τοιας αδικως διαβεβλημένοις... καταστήναι: εδώ, ο Μαντίθεος επεξηγεί αναλυτικότερα την προηγούμενη φαινομενικά παράδοξη άποψή του σχετικά με την ευγνωμοσύνη που οφείλει στους κατηγορούς. Το ότι ο ίδιος θα μιλήσει δημόσια για τη ζωή του, δεν οφείλεται ούτε σε προσωπικές φιλοδοξίες ούτε σε άλλους λόγους· την ευθύνη την έχουν οι κατηγοροί, οι οποίοι τον συκοφάντησαν με κατηγορίες που δεν ευσταθούν. Για τον ίδιο είναι μια καλή ευκαιρία, για να αποδείξει την αθωότητα του.

§ 2

εγώ γαρ ουτω σφόδρα έμαυτω πιστεύω: έκφραση της αυτοπεποίθησης του Μαντιθέου ότι όλα όσα προσπάθησαν οι κατήγοροι να στοιχειοθετήσουν, είναι αναληθή.

καί ελπίζω: το ρήμα εκφράζει την πεποίθηση του Μαντιθέου ότι θα εξασφαλίσει την εύνοια των βουλευτών, όχι τυχαία, ούτε από οίκτο, αλλά επειδή λέει πράγματα αληθή.

ει τις προς με τυγχάνει αηδώς διακειμένος... τον λοιπόν χρόνον ήγήσεσθαι: αναφέρεται στη δυσαρέσκεια εκ της εξωτερικής θέας. Αντίθετο το «*ήδέως διακεισθαι*». Ενώ, «*κακώς διακεισθαι*» = δυσμενώς, εξαιτίας των ψυχικών και πνευματικών ελαττωμάτων (αντιθ. *καλώς διακεισθαι*). Η επιλογή του «αηδώς διακεισθαι» δεν είναι τυχαία. Συγκρίνει την εξωτερική εμφάνιση του Μαντιθέου με τον εσωτερικό του πλούτο, δηλαδή τις σκέψεις, τις πράξεις και την εν γένει συμπεριφορά του.

Η αναφορά του αυτή στην εξωτερική του εμφάνιση οδηγεί αβίαστα στο συμπέρασμα ότι κατηγορήθηκε γι' αυτή. Σκοπός του είναι να προϊδεάσει τους βουλευτές θετικά, για όσα πρόκειται να αναφέρει στη συνέχεια.

§ 3

οὐχ ἵππευον: Στο ιππικό είχαν το δικαίωμα να συμμετέχουν μέλη των ανωτέρων κοινωνικών στρωμάτων, έτσι εθεωρείτο τιμή η συμμετοχή ενός νέου στο σώμα αυτό. Αυτό σε συνδυασμό με το γεγονός ότι οι ιππείς γενικά διέτρεχαν λιγότερους κινδύνους σε καιρό πολέμου ωθούσε πολλούς ευγενείς νέους να επιδιώκουν τη συμμετοχή τους στο ιππικό. Τα νέα μέλη του σώματος έπρεπε να περνούν από δοκιμασία ενώπιον της Βουλής. Όσοι όμως υπηρέτησαν ως ιππείς επί των Τριάκοντα ήταν ολιγαρχικοί και θεωρούνταν εχθροί του δημοκρατικού πολιτεύματος.

επί των τριάκοντα: Μετά την ήττα των Αθηναίων στον Πελοποννησιακό πόλεμο (404 π.Χ.) εγκαταστάθηκαν ολιγαρχικά πολιτεύματα σε όλη την Ελλάδα, με την υποστήριξη της Σπάρτης. Στην Αθήνα εγκαταστάθηκε το Σεπτέμβριο του 404 το ολιγαρχικό πολίτευμα, γνωστό ως πολίτευμα των Τριάκοντα τυράννων. Όμως η σκληρότητα με την οποία προσπάθησαν να επιβληθούν ήταν και ο λόγος για τη σύντομη πώση τους: μόλις οκτώ μήνες μπόρεσαν να κρατηθούν στην εξουσία, πριν να αποκαταστήσει τη δημοκρατία ο Θρασύβουλος.

αξιώ εἶναι: έκφραση αυτοπεποίθησης· δεν παρακαλεί, αλλά αξιώνει υπό προϋποθέσεις.

ὡς εὐνοῦς εἰμί τοις καθεστηκόσι πράγμασι: αναφέρεται στην πολιτική κατάσταση που επικρατεί από το 403 π.Χ, οπότε έπεσε το ολιγαρχικό καθεστώς των Τριάκοντα τυράννων, και επαναλειτούργησαν οι δημοκρατικοί θεσμοί.

καὶ ὡς ἠνάγκασμαι τῶν αὐτῶν κινδύνων μετέχειν ὑμῖν: σε περίπτωση απειλής του δημοκρατικού πολιτεύματος, θα το υπερασπιστεί. Δηλώνει δημοκρατικός, αν και εκφράζει αριστοκρατικές απόψεις, όχι τώρα που απολογείται, αλλά και στους κινδύνους που διέτρεξε στο παρελθόν κατά τον Κορινθιακό πόλεμο στον οποίο συμμετείχε.

Κάθε δημοκρατικός Αθηναίος θεωρούσε τιμή του να λέει ότι αγωνίστηκε για τη δημοκρατία την εποχή των Τριάκοντα τυράννων. Το ρήμα «**ἠνάγκασμαι**» δε δηλώνει εξαναγκασμό με τη βία, αλλά με τη συναίσθηση ευθύνης και το χρέος προς τη δημοκρατία.

μηδὲν πῶ μοι πλέον εἶναι: αν δεν πληροί τις δύο παραπάνω προϋποθέσεις, δηλαδή τη συμμετοχή του στους δημοκρατικούς αγώνες και τον ενάρετο βίο του, ζητά να μην επικυρώσουν την εκλογή του ως βουλευτή. Άλλο ένα δείγμα αυτοπεποίθησης του Μαντιθέου.

περί τα ἄλλα: εννοεί τον ιδιωτικό και δημόσιο βίο του. Έπαιξε καθοριστικό ρόλο για την εκλογή ενός άρχοντα, το ήθος και ο τρόπος ζωής.

μετρίως βεβιωκώς: το μέτρο για τους αρχαίους Έλληνες αποτελούσε τρόπο ζωής επαινετό («παν μέτρον ἄριστον»). Ο Έλληνας απέφευγε τις υπερβολές και στη δημόσια και στην ιδιωτική ζωή. Τη σημασία που είχε για την Αθήνα και τη φήμη το μέτρο, τονίζει ο Περικλής στον

επιτάφιο λόγο του· στα Ηθικά Νικομάχεια πάλι, ο Αριστοτέλης θεωρεί το μέτρο (μέσον), αρετή. Η υπέρβαση του μέτρου είναι αδικία.

πολύ παρά την δόξαν: Παρόμοια άποψη διατυπώνεται και στην § 19 («ώστε ουκ άξιον απτ' όψεως φιλειν ούτε μισειν ουδένα, άλλ' εκ των έργων σκοπεμ») Σύμφωνα με τα όσα λέγονται σε αυτή, το πλήθος πολλές φορές από την εξωτερική εμφάνιση διετίθετο δυσάρεστα απέναντι σε κάποιον.

παρά τους λόγους των εχθρων: αναφέρεται στις κατηγορίες των αντιπάλων, τους οποίους ονομάζει εχθρούς, εφόσον οι κατηγορίες τους είναι αστήρικτες και κακόβουλες, όπως θα αποδείξει παρακάτω,

δέομαι ημών μεν δοκιμάζειν... χείρον είναι: χείρους - κακούς ≠ βελτίους - αγαθούς. Παρακαλεί τους βουλευτές να εγκρίνουν την εκλογή του ως βουλευτή· θίγει το ήθος των αντιπάλων, τους οποίους ονομάζει κακούς, σε αντίθεση με τον εαυτό του που έζησε και ζει μετρίως.

ούχ ίππευον... πολιτείας: πρόκειται για το κατηγορητήριο στο οποίο περιέχονται οι τρεις κατηγορίες,

τις οποίες θα αντικρούσει παρακάτω· εδώ απλά τις εκθέτει για την ενημέρωση του ακροατηρίου.

Οι **ιππείς**, την εποχή των Τριάκοντα, ήταν το σπουδαιότερο ένοπλο στήριγμα της εξουσίας τους. Με την παλινόρθωση της δημοκρατίας, όσοι είχαν υπηρετήσει στους ιππείς, κάτω από το καθεστώς εκείνο, ήταν ύποπτοι αντιδημοκρατικών ενεργειών.

Χαρακτηριστικά, ο Ξενοφώντας λέει πως «όταν ο Σπαρτιάτης στρατηγός Θίβρων ζήτησε από τους Αθηναίους τριακόσιους ιππείς, για να τους πάρει μαζί του, στην εκστρατεία εναντίον των Περσών στη Μ. Ασία, οι Αθηναίοι του έδωσαν εκείνους που είχαν υπηρετήσει ως ιππείς την εποχή των Τριάκοντα, γιατί ο λαός το θεωρούσε κέρδος του, αν ξενιτευτούν και σκοτωθούν στην εκστρατεία τέτοιοι άνθρωποι».

Τριάκοντα: πρόκειται για τους Τριάντα (30) Αθηναίους άρχοντες που ανέλαβαν την εξουσία μετά την παράδοση της Αθήνας στους Λακεδαιμονίους (404 π.Χ.)· τότε καταργήθηκαν οι λειτουργίες της εκκλησίας του δήμου και του δικαστηρίου της Ηλιαίας· οι Τριάκοντα επέβαλαν τρομοκρατία και προστατεύονταν από τους Σπαρτιάτες. Στην εποχή τους δημεύτηκαν περιουσίες, εξορίστηκαν πολλοί δημοκρατικοί, εκδιώχθηκαν μέτοικοι, κ.ά. Η τυραννία τους έπεσε το 403 π.Χ. και η δημοκρατία αποκαταστάθηκε.

ΡΗΤΟΡΙΚΑ ΗΘΗ	ΡΗΤΟΡΙΚΑ ΠΑΘΗ
Το χάρισμα του Λυσία, η προσαρμογή των λόγων του στο ήθος των ομιλητών, διαφαίνεται και στο λόγο «Υπέρ Μαντιθέου». Ο Μαντίθεος ομιλεί από θέση ισχύος, έχει αυτοπεποίθηση,	Οι αντίπαλοι χαρακτηρίζονται συκοφάντες, κακοί (χείρονες)· οι σκοποί τους δεν είναι έντιμοι, αλλά προσπαθούν να απομακρύνουν από την

<p>πιστεύει ότι έχει δίκιο, ότι διαβάλλεται άδικα. Δεν παρακαλεί τους ακροατές να τον ακούσουν, αλλά το αξιώνει, γιατί πιστεύει ότι το δικαιούται. Είναι πατριώτης, δημοκρατικός, δεν είχε ανάμιξη στο μισητό καθεστώς των Τριάκοντα τυράννων (το θεωρεί τιμή του). Ζητεί να γίνει βουλευτής υπό προϋποθέσεις: αν αποδείξει ότι είχε ζήσει με μέτρο (χρηστό ήθος) και ότι είχε βοηθήσει τους δημοκρατικούς και την πατρίδα, όταν χρειαζόταν (επί των Τριάκοντα). Θεωρεί ότι η εξωτερική εμφάνιση δεν πρέπει να είναι κριτήριο αξιολόγησης, αλλά ο εσωτερικός του κόσμος, δηλαδή οι σκέψεις και τα συναισθήματα.</p>	<p>εξουσία έναν άνθρωπο που επέδειξε τον καλύτερο εαυτό του επί των Τριάκοντα. Προσπαθεί να τύχει της εύνοιας των βουλευτών, όχι παρακαλώντας αλλά εκθέτοντας το ήθος των αντιπάλων.</p>
---	--

ΡΗΤΟΡΙΚΑ ΣΧΗΜΑΤΑ		
«ει μη συνήδη τοις κατήγοροις... κατηγορίας»	ΣΧΗΜΑ ΑΠΡΟΣΔΟΚΗΤΟ Η ΠΑΡΑΔΟΞΟ	Το χρησιμοποιεί ο Λυσίας στην πρόσεξιν , με σκοπό να κινήσει το ενδιαφέρον των ακροατών - βουλευτών.
<ul style="list-style-type: none"> • «Εάν μεν τούτο επιδείξω... μηδέν μοι... είναι» • «Εάν δε φαίνωμαι μετρίως βεβιωκώς... δέομαι υμών... δοκιμάζειν.» • «Εμέ δοκιμάζειν (αγαθόν όντα) - τούτους ήγεισθαι χείρους είναι» 	ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ	
«Ουχ ίππευον, ουδ'»	ΠΟΛΥΣΥΝΔΕΤΟ ΣΧΗΜΑ	Μέσω του σχήματος αυτού δίνεται η άρνηση των

επεδήμουν, ουδέ μετέσχον»		κατηγοριών εναντίον του κατηγορουμένου.
Αντωνυμίες εγώ, εμέ, με, μοι	ΕΜΦΑΣΗ	
Ούχ ίππευον ούδ' επεδήμουν μετέσχον	ΕΠΑΝΑΛΗΨΕΙΣ	
Πολλήν αν αυτοις χάριν ειχον» αντί «πολλήν χάριν αν ειχον αυτοις».	ΣΧΗΜΑ ΥΠΕΡΒΑΤΟ	

Βασικά σημεία των §§4-8 - Επιχειρήματα

- Πρώτιστο μέλημα του Μαντίθεου⇒ να αποδείξει και τα τρία μέρη του κατηγορητηρίου, για να επιτύχει την επικύρωση της εκλογής του.
- Στην απόδειξη αρχίζει: από το ασθενέστερο προς το ισχυρότερο.
- Αρχίζοντας την απόδειξη λέει ότι πριν την καταστροφή του Αθηναϊκού στόλου στους Αιγός ποταμούς, εκείνον και τον αδελφό του τους έστειλε ο πατέρας τους να ζήσουν κοντά στο Σάτυρο, βασιλιά του Πόντου. Όταν γκρεμίζονταν τα μακρά τείχη και πήραν την εξουσία οι Τριάκοντα τύραννοι, δε βρίσκονταν στην πόλη· επέστρεψαν πέντε μέρες, πριν οι Δημοκρατικοί κατέβουν στην πόλη. Δεν ήταν δυνατόν, επομένως, να συμμετείχαν με κανένα τρόπο σε όσα διέπραξαν οι Τριάκοντα. Οι ίδιοι οι Τριάκοντα από την άλλη πλευρά, δεν ήταν δυνατόν να δώσουν αξιώματα σ' αυτούς που και έλειπαν από την πόλη και βοήθησαν τους δημοκρατικούς στον εναντίον τους αγώνα· μάλιστα είχαν ξεπεράσει κάθε όριο αυταρχισμού, ώστε στερούσαν από τα πολιτικά τους δικαιώματα ανθρώπους που είχαν εκδηλώσει αντιδημοκρατικά αισθήματα και τους βοήθησαν. Μετά την μικρή αυτή ιστορική αναφορά, επανέρχεται στη πρώτη κατηγορία των αντιπάλων του ότι διέτελεσε ιππέας την εποχή των Τριάκοντα, με μοναδική απόδειξη ότι το όνομα του είχε αναγραφεί σε ξύλινη πινακίδα.
- Αυτό, όμως, κατά το Μαντίθεο, δεν αποτελεί απόδειξη, γιατί οι ξύλινες πινακίδες δεν μπορούσαν να θεωρηθούν αξιόπιστες, καθότι σ' αυτές ήταν γραμμένα ονόματα ανθρώπων που έλειπαν από την πόλη την εποχή εκείνη, όπως και ο ίδιος· αντίθετα δεν ήταν γραμμένα ονόματα άλλων που είχαν αποδεχθεί την ιδιότητα **του ιππέως**.
- Το βασικό αποδεικτικό στοιχείο, κατά το Μαντίθεο, ήταν ο κατάλογος των φυλάρχων, γιατί συντασσόταν με προσοχή, και σ' αυτόν ήταν γραμμένα τα ονόματα εκείνων που υπηρέτησαν ως ιππείς για την αποφυγή λάθους· αν, δηλαδή, είχε παραλειφθεί κάποιο όνομα, οι φύλαρχοι ήταν υποχρεωμένοι να πληρώσουν το επίδομα που θα πλήρωνε ο ιππέας (μετά το πέρας της θητείας τους οι ιππείς το επέστρεφαν). Το ότι δεν κλήθηκε να επιστρέψει το επίδομα που δινόταν ως επιχορήγηση στους ιππείς ήταν ισχυρή απόδειξη ότι δεν υπηρέτησε ως ιππέας.
- Για να ενισχύσει τα επιχειρήματα του, στη συνέχεια δηλώνει ότι ακόμη και στην περίπτωση που είχε υπηρετήσει ως ιππέας δε θα είχε κανένα ενδοιασμό να το παραδεχθεί, αν μάλιστα δεν είχε βλάψει κάποιο συμπολίτη του. Αντίθετα θα ζητούσε την επικύρωση της εκλογής του ως βουλευτή· γιατί πολλοί από τους βουλευτές, στρατηγούς και ιππάρχους, είχαν διατελέσει

ιππείς επί των Τριάκοντα και δεν είχαν στερηθεί του αξιώματός τους. Αυτό κατά το Μαντίθεο δεν ήταν επιλήψιμο, εκτός εάν η ιδιότητα του ιππέα συνδεόταν με αξιόποινες πράξεις. Ο Μαντίθεος με αυτοπεποίθηση δηλώνει στους βουλευτές ότι σκοπός του δεν είναι μόνο να αντικρούσει την κατηγορία, αλλά να αποδείξει οι αντίπαλοι του είναι συκοφάντες και ψεύτες· ζητά ένα μάρτυρα να επιβεβαιώσει τα λεγόμενα του, αφού ανέβει στο βήμα.

Τα επιχειρήματα των §§ 4 - 8 στηρίζονται στην προσπάθεια του Μαντίθεου να αποδείξει ότι δεν υπηρέτησε ως ιππέας κατά την εποχή των Τριάκοντα· βρισκόταν στην Αθήνα.

Πιο συγκεκριμένα:

1. Δε βρισκόταν στην Αθήνα την εποχή της εξουσίας των Τριάκοντα, γιατί έφυγε από την Αθήνα με τον αδελφό του πριν την καταστροφή των Αθηναίων στους Αιγός ποταμούς (Απρίλιος 405).
2. Γύρισε στην Αθήνα πέντε μέρες, πριν ο Θρασύβουλος με τους δημοκρατικούς κατέβουν στον Πειραιά από το φρούριο της Φυλής το 403 π.Χ.
3. Επομένως «*ουκ επεδήμει*» επί των Τριάκοντα. Δε συμμετείχε στην άσκηση της εξουσίας, γιατί δεν έτρεφε φιλικά αισθήματα για τους Τριάκοντα.
4. Οι Τριάκοντα δε θα του έδιναν κανένα αξίωμα για τη δημοκρατική συμπεριφορά και για την απουσία του από την πόλη.

Τα συμπεράσματα αυτά είναι πιθανά και όχι αναγκαία· προκύπτουν από το ότι οι Τριάκοντα έδιναν εξουσία μόνο σε όσους τους είχαν βοηθήσει να πάρουν την εξουσία και προφανώς όχι σε όσους είχαν φύγει και δεν είχαν συμμετάσχει στην κατάκτηση της εξουσίας από αυτούς.

5. Ο Μαντίθεος έλειπε, και δεν ανήκει στους «*μετασχόντας τών εγκλημάτων*», αλλά στους «*αποδημούντας και μηδέν εξαμαρτάνουσιν*».
6. Το «*σανίδιον*» δεν αποτελεί μαρτυρία· μπορούσε ο καθένας να αναγράψει ή να σβήσει ένα όνομα, γιατί ήταν εκτεθειμένο. Στο σανίδιο δεν υπάρχουν τα ονόματα πολλών που ήταν ιππείς κατά την εποχή των Τριάκοντα, ενώ υπάρχουν ονόματα άλλων που απουσιάζουν από την πόλη.
7. Δεν εκκρεμούσε κατηγορία κατά του Μαντιθέου ότι έβλαψε έστω και έναν πολίτη, κατά την εποχή που ασκούσαν την εξουσία οι Τριάκοντα τύραννοι.

- Ο Λυσίας στην απολογία του πελάτη του περιγράφει την κατάσταση, όπως έχει, με επιχειρήματα, πιθανά ενθυμήματα, που εύκολα τεκμηριώνονται. Η ροή του λόγου του καταρρίπτει τις κατηγορίες και αποδεικνύει ότι οι αντίπαλοι του Μαντιθέου στηρίζονται σε σαθρά επιχειρήματα και ότι οι κατηγορίες είναι αβάσιμες. Η τέχνη του ρήτορα φαίνεται από το ότι ενώ στον πρόλογο έχει

δώσει άλλη διάταξη, στο κατηγορητήριο η παρουσίαση γίνεται από το ισχυρότερο προς το ασθενέστερο.

- Η ανασκευή αυτή στοχεύει στο να τονιστεί το ισχυρότερο και πλέον καταλυτικό επιχείρημα Μαντιθέου, η «ίππεια»: α) όσοι χρημάτισαν ιππείς κατά την περίοδο τυραννίας των Τριάκοντα ήταν ολιγαρχικοί και θεωρούνταν εχθροί πολιτεύματος, και β) όσοι διετέλεσαν ιππείς και δεν έβλαψαν κανέναν, έλαβαν δημόσια αξιώματα (σ' αυτούς συμπεριλαμβάνει και τους δικαστές). Τη περίπτωση απλά την αναφέρει χωρίς έμφαση, για να μην προκαλέσει, υπερτονίζει εκείνο που τον αφορά, ότι δεν «ίππευε».

Ερμηνευτικά σχόλια §§4 - 8

§ 4

ημας: Εννοεί τον εαυτό του και τον αδελφό του, για τον οποίο γίνεται λόγος και πιο κάτω (§10).

της εν Ελλησπόντω συμφορας: ο ρήτορας αναφέρεται στην ήττα των Αθηναίων στους Αιγός ποταμούς τον Απρίλιο του 405, ένα χρόνο πριν την υποταγή της Αθήνας στη Σπάρτη. Η ήττα των Αθηναίων στάθηκε καθοριστική για την περαιτέρω έκβαση του πολέμου εις βάρος τους. Έχασαν τους συμμάχους που αποστάτησαν, η Αθήνα πολιορκήθηκε και αναγκαστικά συνθηκολόγησε με τους Σπαρτιάτες.

Σάτυρος: ήταν βασιλιάς του Πόντου, δηλ. του κοινού των κατοίκων του Κιμμερίου Βοσπόρου με πρωτεύουσα το Παντικάπαιο, που ήταν αποικία των Μιλησίων. Ο Σάτυρος φαίνεται ότι διατηρούσε φιλικές σχέσεις με τον πατέρα του Μαντιθέου, όπως και με άλλους επιφανείς Αθηναίους που έστελναν τα παιδιά τους κοντά του. Ο Μαντίθεος και ο αδελφός του φαίνεται ότι ασχολήθηκαν με το εμπόριο σίτου, που ευδοκίμούσε στην περιοχή.

Τα **μακρά τείχη** ένωναν την Αθήνα με τον Πειραιά, είχαν μήκος 4.000 μέτρα περίπου. Το 404 π. Χ. με διαταγή του Λύσανδρου γκρεμίστηκαν και επί Κόνωνα, το 393 π. Χ., ένα μέρος τους ανοικοδομήθηκε.

μεθισταμένης της πολιτείας: στο σημείο αυτό γίνεται λόγος για τη μεταβολή του πολιτεύματος από δημοκρατικό σε ολιγαρχικό με την εγκαθίδρυση της εξουσίας των Τριάκοντα.

Φυλή: φρούριο ΝΔ της Πάρνηθας, από όπου εξόρμησαν χίλιοι δημοκρατικοί με αρχηγό το Θρασύβουλο και κατέλαβαν τον Πειραιά (403 π.Χ.) και στη συνέχεια την πόλη της Αθήνας καταλύοντας μ' αυτό τον τρόπο την ολιγαρχία. Οι άνδρες του Θρασύβουλου ήταν

οι δημοκρατικοί Αθηναίοι, οι οποίοι αφού εκδιώχθηκαν από τους Τριάκοντα είχαν καταφύγει προηγουμένως στη Θήβα.

εν τούτω γαρ πολλοί... εγγεγραμμένοι εισιν: το σανίδιο δεν ήταν έγκυρο κατά τον Μαντίθεο, γιατί ήταν πολύ εύκολο, αφού ήταν εκτεθειμένο, να γράψει κάποιος ή να σβήσει ένα όνομα.

§ 5

εις τοιούτον καιρόν: οι τελευταίοι μήνες της τυραννικής εξουσίας των Τριάκοντα ήταν πολύ δύσκολοι γι' αυτούς, λόγω των εγκλημάτων τους εις βάρος των πολιτών. Ήταν λοιπόν φυσικό ο Μαντίθεος και ο αδελφός του να μην επιδιώξουν με κανένα τρόπο να εμπλακούν στους κινδύνους αυτούς βοηθώντας τους τυράννους, αφού μάλιστα δεν είχαν προηγουμένως αναμειχθεί καθόλου στα εγκλήματα τα εναντίον των δημοκρατικών.

ούτε ημάς εικός ην... αλλοτρίων κινδύνων: η οικογένεια του Μαντιθέου δεν ήταν δυνατόν να πάρει μέρος στους κινδύνους που διέτρεχαν οι Τριάκοντα για τα κακουργήματα που είχαν διαπράξει· δεν είχε αναμειχθεί προηγουμένως σε ενέργειες και πράξεις κατά των δημοκρατικών και ούτε είχε καμιά υποχρέωση να διακινδυνεύσει να βοηθήσει τώρα τους Τριάκοντα (ο Μαντίθεος και ο αδελφός του είχαν φύγει στον Πόντο). Ξένοι κίνδυνοι, «αλλότριον» ήταν οι κίνδυνοι που διέτρεχαν οι Τριάκοντα.

ούτε εκείνοι, φαίνονται... της πολιτείας: οι Τριάκοντα στην περίοδο της εξουσίας τους απέκλεισαν από τα αξιώματα όσους βοηθούσαν τους δημοκρατικούς στον αγώνα εναντίον τους. Απέκλειαν τους «αποδήμους» και ευνοούσαν όσους είχαν παραμείνει στην πόλη και συνέπρατταν μαζί τους στις αδικίες.

μάλλον ητίμαζον καί τους συγκαταλύσαντας τον δήμον: οι Τριάκοντα δεν αρκούσαν στον αποκλεισμό από την εξουσία όσων δεν τους βοηθούσαν ή έφυγαν, αλλά απομάκρυναν ή θανάτωναν και όσους δικούς τους δε συμφωνούσαν μαζί τους. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, ο Θηραμένης και οι φίλοι του. Αυτός υπήρξε μετριοπαθής, δε συμφωνούσε με την τακτική της τρομοκρατίας των πολιτών, γι' αυτό και θανατώθηκε και οι φίλοι του διώχθηκαν.

§ 6

εκ του σανιδίου: το σανίδιον ονομαζόταν και *λεύκωμα*, γιατί ήταν αλειμμένο με γύψο. Εκεί γράφονταν τα ονόματα των ιππέων κάθε φυλής.

τους φυλάρχους: Εδώ προφανώς γίνεται αναφορά στους φυλάρχους που εκλέχθηκαν μετά την επιστροφή των εξόριστων. Γενικά οι φύλαρχοι ήταν οι αρχηγοί του ιππικού κάθε

φυλής, οι οποίοι εκλέγονταν κάθε χρόνο, ενώ οι ίππαρχοι ήταν δύο και διοικούσαν όλο το ιππικό, το οποίο στην αρχή του Πελοποννησιακού πολέμου αποτελούνταν από χίλιους διακόσιους ιππείς.

χειροτονουσι δε καί φυλάρχους έναν της φυλής, τον ηγησόμενον ιππέων), *ώσπερ οι ταξίαρχοι των οπλιτών* (Αριστ. Αθην. Πολιτεία 61,5) 10 φύλαρχοι, καθένας ως αρχηγός του ιππικού της Φυλής του, τελούσε υπό ανώτερη διοίκηση των δύο ίππαρχων. Είχαν μεγάλη δύναμη, και το αξίωμά τους ήταν σπουδαιότατο· εκλέγονταν με χειροτονία και μπορούσαν να εκλέγονται απεριόριστα.

§ 7

αυτοίς ζημιουσθαι: το «αυτοίς» αναφέρεται στους φυλάρχους.

εμέ τοίνυν ουδείς αν αποδείξειεν... καταβαλόντα: ο Μαντίθεος αίρει την βάρος του κατηγορία, λέγοντας στους βουλευτές να ερευνήσουν, αν υπηρέτησε ως ιππέας και αν επέστρεψε πίσω το οφειλόμενο στο δημόσιο ποσό. Δε θα βρεθεί ούτε ένας να το αποδείξει, γιατί οι συκοφάντες του ψεύδονται.

τοίς συνδίοις: ήταν συνήγοροι του δημοσίου που εκπροσωπούσαν την πόλη και υπερασπίζονταν τα συμφέροντα της. Ιδιαίτερα στα χρόνια μετά την αποκατάσταση της δημοκρατίας η παρουσία τους ήταν απαραίτητη, καθώς πολλοί πολίτες διατείνονταν ότι είχαν χάσει τις περιουσίες τους λόγω του καθεστώτος και πολλές δίκες γίνονταν γι' αυτό το λόγο. Διαχειρίζονταν τέτοιου είδους υποθέσεις που σχετίζονταν με δημεύσεις περιουσιών των ολιγαρχικών, που στο παρελθόν εργάστηκαν για την κατάλυση της δημοκρατίας και την ανάληψη της εξουσίας από τους Τριάκοντα τυράννους.

απενεγκειν τους ιππεύσαντας: οι φύλαρχοι είχαν καθήκον να συντάσσουν κατάλογο όσων υπηρέτησαν στο ιππικό και να τον υποβάλλουν στη βουλή. Εννοείται ο Μαντίθεος, γιατί δεν είχε γραφεί ως ιππέας στον κατάλογο φυλάρχων που ήταν πιο έγκυρος από το σανίδιο.

ίνα τάς καταστάσεις... παρ' αυτών: όταν κάποιος κατατασσόταν στο ιππικό έπαιρνε ένα εφάπαξ επίδομα, που το επέστρεφε στο δημόσιο, όταν απολυόταν από το σώμα, και επρόκειτο να πάρει άλλος τη θέση του. Μετά την πτώση των Τριάκοντα και την ανάληψη της εξουσίας από τους δημοκρατικούς, το σώμα των ιππέων, που υπηρέτησε υπό το καθεστώς των Τριάκοντα, διαλύθηκε και οι ιππείς εκείνοι έπρεπε να επιστρέψουν και το επίδομα που είχαν πάρει.

εκείνοις τοίς γράμμασιν: πρόκειται για τους καταλόγους, στους οποίους αναγράφονταν τα ονόματα των ιππέων από τους οποίους είχαν εισπραχθεί οι προκαταβολές. Αντίθετα τα πρακτικά των «*αναπράξεων*» δεν ήταν εύκολο να πλαστογραφηθούν, ενώ το σανίδιο ήταν εκτεθειμένο και μπορούσε η γραφή κάποιου ονόματος να είναι πλαστή. Το «*εκείνοις τοίς γράμμασιν*»

αναφέρεται στους καταλόγους, στους οποίους αναγράφονται τα ονόματα των ιππέων από τους οποίους εισπράχθηκαν τα χρήματα που είχαν δοθεί. Οι ιππείς ήταν συνήθως οπαδοί και φίλοι της ολιγαρχίας, γιατί ήταν πλούσιοι.

§ 8

στρατηγούς: ο στρατηγός ήταν διοικητής του στρατού. Οι 10 στρατηγοί εκλέγονταν κάθε χρόνο για τη διοίκηση του στρατού και την επίβλεψη στρατιωτικών υποθέσεων. Διήθουν την εσωτερική ασφάλεια του κράτους, και σε καιρό πολέμου τις εκστρατείες. Είχαν γνώμη στη βουλή, υπέγραφαν συνθήκες εν ονόματι του κράτους.

ίππαρχους: οι ίππαρχοι ήταν διοικητές του ιππικού· εκλέγονταν με χειροτονία δύο κάθε χρόνο. Οι ίππαρχοι είχαν στην εξουσία τους δέκα φυλάρχους (έναν από κάθε φυλή). Το αξίωμα αυτό ήταν ιδιαίτερα τιμητικό και περιελάμβανε στρατιωτικές αλλά και πολιτικές αρμοδιότητες, όπως η σύγκληση της βουλής σε έκτακτες περιστάσεις. Επειδή στο τέλος της θητείας τους, που ήταν ενιαύσια (διαρκούσε ένα χρόνο), λογοδοτούσαν για τα πεπραγμένα τους, όπως όλοι οι άρχοντες εξάλλου, δεν διανοούνταν να καταχραστούν την εξουσία που τους έδινε ο λαός.

ώστε μηδέν άλλο... καταψεύσασθαι: σκοπός του Μαντιθέου δεν είναι να αποδείξει την αθωότητα του, γιατί ήδη έχει αποδειχθεί απ' όσα είπε. θίγει το ήθος των αντιπάλων και εμμέσως το συγκρίνει με το δικό του. Είχε μεγάλη σημασία για το ακροατήριο το ήθος των αντιδίκων.

ανάβηθι δε μοι καί μαρτύρησον: Για να μπορούν οι 500 βουλευτές να ακούουν και να βλέπουν καλύτερα τα τεκταινόμενα της δίκης, οι μάρτυρες ανέβαιναν στο πόδιον, ένα μικρό βήμα κοντά στο βήμα του αγορητή.

Ο μάρτυρας, για τον οποίο γίνεται λόγος εδώ, είναι αυτός που θα βεβαιώσει το χρόνο επιστροφής του κατηγορούμενου.

έτι δε ω βουλή, είπερ ίππευσα... δοκιμάζεσθαι: ο Μαντίθεος με υποθετικό επιχείρημα προσπαθεί να εξασφαλίσει την επικύρωση της εκλογής του. Κι αν ακόμη, λέει, ίππευα, θα το έλεγα και θα απαιτούσα την επικύρωση, αν δεν είχα βλάψει κάποιον από τους πολίτες. Η χρήση του υποθετικού αυτού επιχειρήματος δίνει την ποιότητα και το ήθος του Μαντιθέου, ο οποίος φαίνεται εδώ ειλικρινής.

ορώ δε καί υμάς... κχειροτονημένους: το να ήταν κάποιος ιππέας δεν ήταν αμάρτημα, αρκεί να μην έβλαπτε τους πολίτες.

Τα επιχειρήματα που παραθέτει για να αποδείξει ότι η εις βάρος του κατηγορία δεν ευσταθεί είναι τα εξής:

1. Όταν καταλύθηκε η δημοκρατία, εκείνος και ο αδελφός του διέμεναν κοντά στο φιλέλληνα βασιλιά του Πόντου Σάτυρο, όπου ασχολούνταν με το εμπόριο.
2. Όταν επέστρεψαν, σε μια ταραγμένη και δύσκολη για τους Τριάκοντα εποχή, κατά την οποία αντιμετώπιζαν εσωτερικούς και εξωτερικούς κινδύνους, ήταν φυσικό να μη θελήσουν να συμμετέχουν σ'αυτούς.
3. Υποστηρίζει επιπλέον ότι, ακόμη κι αν επιθυμούσαν οι ίδιοι να λάβουν μέρος στα πολιτικά πράγματα, δε θα δέχονταν οι Τριάκοντα τη σύμπραξη τους. Κι αυτό γιατί η κατάσταση ήταν τόσο ρευστή και τα πνεύματα τόσο οξυμμένα εκείνο τον καιρό, ώστε δε δίσταζαν οι πιο φανατικοί από αυτούς να καταγγέλλουν και να τιμωρούν τους πιο μετριοπαθείς ακόμη και σε θάνατο. Έτσι δε θα είχαν κανένα λόγο να δεχθούν στους κόλπους τους κάποιους που δεν συμμετείχαν από την αρχή στην κατάλυση του δημοκρατικού πολιτεύματος. Όπως επισημαίνει και ο ίδιος ο ρήτορας, το επιχείρημα αυτό ανήκει στην κατηγορία των ενθυμημάτων (*εικός*).
4. Θέλοντας να αναιρέσει το επιχείρημα του κατηγορού ότι το όνομα του ήταν γραμμένο στον κατάλογο (*σανίδιο*) με τα ονόματα όσων είχαν υπηρετήσει ως ιππείς επί των Τριάκοντα, επισημαίνει ότι, λόγω και του υλικού από το οποίο ήταν κατασκευασμένος ο κατάλογος (σανίδα αλειμμένη με γύψο στην οποία μπορούσε πολύ εύκολα κανείς να προσθέσει ή να αφαιρέσει όποιο όνομα ήθελε), καθίσταται εκ των πραγμάτων αναξιόπιστος, θυμίζει δε ότι κάποιοι πολίτες που ομολόγησαν ότι υπηρέτησαν ως ιππείς δεν υπάρχουν καταγεγραμμένοι στους καταλόγους, όπου αντίθετα περιέχονται ονόματα πολιτών που ουδέποτε υπηρέτησαν.
5. Συνεχίζει δε επισημαίνοντας ότι το όνομα του δεν περιέχεται στους καταλόγους των φυλάρχων. Οι κατάλογοι αυτοί περιείχαν τα ονόματα όσων ήταν ικανοί να ιππεύουν. Αυτοί έπαιρναν κάποιο επίδομα από την πόλη, το οποίο έπρεπε να επιστρέψουν στην περίπτωση που εκλέγονταν άλλοι στη θέση τους. Μετά την πτώση των Τριάκοντα το σώμα των ιππέων που είχαν συγκροτήσει διαλύθηκε και έτσι έπρεπε να επιστρέψουν το επίδομα που είχαν λάβει στην αρχή της θητείας τους. Οι κατάλογοι με τα ονόματα αυτών των ιππέων υποβάλλονταν στη Βουλή και, αν αποδεικνυόταν ότι είχε παραλειφθεί το όνομα κάποιου ο οποίος επομένως δεν είχε επιστρέψει το επίδομα, ήταν υποχρεωμένοι οι φύλαρχοι να πληρώσουν το οφειλόμενο ποσό. Αυτό και μόνο καθιστούσε τους καταλόγους αυτούς εξαιρετικά αξιόπιστους σε αντίθεση με τον κατάλογο που προσκόμισε ο κατηγορός. Με το επιχείρημα του αυτό ο ρήτορας αχρηστεύει τη μοναδική απόδειξη του κατηγορού ότι υπήρξε **ιππέας και άρα συνεργός των Τριάκοντα και εχθρός της δημοκρατίας**. Και

αυτό το επιχείρημα είναι ένα ενθύμημα_ πολύ ισχυρότερο σαφώς από το προηγούμενο.

6. Το τελευταίο επιχείρημα που επιστρατεύει ο ρήτορας είναι συναισθηματικού περισσότερο χαρακτήρα: αν είχε υπηρετήσει ως ιππέας δεν θα το αρνιόταν σαν κάποιο φοβερό έγκλημα, αλλά θα ζητούσε να ελεγχθεί σύμφωνα με το θεσμό της δοκιμασίας, αφού δεν είχε βλάψει κανένα συμπολίτη του. Γνωρίζοντας ότι κάποιοι από τους παριστάμενους βουλευτές είχαν υπηρετήσει ως ιππείς επί των Τριάκοντα, επιδιώκει να κερδίσει την εύνοια τους, αλλά και να τους κάνει να σκεφτούν ότι θα μπορούσαν να βρίσκονται αυτοί στη θέση του. Είναι σαφές ότι το επιχείρημα αυτό είναι και το πιο ισχυρό: ξεκινά με μια υποθετική διατύπωση πολύ ευφυή και γι' αυτό ιδιαίτερα αποτελεσματική. Προσπερνά όμως γρήγορα το ευαίσθητο αυτό θέμα, ίσως και από φόβο μήπως ενοχλήσει τους ακροατές και επικεντρώνεται στο να καταδείξει για ποιο λόγο τον εξόργισε η κατηγορία.

ΡΗΤΟΡΙΚΑ ΗΘΗ	ΡΗΤΟΡΙΚΑ ΠΑΘΗ
<p><u>Το ήθος του Μαντιθέου:</u> Με απλότητα και αυτοπεποίθηση ανατρέπει τις κατηγορίες εις βάρος του. Ενώ στους δικανικούς λόγους ο κατηγορούμενος παρακαλεί τους δικαστές (βουλευτές), εδώ ο Μαντίθεος διαβεβαιώνει για την αθωότητα του. Δηλώνει αμέτοχος με πειστήρια, σε όσα του προσάπτουν δεν κολακεύει, αλλά με το υποθετικό επιχείρημα «κι αν ακόμα ίππευα θα το ομολογούσα, γιατί δεν είναι κακό, αν δε θα είχα βλάψει κάποιον από τους πολίτες», υπερασπίζεται τους ιππείς που δεν είχαν βλάψει κανέναν και είχαν λάβει και ύπατα αξιώματα. Ο ίδιος δεν ήταν ιππέας. Τα ρητορικά τεχνάσματα του Λυσία στο λόγο του Μαντιθέου αποδεικνύουν την αθωότητα του και το χρηστό ήθος του: άνθρωπος έντιμος, ειλικρινής, πατριώτης, πολέμιος της τυραννίας.</p>	<p>Ο Μαντίθεος επιδιώκει να εξασφαλίσει την εύνοια και τη συμπάθεια των βουλευτών, όχι τον οίκτο, αναφερόμενος στις συμφορές της οικογένειας και της πατρίδας. Υπεραμύνεται των δικαίων του, αλλά και των δικαίων των άλλων πολιτών, που μπορεί να βρεθούν στην ίδια μοίρα μ' αυτόν σε περίπτωση ψευδούς κατηγορίας. Την κύρια κατηγορία εναντίον του για «ίππεία» την καταρρίπτει, αλλά υπενθυμίζει ότι δεν είναι κακό, αρκεί να μη βλάπτονται συμφέροντα των πολιτών, και αναφέρεται στους στρατηγούς, βουλευτές και ιππάρχους που ίππευαν και δεν στερήθηκαν αξιωμάτων. Δεν παρακαλεί να τον ευνοήσουν, αλλά και δεν επιτρέπει σε συκοφάντες κακής ποιότητας να βλάπτουν κανένα.</p>

<p>Το ήθος των αντιπάλων : Οι αντίπαλοι αποδεικνύονται ψευδείς, συκοφάντες, καιροσκόπτοι, ιδιοτελείς.</p> <p>Με το επίρρημα «περιφανώς» τονίζει το μέγεθος της αναξιοπιστίας τους, γιατί, εφόσον ψεύδονται τόσο φανερά, δε βλάπτουν μόνον εκείνον, αλλά υποτιμούν και τη βουλή, την οποία δε σέβονται. Πρόκειται για ανθρώπους που επιδιώκουν δίκες, για να σπιλώνουν την τιμή αθώων πολιτών, όπως ο Μαντίθεος.</p>	
--	--

ΡΗΤΟΡΙΚΑ ΣΧΗΜΑΤΑ	
<ul style="list-style-type: none"> • «η έξαρνον» αντί «εξαρνούμην» • ουδείς υπ' εμού των πολιτών» αντί «ουδείς των πολιτών». • κακως πέπτονθε» αντί «κακοποειπο». • «πτοιεσθαι την απολογίαν» αντί «απολογεισθ,αι». • «ποίους των τότε... αυτών». Επανάληψη του «ποίους» για έμφαση και του επιχειρήματος ότι πολλοί απ' αυτούς που τον δικάζουν έχουν διατελέσει ιππείς, χωρίς όμως να βλάψουν κανένα. 	ΠΛΕΟΝΑΣΜΟΣ
<ul style="list-style-type: none"> • «Ούτε ημας ειός ην επιθυμειν... έχοντες» • «μεταδιδόναι της πολιτείας και τοις αποδημουσι», • «τοις μηδέν εξαμαρτάνουσιν , αλλά μαλλον ητήμαζον και τους συγκαταλύσαντας τον δημον» • « ούκ ενεισιν... ξένιοι δε εγγεγραμένοι εισίν» • εκ μεν γαρ τούτου... τω βουλομένω ...εν εκείνοις δε αναγκαιον ην». • «ουκ αν εξαρνος αλλ' ήξιουν» 	ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ
<ul style="list-style-type: none"> • «ούτε των τειχών... ούτε μεθιστάμενης... ήμεν»: • «ούτε απενεχθέντα... ούτε παραδοθέντα... ούτε πραχθέντα»: 	ΠΟΛΥΣΥΝΔΕΤΟ ΣΧΗΜΑ

• «Καίτοι ούτε ημάς... ούτ' εκείνοι... έχοντες	
«ὡ βουλή» αντί «ὡ βουλευταί».	ΜΕΤΩΝΥΜΙΑ
«ἐκείνου» αντί «ἐκεῖνο»	ΣΧΗΜΑ ΕΛΞΗΣ
«τους ἀπό Φυλῆς» αντί «τους ἐν Φυλῇ ἀπό Φυλῆς».	ΒΡΑΧΥΛΟΓΙΑ

Βασικά σημεία των §§9-13 - Επιχειρήματα

- Η § 9 συμπληρώνει νοηματικά την προηγούμενη· μας θυμίζει τους δικανικούς λόγους, στους οποίους ο κατηγορούμενος θεωρεί μια καλή αφορμή κατηγορίες των αντιπάλων του, για να μιλήσει για τη ζωή του. Ο Μαντίθεος μιλάει για την ιδιωτική του ζωή και παρακαλεί τους βουλευτές ν' ακούσουν, για να μάθουν τους πραγματικούς λόγους των συκοφαντιών (καλός αδελφός, αφιλοκερδής, έντιμος). Λειτουργεί, θα λέγαμε, η § 9 ως δεύτερη πρόθεση, αφού θεωρεί απαραίτητο στις δοκιμασίες, σε αντίθεση με άλλες δίκες, να αναφερθεί στη ζωή του, γιατί έπαιξε σημαντικό ρόλο το να γνωρίζουν οι ακροατές. Δηλώνει ότι θα μιλήσει σύντομα (βραχυλογία). Η απολογία του αρχίζει με την αναφορά στη δημόσια ζωή του, η οποία έπαιξε σημαντικό ρόλο για την εκλογή κάποιου ως βουλευτή.
- Παρουσιάζει τον εαυτό του όπως ακριβώς είναι: συντηρητικός, καλός πολίτης, ουδέποτε ασχολήθηκε με πράγματα ανέντιμα και ασωτείες.
- Η επίθεση των κατηγορών του είναι η βασικότερη απόδειξη της αξιοπρέπειας του. Οι συκοφάντες του ψεύδονται, γιατί μόνο εκείνοι που χάνουν τον καιρό τους σε κάθε είδους ασωτείες θα μπορούσαν να τον διαβάλουν- αν, όμως, ήταν όμοιος τους, θα τον υποστήριζαν, γιατί δεν τους ενδιαφέρει το ήθος.
- Μια άλλη βασική απόδειξη της αθωότητάς του είναι ότι δεν είχε εμπλακεί ποτέ σε δίκη, πράγμα σύνηθες την εποχή εκείνη. Η συμμετοχή του σε ό,τι απαιτούσε η ζωή του ως Αθηναίου πολίτη μπορεί εύκολα να αποδειχθεί, αν οι δικάστες (βουλευτές) την εξετάσουν με ιδιαίτερη προσοχή και προθυμία. Στις στρατιωτικές του υποχρεώσεις ήταν συνεπής, γενναίος, με υψηλό φρόνημα, παρά το κλίμα που επικρατούσε λόγω της ανωτερότητας Σπαρτιατών στο πεζικό. Απτή απόδειξη είναι ότι ζήτησε να καταταγεί στο πεζικό και να κινδυνεύσει με τους πολλούς και για τους πολλούς, παρότι είχε επιλεγεί στο σώμα των ιππέων το 395 π.Χ. κατά την εκστρατεία στην Αλίαρτο. Τα κίνητρα του ήταν διαφορετικά από εκείνα, όσων προτίμησαν το ιππικό, να είναι δηλαδή ασφαλείς και όσων αντιμετώπιζαν με ηττοπάθεια τους Σπαρτιάτες⇒ είναι ένα από τα πιο ισχυρά επιχειρήματα του Μαντιθέου, το οποίο ενισχύεται από τη μαρτυρία του Ορθόβουλου, που κατά την εποχή αυτή ήταν φύλαρχος. Μέσα από αυτή την πράξη διαφαίνεται το χρηστό του ήθος στη δημόσια ζωή, γιατί, ενώ για πολλούς ήταν μια καλή ευκαιρία να υπηρετήσουν στο ιππικό, για εκείνον ήταν ανήθικο. Προτίμησε το συμφέρον των πολλών και όχι το δικό του. Στο τέλος, καλεί τον Ορθόβουλο να ανέβει στο βήμα, για να επιβεβαιώσει όσα είπε.
- Στόχος του Λυσία είναι να πιστοποιήσουν οι βουλευτές, με την απολογία του Μαντιθέου και την επιβεβαίωση του Ορθόβουλου, ότι ο Μαντίθεος ευεργέτησε την πόλη του σε εποχές

στρατιωτικών δραστηριοτήτων. Οι Αθηναίοι έτρεφαν ιδιαίτερη εκτίμηση στον άνθρωπο που έθετε το ατομικό συμφέρον στην υπηρεσία του συλλογικού.

- Τα επιχειρήματα του Μαντιθέου αποσκοπούν στο να πείσουν τους βουλευτές να επικυρώσουν την εκλογή του ως βουλευτή. Βασικό μέλημα του είναι να αποδείξει ότι ήταν συνεπής στις στρατιωτικές του υποχρεώσεις και κυρίως ότι στην ιδιωτική και δημόσια ζωή του ήταν άμεμπτος. Επειδή όλα όσα υποστηρίζει είναι αλήθεια, διακατέχεται από αυτοπεποίθηση, και τα επιχειρήματα του δεν είναι αληθοφανή, αλλά αληθή.
- Οφείλει να μιλήσει για τη ζωή του, αφού του δίνεται η ευκαιρία από τους ίδιους τους κατηγορούς του, και επειδή είναι απαραίτητο, προκειμένου να επικυρωθεί η εκλογή του.
- Στην ιδιωτική του ζωή υπήρξε έντιμος και αφιλοκερδής αδελφός. Πάντρεψε τις αδελφές του, τις προίκισε με 30 μνες την καθεμία, μοίρασε την πατρική περιουσία με τον αδελφό του, και πήρε ο ίδιος μικρότερο μερίδιο.
- Στη δημόσια ζωή του ήταν ειλικρινής, ήπιος, κόσμιος. Αντίπαλοι του ήταν οι άσωτοι, οι διεφθαρμένοι, οι οποίοι δε θα τον κατηγορούσαν, αν ήταν όμοιός τους. Οι αντίπαλοι του τον φθονούν. Ο φθόνος είναι η αιτία των συκοφαντιών ⇒ Ψυχολογικό επιχείρημα.
- Δεν έχει εμπλακεί σε δίκες ούτε στον ιδιωτικό ούτε στο δημόσιο βίο. Αυτό αποδεικνύει το ήθος του και ενισχύει τη θέση του στο δικαστήριο, αφού έχαιραν ιδιαίτερης εκτίμησης, όσοι δεν παρουσιάζονταν στο δικαστήριο είτε ως κατηγοροί είτε ως κατηγορούμενοι. Ο Μαντίθεος δεν έχει κατηγορηθεί ούτε κατηγορήσει κανέναν ποτέ. Η μοναδική παρουσία του στο δικαστή) είναι αυτή λόγω της δοκιμασίας.
- Στην απολογία του Μαντιθέου για τη ζωή του, για τη συμπεριφορά του σχετικά με την ιδιωτική του ζωή, για την πρόταση του να πολεμήσει ως οπλίτης, ο Λυσίας πετυχαίνει να δώσει με το λόγο του το ήθος του νεαρού κατηγορούμενου. Κατορθώνει, και σ' αυτό το λόγο, που είναι βραχύς, απέριπτος και ισχυρός να συνθέσει το λόγο του, μιμούμενος τα πρόσωπα, στα οποία αναφέρεται.
- Χρησιμοποιεί επιχειρήματα πειστικά και δεν παραλείπει κανένα από τα στοιχεία που είναι αναγκαία, για να κατανοηθεί ο λόγος: ο Μαντίθεος είναι καλός οικογενειάρχης, καλός οπλίτης, καλός συμπολίτης, γενναίος στρατιώτης.
- Δεν παραλείπει καμιά αιτία για τις πράξεις των διαδίκων: οι αντίπαλοι είναι άσωτοι και διεφθαρμένοι, ψευδείς συκοφάντες. Αιτία ο φθόνος τους για τον κατηγορούμενο που δεν είναι όμοιος τους.

- Δεν παραλείπει να αναφερθεί στο χρόνο που αναφέρεται ο λόγος: εποχή των Τριάκοντα, εκστρατεία στην Αλίαρτο.
- Τοποθετεί με δεινότητα τα πράγματα και με αρμονία τις λέξεις. Τα επιχειρήματά του είναι ψυχολογικά (δεν είναι όμοιος ο Μαντίθεος με τους ανιπάλους) και ηθικά (δεν ενεπλάκη ποτέ σε δίκες).
- Ο Λυσίας χειρίζεται με δεξιότητα τις έντεχνες πίστεις, τα πραγματικά δηλαδή γεγονότα, το πάθος και το ήθος, ώστε να διεγείρει το ακροατήριο. Τις άτεχνες πίστεις τις χρησιμοποιεί για να επιβεβαιώσει τις έντεχνες (καλεί τον Ορθόβουλο να επιβεβαιώσει όσα είπε ο Μαντίθεος).

Ερμηνευτικά σχόλια §§ 9 -13

§ 9

Περί μιν τοίνυν αυτής της αιτίας: αναφέρεται στο κατηγορητήριο: α) ήταν ιππέας επί της εποχής των Τριάκοντα, β) ήταν ενάντια στους δημοκρατικούς στη μάχη του Πειραιά, γ) μετείχε στην εξουσία.

ουκ οιδ' ό,τι δει πλείω λέγειν: θεωρεί ότι δε χρειάζεται να αναφερθεί εκτενέστερα στις κατηγορίες, γιατί ήδη είναι γνωστές.

τοις άλλοις άνωσι: εννοεί τις άλλες δίκες, κατά τις οποίες ο κατηγορούμενος όφειλε να απολογηθεί. Δε συνέβαινε το ίδιο με τη δοκιμασία, όπου έπρεπε να απολογηθεί για τη ζωή του γενικότερα.

δε ταις δοκιμασίας... διδόναι: Στην αρχαία αθηναϊκή δημοκρατία, προκειμένου να καταλάβει οποιοδήποτε ένα αξίωμα ένας Αθηναίος, έπρεπε, ύστερα από την εκλογή του, να υποστεί και τη δοκιμασία». Έπρεπε, δηλαδή, να εξετασθεί από τις επίσημες Αθηναϊκές αρχές, αν έχει τα προσόντα που απαιτεί ο νόμος, για να καταλάβει την εξουσία. Οι αρχαιρεσίες γίνονταν με χειροτονία (ψηφίζαν οι εκλογείς με ανάταση της χειρός) ή με κλήρο. Η κλήρωση στις αρχαιρεσίες είναι ένας θεσμός, που τη θέσπιση του την οφείλει σε επιδιώξεις των δημοκρατικών. Μ' αυτό τον τρόπο μπορούσε να εκλεγεί οποιοσδήποτε Αθηναίος πολίτης σε μια θέση, έστω κι αν δε διέθετε τα προσόντα ή τα μέσα ψηφοφορίας. Το μειονέκτημα ήταν, πως, έτσι δε γινόταν έλεγχος των ικανοτήτων, γι' αυτό, όσον αφορά τις πιο σπουδαίες θέσεις (π.χ. του στρατηγού) η κλήρωση αποκλειόταν.

Στην περίπτωση της δοκιμασίας (βλ. και § 3) ο δοκιμαζόμενος έπρεπε να παρουσιάσει μάρτυρες, για να επιβεβαιώσουν όσα κατέθετε.. Κάθε Αθηναίος πολίτης μπορούσε να κατηγορήσει το δοκιμαζόμενο. Τα επιχειρήματα του δοκιμαζόμενου έπρεπε να είναι πειστικά και ως επί το πλείστον πραγματικά, για να πεισθεί η βουλή, ώστε να επικυρώσει την εκλογή του. Σημαντικό ρόλο έπαιζε το ήθος και το ποιόν του κρινόμενου, καθώς επίσης και η συμπεριφορά του προς την πατρίδα.

δέομαι ούν υμών... ακροάσασθαί μου: φράση συνήθης στους δικανικούς λόγους. Η διαφορά της σ' αυτό το λόγο από τους άλλους, είναι ότι ο Μαντίθεος παρακαλεί να τον ακούσουν ευνοϊκά, επειδή άδικα συκοφαντείται.

δια βραχυτάτων: εκ των προτέρων δηλώνει ότι θα είναι σύντομος, για προδιαθέσει τους ακροατές θετικά απέναντι του. Οι μεγάλοι λόγοι ήταν κουραστικοί και φορτικοί.

§ 10

δια τάς συμφοράς... πόλεως: εννοεί ως συμφορές της πατρίδας όχι μόνο την ήττα των Αθηναίων στους Αιγός ποταμούς, αλλά και άλλες, εξαιτίας της διάρκειας του πολέμου, οι οποίες έκαμψαν οικονομικά την πόλη, έκαναν φτωχότερους τους πολίτες, γιατί και ζημιές ατομικές επήλθαν, και γιατί εξαιτίας των εκστρατειών, υποχρεώνονταν να εγκαταλείπουν τις εργασίες τους. Όταν αναφέρεται στις συμφορές του πατέρα του, εννοεί τη ζημία των εμπορικών επιχειρήσεων, πιθανόν και το θάνατο του πατέρα του, κατά την ήττα των Αθηναίων στους Αιγός ποταμούς.

Οι συμφορές του πατέρα του ήταν οικονομικές και πολιτικές, καθώς οι δημοκρατικοί διέκειντο με δυσμένεια απέναντι του, λόγω των αριστοκρατικών του αντιλήψεων. Οι συμφορές του πατέρα του ήταν και η αιτία που έστειλε εκείνον και τον αδελφό του στο Σάτυρο.

επιδίδους: Το ρήμα *επιδίδωμι* σημαίνει εδώ δίνω ως προίκα. Η προίκα θεωρείτο δωρεά. Μολονότι η οικογένεια της νύφης δεν ήταν υποχρεωμένη να την προικίσει, σπανιότατα γινόταν γάμος χωρίς προίκα.

δύο μεν αδελφάς εξέδωκα: ο θεσμός της προίκας δεν ήταν νομικά κατοχυρωμένος, αλλά εθιμικά. Τα αγόρια κληρονομούσαν την πατρική περιουσία. Είχαν, όμως, την υποχρέωση, ιδιαίτερα ο μεγαλύτερος αδελφός, να παντρέψει τις αδελφές του και να τις προικίσει.

Ο Μαντίθεος έδωσε σε κάθε μία από τις αδελφές του 30 μνες, σημαντική προίκα. Η προίκα δινόταν ως δωρεά, γι' αυτό στην Αρχαία Ελληνική γλώσσα τα επιρρήματα «προίκα» και «δωρεάν» είναι συνώνυμα.

μνας: τα ελληνικά νομίσματα είχαν τις εξής αναλογικές σχέσεις:

- 1 τάλαντο - 60 μνες
- 1 μνα = 100 δραχμές
- 1 δραχμή = 6 οβολοί ή 12 ημιωβόλια.

πρός τον αδελφόν δ' ούτως ενειμάμην... των πατρώνων: η πατρική περιουσία περιερχόταν μετά το θάνατο του πατέρα στους γιους της οικογένειας εξ ολοκλήρου. Έπρεπε

να μοιραστεί ίσα. Ο μεγαλύτερος αδελφός δεν είχε καμιά υποχρέωση να δώσει περισσότερα στους άλλους ή να πάρει περισσότερα, πράγμα που αποδεικνύει την εντιμότητα και την αφιλοκέρδεια του Μαντίθεου.

§ 11

ώστε μηδεπώποτε... έγκλημα γενέσθαι: ο Μαντίθεος ούτε κατηγορήθηκε από κάποιον ούτε κατηγορήσε κάποιον. Ήταν σημαντικό για την εποχή εκείνη να μην έχει παρουσιαστεί κάποιος στο δικαστήριο ως ενάγων ή εναγόμενος. Η πρώτη παρουσία του Μαντιθέου και μοναδική είναι αυτή της δοκιμασίας, πράγμα που πιστοποιεί το ήθος του.

περί δε των κοινών... της επιεικείας: χαρακτηρίζει τον εαυτό του «επιεική», κόσμιο. Είναι φυσικό να είναι η δημόσια ζωή του κόσμια, αφού είναι και η ιδιωτική. Τα κοινά είναι οτιδήποτε σχετίζεται με την πολιτική και τις δημόσιες υποθέσεις.

περί κύβους ή πότους... διατριβάς ποιούμενοι: πολλοί Αθηναίοι νέοι σύχναζαν σε σκιραφεία, κυβευτήρια και έπαιζαν ζάρια ή σε καπηλειά όπου έκαναν παρέα με κοινές γυναίκες. Τα ζάρια ήταν παιχνίδι με κύβους, παρόμοιους με τα σημερινά ζάρια. Οι συνήθειες αυτές των Αθηναίων νέων θεωρούνταν κακές και οι τόποι που σύχναζαν, τόποι διαφθοράς. Ο Μαντίθεος διαχωρίζει ως νέος τον εαυτό του από τους άλλους διεφθαρμένους νέους και θεωρεί βασική αιτία της κατηγορίας εναντίον του το ότι δεν τους έμοιαζε.

«**Κυβος**» ονομαζόταν ο άσσος. Κερδισμένος ήταν όποιος έφερνε τρεις φορές έξι (πρβλ. σημερινές εξάρες) και χαμένος όποιος έφερνε τρεις φορές άσσο.

περί εμου λογοποιουντας καί ψευδόμενους: γνώρισμα των ανέντιμων νέων που σύχναζαν στους τόπους διαφθοράς ήταν να συκοφαντούν τους έντιμους και να διαδίδουν ψευδείς φήμες εις βάρος τους- σκοπός τους ήταν να εξομοιώνουν τους έντιμους με τον εαυτό τους, για να απαλύνουν τις εις βάρος τους κακές εντυπώσεις. Στη συγκεκριμένη περίπτωση και ο Μαντίθεος ήταν θύμα συκοφαντίας και ψευδολογίας. Αυτό επιχειρεί να αποδείξει, **ει μιν των αυτών επεθυμουμεν... περί εμου:** εύστοχο ψυχολογικό επιχείρημα. Αν ο Μαντίθεος ζούσε με τον ίδιο τρόπο ζωής των συκοφαντών του, δε θα ήταν κατηγορούμενος. Η ανωτερότητα του αποτελεί την κύρια ίσως και μοναδική αιτία της κατηγορίας.

§ 12

δίκην αισχράν: δίκη ιδιωτικής φύσεως: εδώ δίκη για σφετερισμό της περιουσίας του αδελφού του.

Δίκη ήταν ο μεταξύ ιδιωτών δικαστικός αγώνας. (*άγων ίδιος*). Ο κατηγορος (*ενάγων*), αυτός δηλ. που κινούσε τη δίκη έπρεπε να είναι άνδρας, ελεύθερος, ενήλικος και με πλήρη πολιτικά δικαιώματα.

Γραφή λεγόταν κάθε δίκη που αφορούσε το δημόσιο συμφέρον. Αφορούσε λιποταξίες, προδοσία, κατάχρηση δημόσιου χρήματος. Όποιος ήθελε από τους Αθηναίους, μπορούσε να καταθέσει «γραφήν», όταν νόμιζε ότι βλάπτονταν τα συμφέροντα του δημοσίου. Η μορφή αυτή καταγγελίας ονομαζόταν έτσι γιατί ήταν η μόνη που, όπως φαίνεται, αρχικά έπρεπε να υποβάλλεται εγγράφως.

Εισαγγελία ήταν η καταγγελία (μήνυση) ιδιώτη στο δήμο για θέματα που αφορούσαν το δημόσιο συμφέρον.

Η μήνυση εκδικαζόταν από τη βουλή, η οποία μπορούσε να επιβάλει πρόστιμο 500 δρχ., αν το αδίκημα ήταν σοβαρό. Η υπόθεση εκδικαζόταν στην Εκκλησία του Δήμου ή στην Ηλία. Αρχικά η εισαγγελία προοριζόταν για πολύ σοβαρά αδικήματα σχετικά με την ασφάλεια του κράτους (συνωμοσία, προδοσία), αλλά στη συνέχεια η χρήση της γενικεύθηκε και για λιγότερο σοβαρά αδικήματα.

ουδείς αν αποδειξαι... εισαγγελίαν γεγεννημένην: ο Μαντίθεος με αυτοπεποίθηση λέει ότι ούτε ένας δε θα βρεθεί να πει ότι είχε πάει στα δικαστήρια για ιδιωτική δίκη, για δημόσιο αδίκημα, εγγράφως ή μη.

Την περίοδο αυτή οι δίκες ήταν συνηθισμένο φαινόμενο. Ο ένας κατηγορούσε τον άλλο για διάφορα αδικήματα. Εκείνος που συρόταν στα δικαστήρια, δεν έχαιρε καμιάς εκτίμησης· γι' αυτό, ο Μαντίθεος το χρησιμοποιεί ως επιχείρημα, για να ισχυροποιήσει τη θέση του (δεν ήταν φιλόδικος).

§ 13

ότε την συμμαχίαν εποιήσασθε προς Βοιωτούς: η συμμαχία αυτή έγινε το 395 π.Χ. Το ψήφισμα έγραψε ο Θρασύβουλος ο Στειριεύς και το διάβασε στους Θηβαίους πρέσβεις. Σκοπός, η αντιμετώπιση του κοινού εχθρού, των Σπαρτιατών. Αφορμή υπήρξε το γεγονός ότι οι Λακεδαιμόνιοι ήταν απορροφημένοι στον πόλεμο εναντίον των Περσών, κι έτσι οι Θηβαίοι βρήκαν την ευκαιρία να ηγηθούν συνασπισμού εναντίον τους.

Οι Αθηναίοι απέβλεπαν να κάμψουν τη δύναμη της Σπάρτης. Οι δημοκρατικοί Αθηναίοι είχαν καλές σχέσεις με τους Θηβαίους, γιατί παρέμειναν στη Θήβα κατά την περίοδο της τυραννίας των Τριάκοντα.

είς Αλιάρτον: η Αλιάρτος ήταν πόλη της Βοιωτίας κοντά στην Κωπαίδα. Το 395 π.Χ. ο Λύσανδρος ήλθε κατά των Βοιωτών. Οι Αθηναίοι βοήθησαν τους Θηβαίους και έστειλαν στρατό με αρχηγό τον Θρασύβουλο. Οι δύο αντίπαλοι συνασπισμοί ήταν οι Θηβαίοι και Αλιάρτιοι από τη

μία και Σπαρτιάτες και Φωκείς από την άλλη. Κατά τη μάχη, στην οποία νίκησαν οι πρώτοι και έστησαν τρόπαιο, από τους Σπαρτιάτες σκοτώθηκαν 1.000 στρατιώτες και ο αρχηγός τους Λύσανδρος.

υπό Όρθοβούλου: ο Ορθόβουλος κατά την εκστρατεία στην Αλίαρτο ήταν φύλαρχος του ιππικού της Ακαμαντίδας φυλής, στην οποία ανήκε και ο Μαντίθεος. Αυτός κρατούσε τους καταλόγους των ιππέων, από τους οποίους ζήτησε να εξαιρεθεί ο Μαντίθεος, προφανώς μετά από έγκριση της βουλής.

τοίς μὲν ἰππέουσιν... διακινδυνεύουσιν ηγουμένους: κατά την εκστρατεία αυτή, οι ιππείς εθεωρούντο ασφαλείς, γιατί οι σύμμαχοι Βοιωτοί διέθεταν πολυάριθμο ιππικό, ενώ οι πολίτες κινδύνευαν, γιατί θα πολεμούσαν εναντίον του έως τότε αήτητου Σπαρτιατικού στρατού

ετέρων ἀναβάντων... παρά τον νόμον: η Βουλή δοκίμαζε τους ιππείς και αυτούς που ήταν υποψήφιοι προς κατάταξη και κατά τη θητεία τους· για να καταταγεί κάποιος στο ιππικό έπρεπε να έχει εξασκηθεί στην ιππασία και να είναι αρτιμελής. Στην αρχή κάθε έτους η βουλή δοκίμαζε (= ήλεγχε) τους ιππείς, για να ελέγξει αν εκείνοι και τα άλογά τους ήταν σε καλή κατάσταση.

Όσοι ιππείς είχαν δοκιμαστεί από τη βουλή, δεν μπορούσαν να καταταγούν στο πεζικό. Όσοι δεν είχαν δοκιμαστεί (αδοκίμαστοι) δε στρατεύονταν ως ιππείς. Σε περίπτωση που ίππευαν παράνομα, τιμωρούνταν με στέρηση των πολιτικών τους δικαιωμάτων («ατιμία») και δήμευση της περιουσίας τους.

έφην τω Όρθοβούλω... παρασκευάσαντα στρατεύεσθαι: ο Μαντίθεος ζήτησε από τον Ορθόβουλο να καταταγεί στο πεζικό, για να βοηθήσει, πολλούς που κινδύνευαν. Αν και ήταν καταταγμένος στο ιππικό, δεν ενδιαφέρθηκε την ασφάλεια του, διότι το θεωρούσε ανέντιμο. Η αναφορά σ' αυτή την πράξη στοχεύει στη σύγκριση του ήθους του με το ήθος των αντιπάλων.

ΡΗΤΟΡΙΚΑ ΗΘΗ	ΡΗΤΟΡΙΚΑ ΠΑΘΗ
<p>Το ήθος του ομιλητή (Μαντιθέου)→ ζητά από τους βουλευτές να τον ακούσουν προσεκτικά.</p> <p>Το ήθος των αντιπάλων Οι αντίπαλοι του συμμετέχουν σε ακολασίες, περνούν τον καιρό τους χωρίς καμιά ουσιαστική ασχολία. Είναι συκοφάντες που επιχειρούν να εξομοιώσουν με τον εαυτό τους όσους δεν τους</p>	<p>Ο Λυσίας στοχεύει να κερδίσει την εύνοια των ακροατών. Χειρίζεται τα πάθη με δεξιότητα στη διήγηση πραγματικών γεγονότων που επιδέχονται απόδειξη (εδώ τη μαρτυρία του φυλάρχου Ορθόβουλου).</p> <p>Υπόσχεται ότι θα είναι σύντομος ο λόγος του και είναι λόγος βραχύς χωρίς ισχυρούς τόνους. Κάθε λέξη μετρημένη, χωρίς να εκφράζει κάτι</p>

<p>μοιάζουν. Η αναφορά στους αντιπάλους του δεν είναι εκτενής.</p>	<p>το πικρό ή δεινό ή φοβερό: ελπίζει στην κατανόηση των βουλευτών, γι' αυτό και παρακαλεί να τον ακούσουν με εύνοια, όχι, όμως, με οίκτο.</p>
<p>ΡΗΤΟΡΙΚΑ ΣΧΗΜΑΤΑ</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • «πλέον ομολογειν έχειν» • «πρώτον μεν γαρ... στρατεύεσθαι» <p>Όλη η § 13 μπορεί να θεωρηθεί σχήμα υπερβατό, γιατί οι δευτερεύουσες προτάσεις διακόπτουν την κύρια. Στην κύρια, υποκείμενο είναι το «εγώ», οι δευτερεύουσες αποδίδουν τα γεγονότα. Η πλοκή του λόγου είναι τέτοια που αποδίδει τα επιχειρήματα του Μαντιθέου στο ακέραιο (πραγματικά).</p>	<p>ΥΠΕΡΒΑΤΟ ΣΧΗΜΑ</p>
<ul style="list-style-type: none"> • «Εάν μεν τούτο επιδείξω... ουδέν μοι... είναι» • «Εάν δε φαίνωμαι μετρίως βεβιωκώς... δέομαι υμών... δοκιμάζειν» • «Εμέ δοκιμάζειν (αγαθόν όντα) - τούτους ηγείσθαι χείρους είναι» 	<p>ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ</p>
<ul style="list-style-type: none"> • «τάς συμφοράς και τάς του πατρός και τάς της πόλεως». • « μηδεπώποτε μοι μηδείς προς ένα μηδέν έγκλημα». • «ούτε δίκην ούτε γραφήν ούτε είσαγγελίαν». • «περί κύβους ή πότους ή (περί) τάς τοιαύτας ακολασίας» 	<p>ΠΟΛΥΣΥΝΔΕΤΟ ΣΧΗΜΑ</p>
<ul style="list-style-type: none"> • «λογοποιουντας και ψευσομένους» • «νομίζοντας τοις δ' όπλίταις κίνδυνον ηγουμένους» 	<p>ΣΥΝΩΝΥΜΙΑ</p>

«δια βραχυτάτων»	ΠΡΟΘΕΡΑΠΕΙΑ
<ul style="list-style-type: none"> • λόγον δίδοναι = άπολογεΐσθαι • ποιήσομαι την άπολογίαν = άπολογήσομαι • συμμαχίαν έποιήσασθε = συνεμαχήσατε • τάς διατριβάς ποιουμεν = διατρίβομεν 	ΠΛΕΟΝΑΣΜΟΣ
<ul style="list-style-type: none"> • «εγώ» (ο Μαντίθεος) • «εκείνον» (ο αδελφός του Μαντιθέου) 	ΕΜΦΑΣΗ
«ου πολλής» αντί «ολίγης»	ΣΧΗΜΑ ΛΙΤΟΤΗΤΑΣ

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΤΟΥ ΜΑΝΤΙΘΕΟΥ

- Ο Μαντίθεος στη Δίηγηση (παράγραφοι 10-18)περιορίζεται να θυμίσει στους βουλευτές μερικά σημαντικά στοιχεία που τον αφορούν:
- Μετά τις ολέθριες συνέπειες του Πελοποννησιακού πολέμου για το σύνολο της πόλης, αλλά και τους πολίτες ξεχωριστά, η περιουσία που κληρονόμησε από τον πατέρα του δεν ήταν σημαντική.
- Προίκισε τις δύο αδελφές του δίνοντας τους ένα σεβαστό ποσό⇒ ήταν συνεπής στις υποχρεώσεις του απέναντι στην οικογένεια του και αξιοπρεπής.
- Αν και δεν είχε καμιά νομική ή άλλη υποχρέωση παραχώρησε στο μικρότερο αδελφό του μεγαλύτερο μερίδιο από την πατρική περιουσία,⇒ αφιλοκέρδεια και μεγαλοψυχία .
- Όσον αφορά στο δημόσιο βίο του, επισημαίνει ότι ποτέ δεν συμμετείχε σε τυχερά παιχνίδια ή συμπόσια, όπως οι άλλοι συνομήλικοι του.⇒ είχε προκαλέσει το φθόνο των άλλων νεαρών, οι οποίοι τον συκοφαντούσαν συχνά.
- Αντίθετα με πολλούς από τους συμπολίτες του που ήταν φιλόδοκοι, ο ίδιος δεν είχε αναμειχθεί ποτέ ούτε σε δημόσια ούτε σε ιδιωτική δίκη ούτε ως κατηγορος ούτε ως κατηγορούμενος.
- Στη διάρκεια της συμμαχίας Αθηναίων και Βοιωτών από τη μια και Λακεδαιμονίων από την άλλη, ενώ το όνομα του βρισκόταν ανάμεσα σε εκείνους που επρόκειτο να υπηρετήσουν ως ιππείς, ζήτησε από το φύλαρχο να διαγραφεί το όνομα του από τον κατάλογο των

ιππέων και να εγγραφεί στον κατάλογο των οπλιτών. Αυτό το έκανε, όπως ισχυρίζεται, γιατί άκουγε τους συμπολίτες του να λένε ότι θα ήταν πιο εύκολα τα πράγματα για τους ιππείς στη μάχη αυτή, μιας και το ιππικό των Λακεδαιμονίων δεν ήταν τόσο αξιόμαχο, ενώ για τους οπλίτες ο κίνδυνος ήταν μεγάλος, λόγω της υπεροχής του πεζικού των αντιπάλων. Έτσι θεώρησε άπρεπο να προτιμήσει την ασφάλεια του ιππικού ⇒ ανωτερότητα και άμεμπτος χαρακτήρας.

Βασικά σημεία των §§ 18 - 19 - Επιχειρήματα

- Ο Μαντίθεος στις τελευταίες παραγράφους της διηγήσεως-αποδείξεως υπενθυμίζει και τονίζει την έντονη παρουσία του σ' όλους τους αγώνες και τη γενναιότητα που επέδειξε σ' αυτούς. Είναι βασικό χαρακτηριστικό της συμπεριφοράς του ότι εξεστράτευε πρώτος και έφευγε τελευταίος· υπονοεί ότι δεν ήταν ο νεανικός ενθουσιασμός το κύριο κίνητρο του για τη συμμετοχή του σε όλους τους αγώνες, αλλά η φιλοτιμία και η φιλοπατρία του.
- Φυσικό επακόλουθο είναι να δικαιούται να συμμετέχει στα κοινά ένας τέτοιος πολίτης, που στο ακέραιο τηρεί τις στρατιωτικές του υποχρεώσεις, δηλ. συμμετείχε στις εκστρατείες και φρουρές πάντα και δεν οπισθοχώρησε ούτε μια φορά.
- Στη συνέχεια, αναφέρεται στη σχέση εξωτερικής εμφάνισης με τη συμπεριφορά του ανθρώπου. Η εξωτερική εμφάνιση δεν πρέπει και δεν μπορεί να είναι κριτήριο αξιολόγησης ενός ανθρώπου → πολίτες με επιμελημένη εμφάνιση έχουν βλάψει την πόλη, ενώ πολίτες χωρίς ιδιαίτερη επιμέλεια στην εμφάνιση τους τη βοήθησαν και την ωφέλησαν. Η αναφορά του στην εμφάνιση δεν είναι τυχαία, καθότι ο ίδιος ήταν από τους πολίτες που δεν πρόσεχαν ιδιαίτερα την εμφάνιση τους, λόγω πεποιθήσεων. Είχε αριστοκρατικές αντιλήψεις και για την εποχή του είχε μακριά μαλλιά. Τα μακριά μαλλιά, όμως, δεν τον εμπόδιζαν να διακινδυνεύσει για την πατρίδα και να προσφέρει ό,τι καλύτερο μπορούσε με τη συμμετοχή του στους αγώνες της. Επομένως, η πράξη κρίνεται από την ωφέλεια, τη διάρκεια, την ποιότητα και τ' αποτελέσματα της.
- Κατά το Θουκυδίδη άχρηστος (πολίτης) ήταν όποιος δε συμμετείχε στα κοινά, γιατί δεν ήταν σε θέση να ωφελήσει το σύνολο. Κατά τον Αριστοτέλη, «προηγείται το όλον του μέρους» (δηλ σημασία έχει το σύνολο). Ο Μαντίθεος πρόσφερε αρκετά, τα οποία και απαρίθμησε κατά το λόγο του. Επειδή κατά τη δοκιμασία ελεγχόταν η τήρηση των στρατιωτικών καθηκόντων, ο Μαντίθεος πίστευε ότι από τις πράξεις του η τήρηση είναι δεδομένη και αποδεδειγμένη, και δικαιούται να συμμετάσχει ως βουλευτής στα κοινά.
- Αναφερόμενος στα κριτήρια αξιολόγησης, κάνει τη διάκριση των πολλών και των λίγων → πολλοί είναι ο λαός, οι δημοκρατικοί, που ίσως τον κρίνουν αρνητικά από την εμφάνιση του μόνο, επειδή έχει περάσει μικρό χρονικό διάστημα από την αποκατάσταση της δημοκρατίας μετά την τυραννία των Τριάκοντα. Ο λίγοι είναι οι βουλευτές, που θεωρεί ότι πρέπει να εξετάσουν τη στρατιωτική του συμπεριφορά και όχι την εμφάνιση του. Πρέπει δηλαδή να πρυτανεύσει η λογική και όχι το συναίσθημα. Αυτό ελπίζει και αυτό είναι και το αντικειμενικά δίκαιο.

- Τα επιχειρήματα του Μαντιθέου στις §§ 18-19 έχουν ανακεφαλαιωτικό χαρακτήρα· ιδιαίτερα στην α' περίοδο της § 18 αλλά και στη συνέχεια, γιατί αναφέρεται στη συμμετοχή του σε εκστρατείες και στην εμφάνιση του, πράγματα, τα οποία έχει ήδη αναφέρει προηγούμενα.
- Τα επιχειρήματα του Μαντιθέου στηρίζονται περισσότερο στη λογική και όχι τόσο στο συναίσθημα.
- Με την επιχειρηματολογία του προσπαθεί να πείσει τους βουλευτές για την αθωότητα του και για το ότι είναι δίκαιο να αναλάβει Ι πολιτικό αξίωμα για τη συμπεριφορά του. Η λογική υπαγορεύει τη δικαίωση του → Πειστικός
- Τα επόμενα επιχειρήματα του είναι κυρίως ηθικά· ανεξάρτητα της πολιτικής του τοποθέτησης ωφέλησε το σύνολο. Η εμφάνιση του δεν μπορεί να είναι ισχυρότερο κριτήριο από τη συμπεριφορά του. Ο Λυσίας, στο σημείο αυτό του λόγου βαδίζει προς το τέλος, επιχειρηματολογεί σαν να είναι ο ίδιος ο Μαντίθεος στοχεύει στη συμπάθεια των βουλευτών.
- Ο λόγος « Υπέρ Μαντιθέου» θεωρείται ένας από τους καλύτερους δικανικούς λόγους του ρήτορα.

Ερμηνευτικά σχόλια §§ 18 -19

§18

άλλων στρατειών: Εδώ προφανώς γίνεται λόγος για τις εκστρατείες που ακολούθησαν εκείνες της Αλιάρτου και της Κορίνθου, μετά δηλ. το 394 π.Χ. Απ' αυτή την αναφορά μπορούμε να συμπεράνουμε ότι ο λόγος εκφωνήθηκε μετά το 392 π.Χ., και κατ' άλλους το 390 π.Χ., γιατί το 389 π.Χ. σκοτώθηκε ο Θρασύβουλος, τον οποίο ο Μαντίθεος αναφέρει ως ζώντα.

φρουρών: Ο όρος αναφέρεται στη φύλαξη των φρουρίων της Αττικής, αλλά και γενικά στη φύλαξη οχυρών θέσεων από τους *περιπόλους* (νέοι ηλικίας 18-20 ετών).

§19

Ο Μαντίθεος προφανώς δεν απολογείται για τη συμπεριφορά και τους τρόπους του, αλλά ζητά να μην βαρύνουν στην κρίση των βουλευτών, τουλάχιστον όχι περισσότερο από την πραγματική αξία της.

κοσμίως αμπεχόμενοι: Οι Αθηναίοι έδιναν μεγάλη προσοχή στην εξωτερική τους εμφάνιση και την ενδυμασία τους. Έτσι πολλοί φαύλοι πολίτες φρόντιζαν την αμφίεση τους με σκοπό να κρύψουν τα ελαττώματά τους. Ακόμη, καθώς οι Σπαρτιάτες ήταν αδιάφοροι στα

σχετικά με την εξωτερική τους εμφάνιση, πολλοί αριστοκρατικοί νέοι ακολουθούσαν τις συνήθειες τους με αποτέλεσμα να εμφανίζονται ατημέλητοι. Ίσως ανάμεσα σ' αυτούς να συγκαταλέγεται και ο Μαντίθεος.

ουκ εί τις κομα, διά τουτο μισειν: τα μακριά μαλλιά ήταν συνήθεια των Σπαρτιατών (είχε την καταγωγή της από την ομηρική εποχή). Στην Αθήνα, οι έφηβοι είχαν κοντά μαλλιά, περιποιημένα. Μερικοί νέοι αριστοκρατικής καταγωγής, όπως και ο Μαντίθεος, μιμούνταν τους Λακεδαιμόνιους και είχαν μακριά μαλλιά. Αυτή η εμφάνιση προκαλούσε τους δημοκρατικούς Αθηναίους, γιατί ήταν πρόσφατη η μνήμη της τυραννίας των Τριάκοντα.

τοιαύτα επιτηδεύματα: εννοεί τα μακριά μαλλιά, γενειάδα και γενικά ατημέλητο ντύσιμο. Αυτού του είδους η εμφάνιση διακωμωδήθηκε από τον Αριστοφάνη, γιατί οι πολλοί Αθηναίοι ήταν επιμελημένοι και λίγοι φιλολάκωνες ατημέλητοι. Τον τρόπο ζωής των Λακώνων μιμούνταν πολλοί: απλή ζωή, πειθαρχία, αυτοπειθαρχία, γυμναστική, λιτή διατροφή, ήθη.

απ' όψεως: δεν μπορεί να είναι κριτήριο αξιολόγησης του πολίτη η εξωτερική εμφάνιση. Οι πράξεις έχουν μεγαλύτερη σημασία από την εξωτερική εμφάνιση. Είναι σωστή η άποψη του Μαντιθέου, γιατί πολλοί κρύβονται πίσω από την καλή και επιτηδευμένη εμφάνιση τους. Και σήμερα, γνωρίζουμε πολλούς που δεν τήρησαν τις υποχρεώσεις τους προς την πατρίδα και καλύπτονται πίσω από την καλή ενδυμασία τους. Άλλοι, όπως και ο Μαντίθεος τότε, βοηθούν την πατρίδα και είναι οι άγνωστοι ήρωες της καθημερινής και πολιτικής ζωής.

μικρόν διαλεγόμενοι: ο χαμηλός τόνος της φωνής και η κόσμια ενδυμασία ήταν στοιχεία καλής ανατροφής. Ο Μαντίθεος σε όλο το λόγο του είναι ήπιος· άλλωστε, η ένταση της φωνής είναι στοιχείο αδυναμίας. Η κόσμια ενδυμασία, όμως, δε σημαίνει και καλή ανατροφή πάντα, γιατί δίνει έμφαση στο «προσωπείο» (μάσκα) και όχι στο πρόσωπο.

έτεροι δε... εισίν εργασμένοι: αναφέρεται στον εαυτό του, που, αν και ατημέλητος, βοήθησε την πόλη. Η παρατήρηση του έχει γνωμικό χαρακτήρα, γιατί άνθρωποι που δεν εντυπωσιάζουν με την εξωτερική τους εμφάνιση τις περισσότερες φορές είναι αξιολογότεροι απ' αυτούς που εντυπωσιάζουν.

ΡΗΤΟΡΙΚΑ ΗΘΗ	ΡΗΤΟΡΙΚΑ ΠΑΘΗ
<p>Το ήθος του ομιλητή (Μαντιθέου)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Η εξωτερική εμφάνιση του Μαντιθέου (λακωνική) δεν τον εμπόδισε να πολεμήσει τους Σπαρτιάτες, όταν απειλείτο η πατρίδα 	<ul style="list-style-type: none"> • Σκοπός του Μαντιθέου είναι να διεγείρει τη συμπάθεια των δημοκρατικών που τον αντιπαθούν για την εμφάνιση του που μιμείται εκείνη των Σπαρτιατών και να εξασφαλίσει την εύνοια τους, ώστε να

<p>και οι συμπολίτες του.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Οι αριστοκρατικές του αντιλήψεις δεν ήταν το μέτρο των πράξεων του στους κοινούς κινδύνους. Αυτό και μόνο αποδεικνύει ότι ήταν νέος, ώριμος, φιλότιμος, φιλόπατρις, γενναίος. • Σε λίγους δικανικούς λόγους λείπει η κολακεία προς τους ακροατές- ένας απ' αυτούς είναι και ο «Υπέρ Μαντιθέου», όπου ο ομιλητής διεκδικεί τα δίκαια του με αυτοπεποίθηση και χωρίς κολακεία. Η κολακεία χαρακτηρίζει, συνήθως και σήμερα ακόμη, τους λίαν επιτηδευμένους. Είναι λυπηρό, βέβαια, ακόμη και σήμερα, οι άνθρωποι να κρίνονται από το τι φαίνονται και όχι από το τι είναι. Δεν παύει, όμως, να είναι η πραγματικότητα (διαχρονικό στοιχείο αρνητικού χαρακτήρα). <p>Το ήθος των αντιπάλων θίγεται έμμεσα.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Όσοι δεν πρόσφεραν στην πόλη, όπως οι αντίπαλοι του, κατηγορούν και αντιμετώπιζουν εχθρικά όσους πρόσφεραν. Οι πρώτοι κατηγορούν με επιμελημένο ντύσιμο και οι δεύτεροι απολογούνται ατημέλητοι. Η διαφορά τους είναι στο ήθος. 	<p>επικυρώσουν την εκλογή του.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Δεν αναφέρεται άμεσα στον εαυτό του· θίγει τις κρατούσες αντιλήψεις, για να πετύχει θετική αντιμετώπιση από τους πολτικούς του αντιπάλους. • Ο Μαντιθέος → αριστοκρατικός • Οι πολτικοί του αντίπαλοι → δημοκρατικοί.
--	--

ΡΗΤΟΡΙΚΑ ΣΧΗΜΑΤΑ	
<ul style="list-style-type: none"> • «μετά των πρώτων τὰς ἐξόδους ποιούμενος μετὰ των τελευταίων ἀναχωρών» 	

<ul style="list-style-type: none"> • «τα μεν τοιαύτα επιτηδεύματα ούτε τους ιδιώτας ούτε το κοινόν της πόλεως βλάπτει» • «Εκ δε των εθελοντών κινδυνεύειν άπαντες ωφελεισθε.» • «φιλειν ≠ μισειν» • «πολλοί μικρόν διαλεγόμενοι... αίπιοι γεγόνασι...έτεροι δε των τοιούτων ...εισίν ειργασμένοι» 	ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ
<ul style="list-style-type: none"> • «ούτε τους ιδιώτας ούτε το κοινόν της πόλεως» • «ούτε φιλειν ούτε μισειν ουδένα» 	ΠΟΛΥΣΥΝΔΕΤΟ ΣΧΗΜΑ
<ul style="list-style-type: none"> • «φιλοτίμως - κοσμίως » 	ΣΥΝΩΝΥΜΙΑ
«τας εξόδους ποιούμενος» αντί «εκοστρατειών»	ΠΛΕΟΝΑΣΜΟΣ
<ul style="list-style-type: none"> • «ουδεμιάς απτελείφθην πώποτε» • «άπαντες υμεις» • «ΕΚ ΤΟΥΤΩΝ» 	ΕΜΦΑΣΗ
<p>των άλλων στρατειών και πώποτε φρουρών ουδεμιάς απτελείφθην,</p> <p>αλλά πάντα τον χρόνον διατετέλεκα μετά των πρώτων διατετέλεκα μετά των πρώτων μέν τας εξόδους ποιούμενος</p>	ΣΧΗΜΑ ΧΙΑΣΤΟ
«Ω βουλή» αντί «ώ βουλευταί»	ΜΕΤΩΝΥΜΙΑ
«τας εξόδους ποιούμενος» αντί «εκοστρατεύων»	ΠΕΡΙΦΡΑΣΗ

Βασικά σημεία των §§ 20-21 - Επιχειρήματα

- Ο Μαντίθεος αιτιολογεί το γιατί μίλησε δημόσια σε νεαρή ηλικία, αν και απαγορευόταν. Συγκεκριμένα, όταν ήταν πολύ νέος, αναγκάστηκε να μιλήσει στην εκκλησία του δήμου, γιατί η περιουσία του πατέρα του δήμευόταν· η δημόσια αγόρευση των νέων ενοχλούσε τους Αθηναίους. Εκείνος θεωρούσε καθήκον και χρέος του να συνεχίσει την παράδοση των προγόνων του, γι' αυτό και ασχολήθηκε με τα κοινά. Η ενασχόληση του αυτή ήταν και είναι για εκείνον σημαντική και πιστεύει ότι οι βουλευτές θα το εκτιμήσουν ιδιαίτερα, γιατί όσοι ασχολούνταν με τα κοινά είχαν ιδιαίτερη αξία για την πόλη. Μάλιστα στην προσπάθειά του να αφήσει καλή εντύπωση, τελειώνοντας το λόγο του, λέει ότι οι βουλευτές δεν πρέπει να αγανακτούν με όσους ασχολούνται με τα κοινά, γιατί οι ίδιοι είναι κριτές με τη δοκιμασία και όχι άλλοι.
- Ο επίλογος του λόγου πληροί, και τα τέσσερα στοιχεία που ο Αριστοτέλης τα θεωρεί βασικά χαρακτηριστικά του. Στοχεύει να δημιουργήσει ευνοϊκή διάθεση για τον κατηγορούμενο, και δυσμενή για τους κατηγορούς.
- Τονίζει τη σημασία ορισμένων πραγμάτων (εδώ τη ζωή του Μαντιθέου. τους αγώνες του για την πατρίδα, τη φιλοπατρία του) ή μειώνει κάποια άλλα (εδώ τη δημόσια αγόρευση του σε νεαρή ηλικία).
- Διεγείρει το πάθος στη ψυχή του ακροατή (εδώ ο Μαντίθεος προσπαθεί να πείσει τους βουλευτές ότι υπήρξε ένας έντιμος πολίτης και ευπειθής στρατιώτης- πατριώτης). Υπενθυμίζει γεγονότα, τα οποία έχουν αναφερθεί (εδώ τη δοκιμασία).
- Τα επιχειρήματα του Μαντιθέου στο τέλος του λόγου του δεν προσθέτουν τίποτε ιδιαίτερο, αλλά δίνουν ένα ακόμη στοιχείο από τη ζωή του, το οποίο και ενισχύει την προηγούμενη επιχειρηματολογία του και δημιουργεί εντυπώσεις ευνοϊκές γι' αυτόν.
- Στο τέλος ο ρήτορας θεωρεί σωστό να απομακρύνει και το τελευταίο ίχνος καχυποψίας προς το πρόσωπο του. Για το σκοπό αυτό, ξεκαθαρίζει τους λόγους που τον οδήγησαν να ασχοληθεί με τα κοινά σε τόσο νεαρή ηλικία και μάλιστα να επιδείξει, όπως με αφοπλιστική ειλικρίνεια παραδέχεται, υπέρμετρη φιλοδοξία. Φαίνεται λοιπόν ότι σε εξαιρετικά νεαρή ηλικία αναγκάστηκε να απευθυνθεί στη συνέλευση των Αθηναίων για να γλιτώσει την περιουσία του πατέρα του από τη δήμευση.
- Εκείνο όμως που δείχνει να στάθηκε καθοριστικό στη στάση του απέναντι στα κοινά ήταν αφ' ενός η οικογενειακή παράδοση και αφ' ετέρου το ζωντανό παράδειγμα των συμπολιτών του, οι οποίοι δεν έχαναν ευκαιρία να επαινούν τους ενεργούς πολίτες. Επισημαίνει ιδιαίτερα τους παριστάμενους βουλευτές που, με τη δράση τους, τα λόγια και τις πράξεις τους, με το "φωτεινό" τους παράδειγμα αποτελούν οδηγό για όλους τους πολίτες και κυρίως τους νέους.

- Με την επισήμανση της αξίας του παραδείγματος των βουλευτών και το εγκώμιο στο πρόσωπο τους ο Μαντίθεος κλείνει την απολογία του. Χρησιμοποιεί έναν ευρηματικό τρόπο για να κερδίσει την εύνοια του ακροατηρίου του: παραδέχεται ότι ίσως να επέδειξε υπερβάλλοντα ζήλο στην άσκηση των καθηκόντων του απέναντι στην πολιτεία, γεγονός που παρεξηγήθηκε από πολλούς, όμως δεν έκανε τίποτε άλλο από το να ακολουθεί τα προστάγματα της πολιτείας, της οποίας εκφραστής είναι οι βουλευτές. Επαινώντας τους μας θυμίζει τις αντιλήψεις των Αθηναίων για τους πολίτες που δεν συμμετείχαν στα κοινά: αποκαλούνταν "ιδιώτες", λέξη που κατήντησε να έχει περιφρονητικό χαρακτήρα και περιεχόμενο και να σημαίνει τον απλοϊκό και τελικά τον ανόητο, τον ηλίθιο (πβ. idiot). Άρα λοιπόν ο Μαντίθεος δεν έκανε τίποτε άλλο από το να προσπαθεί να μοιάσει στους ανθρώπους που τώρα βρίσκονται απέναντι του και γι' αυτό δε θα ήταν δίκαιο και πρέπει να τιμωρηθεί από αυτούς.

Ερμηνευτικά σχόλια §§ 20-21

§20

ΝΕΩΤΕΡΟΣ ΩΝ: Παλαιότερα συμφωνά με το νόμο του Σόλωνα επιτρεπόταν να αγορεύουν στη συνέλευση του λαού πολίτες ηλικίας άνω των 50 ετών, αργότερα όμως μετά τα 30, αλλά και από τα 20 μπορούσε κάποιος να αγορεύει, ενώ για να γίνει κάποιος βουλευτής, έπρεπε να έχει υπερβεί την ηλικία των 30 ετών. Αν και επιτρεπόταν να μιλούν οι νέοι, δε συνηθιζόταν για λόγους ευγένειας να παίρνουν το λόγο οι νέοι. Ο Μαντίθεος δικαιολογεί τη δημόσια αγόρευσή του, λέγοντας ότι, επειδή χανόταν η περιουσία του πατέρα του μετά την αποκατάσταση της δημοκρατίας, αναγκάστηκε να μιλήσει δημόσια, αν και ήταν κάτω των 20 ετών. (Ηθικό επιχείρημα).

ηναγκάσθη... δημηγορήσαι: Ο Μαντίθεος αναγκάστηκε να αγορεύσει αρχικά για υποθέσεις προφανώς πατρικές μετά τις συμφορές του πατέρα του, που αναφέρονται στην §10, ή στην Ηλιαία ή στην εκκλησία του δήμου, ίσως γιατί η περιουσία του απειλήθηκε με δήμευση. Μνημόνευσε τους προγόνους του οι οποίοι και στο εσωτερικό και στο εξωτερικό ωφελούσαν την πατρίδα και θεωρούσαν υποχρέωση την ενασχόληση με τα κοινά. Επομένως ο Μαντίθεος συνεχίζει αυτή την προγονική παράδοση και αιτιολογεί έτσι την υπέρμετρη φιλοδοξία του και το πάθος με το οποίο αναμειγνύεται στα πολιτικά.

έπειτα μέντοι καί έμαυτω δοκώ... δέοντος: κρίνει τον εαυτό του υπερβολικά φιλόδοξο· η ειλικρίνεια του ίσως επηρεάσει θετικά τους βουλευτές.

άμα μεν των προγόνων... πράττοντες: αιτία της φιλοδοξίας του Μαντιθέου ήταν η συνέχιση της προγονικής παράδοσης· επικρατούσε η αντίληψη ότι όσοι ασχολούνταν με τα κοινά ήταν άξιοι πολίτες. Αυτό ήθελε και ο Μαντίθεος: να γίνει άξιος πολίτης.

§21

έτι δε ...αλλ' υμεις: Στο τέλος της απολογίας του ο Μαντίθεος λέει στους βουλευτές ότι δεν πρέπει να αγανακτούν εναντίον των πολιτών που επιθυμούν να αναμειγνύονται στα πολιτικά, αφού από τους ίδιους τους Αθηναίους πολίτες εξαρτάται να επιδοκιμάζουν ή να αποδοκιμάζουν όσα αυτοί προτείνουν στη συνέλευση του λαού.

Είναι χαρακτηριστικό ότι από τον επίλογο του συγκεκριμένου λόγου απουσιάζουν τα δύο στοιχεία που συνήθως χαρακτηρίζουν τον επίλογο κάθε ρητορικού λόγου: η **παθοποιία** και η **ανάμνηση**. Η έλλειψη της παθοποιίας δικαιολογείται από την αυτοπεποίθηση και τη σιγουριά του Μαντιθέου που είναι διάχυτη σε όλο το λόγο. Η απουσία της ανάμνησης πάλι έχει να κάνει με την απουσία από ολόκληρο το έργο οποιουδήποτε στοιχείου επιτήδευσης: ο λόγος πρέπει να φαίνεται πηγαίος και αυθόρμητος. Αντίθετα κεντρική θέση σε όλο το έργο κατέχει η **ηθοποιία**. Το θέμα παρέχει τη δυνατότητα στο ρήτορα να δείξει όλη του την ικανότητα στη σκιαγράφιση της προσωπικότητας (ήθος) του Μαντιθέου και να την καταστήσει πυρήνα της επιχειρηματολογίας του.

ώστε ορών υμάς... υπέρ της πόλεως: ο Μαντίθεος θεωρεί σωστή αντίληψη των βουλευτών ότι ικανοί ήταν οι ασχολούμενοι με τα κοινά. Τους λέει ότι δεν πρέπει να αγανακτούν με όσους πολιτεύονται, γιατί από αυτούς τους Αθηναίους πολίτες εξαρτάται να επιδοκιμάζουν ή να αποδοκιμάζουν όσα προτείνονται στην εκκλησία του δήμου από αυτούς που πολιτεύονται.

έτι δε τί αν τοις τοιούτοις... άλλ' υμεις: με τα ρητορικά ερωτήματα υπενθυμίζει στους βουλευτές ότι δεν πρέπει να κρίνουν αρνητικά κάποιους πολίτες που οι ίδιοι ώθησαν στην ενασχόληση με τα κοινά. Ένας από αυτούς είναι κι ο ίδιος. Έμμεσα, ζητεί να τον κρίνουν θετικά.

ΡΗΤΟΡΙΚΑ ΗΘΗ	ΡΗΤΟΡΙΚΑ ΠΑΘΗ
<p>Το ήθος του ομιλητή (Μαντιθέου) Όπως σε όλο το λόγο, έτσι και στον επίλογο, ο Μαντίθεος παρουσιάζεται απλός, με πίστη στις αξίες των προγόνων, υπέρμετρα αλλά δικαιολογημένα φιλόδοξος, προκειμένου να γίνει ικανός πολίτης με την ενασχόληση του με τα κοινά. Ειλικρινής και συνετός ζητεί μέσα από ρητορικά ερωτήματα την επικύρωση της εκλογής του ως βουλευτή· ζητεί, δηλαδή, έμμεσα</p>	<ul style="list-style-type: none"> • «Ο Λυσίας πετυχαίνει να κάνει το λόγο του "ζωντανό πίνακα" της Αθηναϊκής ζωής της εποχής εκείνης» • Στον επίλογο του λόγου του Μαντιθέου παρουσιάζει τις κρατούσες αντιλήψεις για τη δημόσια ζωή και προσπαθεί να εξασφαλίσει τη συμπάθεια και την εύνοια των βουλευτών.

<p>την εύνοια των βουλευτών, γιατί πιστεύει ότι τη δικαιούται.</p>	<p>Για να το πετύχει, δικαιολογεί πετυχημένα την ανάμειξη του με τα κοινά: έπρεπε να υπερασπιστεί την πατρική περιουσία και να συνεχίσει την προγονική παράδοση.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Τα κίνητρα του ήταν ηθικά- προσπαθεί να διεγείρει τους ακροατές θετικά, λέγοντας τους ότι οι ίδιοι εκπιούν όσους ασχολούνται με τα κοινά. • Στο τέλος του επιλόγου εύστοχα «κολακεύει», τονίζοντας ότι κριτές του είναι αυτοί οι ίδιοι· άρα, η κρίση τους πρέπει να είναι ευνοϊκή γι' αυτόν. Ενώ με τη θεωρία της ρητορικής στον επίλογο πρέπει να κορυφώνεται το πάθος, στο Λυσία η ρητορική δεινότητα που στο προοίμιο και στη διήγηση είναι έντονη, στην απόδειξη γίνεται «αμυδρά και ασθενής», και στον επίλογο «αποσβέννυται»
--	--

<p style="text-align: center;">ΡΗΤΟΡΙΚΑ ΣΧΗΜΑΤΑ</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • «τις ουκ αν έπαρθείη πράττειν καί λέγειν υπέρ της πόλεως;» • «τί αν τοις τοιούτοις άχθοισθε;» 	<p style="text-align: center;">ΡΗΤΟΡΙΚΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ</p>
<p>«τους τοιούτους μόνους» Το «μόνους» ενισχύει νοηματικά το «τοιούτους».</p>	<p style="text-align: center;">ΕΜΦΑΣΗ</p>
<ul style="list-style-type: none"> • «Εγώ δε το μεν πρώτον ήναγκάσθην δημηγορήσαι»... έπειτα διατεθήναι φιλοτιμότερον του δέοντος». 	<p style="text-align: center;">ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ</p>

• «ου γαρ εισίν έτεροι κριταί»	
«τα της πόλεως πράπτοντες αντί πολιτευόμενοι»	ΠΛΕΟΝΑΣΜΟΣ
Υμεις (σχήμα εξ' αναλόγου) -παραλείπεται το εστέ.	ΒΡΑΧΥΛΟΓΙΑ
«ώ βουλή» αντί «ώ βουλευταί»	ΜΕΤΩΝΥΜΙΑ

ΔΗΜΟΣΙΟΙ ΑΞΙΩΜΑΤΟΥΧΟΙ: «ΔΟΚΙΜΑΣΙΑ»

Κάθε Αθηναίος πού είχε την ιδιότητα του πολίτη, αν δεν είχε στερηθεί των πολιτικών του δικαιωμάτων ούτε είχε καταστεί ανίκανος, μπορούσε να επιλεγεί για να ασκήσει κάποιο δημόσιο αξίωμα. Δεν είναι αυτός ο κατάλληλος χώρος για μια πλήρη περιγραφή των καθηκόντων των κρατικών αξιωματούχων. Εδώ εξετάζονται μόνο οι σχετικές νομικές διαδικασίες.

Η πρώτη τέτοια διαδικασία ήταν ή «δοκιμασία», μια αναθεώρηση για να ελεγχθεί αν εκείνος ο οποίος διοριζόταν σε κάποιο αξίωμα δικαιούνταν να το ασκήσει. Οι κρατικοί αξιωματούχοι διοριζόνταν είτε με κλήρωση είτε με εκλογή. Στην εποχή του Σόλωνα ορισμένα αξιώματα περιορίζονταν στα μέλη ορισμένων περιουσιακών τάξεων, ήδη όμως μέχρι τον τέταρτο αιώνα τέτοιοι περιορισμοί είχαν ως επί το πλείστον καταργηθεί, ενώ και εκείνοι οι οποίοι θεωρητικά διατηρούνταν δεν εφαρμόζονταν στην πράξη. Κάθε πολίτης μπορούσε τότε να επιλεγεί με κλήρο ή με εκλογή, αλλά προτού αρχίσει να ασκεί τα καθήκοντα του έπρεπε να υποστεί «δοκιμασία» από δικαστές, σε δικαστήριο πού τελούσε υπό την προεδρία των θεσμοθετών. Εκείνοι οι οποίοι εκλέγονταν με κλήρωση για να αποτελέσουν τους εννέα «άρχοντες» του επόμενου έτους έπρεπε επίσης να υποστούν προηγουμένως «δοκιμασία» από τη Βουλή. Σε πρωιμότερη περίοδο ή απόρριψη από τη Βουλή ήταν τελεσίδικη, άλλα ήδη μέχρι την εποχή του Αριστοτέλη η τελική απόφαση επιφυλασσόταν πάντοτε στους δικαστές, έτσι ώστε ή απόφαση της Βουλής πρέπει να ήταν απλώς προδικαστική και να υποδεικνυε μιαν ετυμηγορία στους δικαστές χωρίς να τους δεσμεύει. Όσοι εκλέγονταν με κλήρωση από μέλη της Βουλής του επομένου έτους υφίσταντο «δοκιμασία» μόνο από την αποχωρούσα Βουλή και όχι από κάποιο δικαστήριο (αν και οποίος απορριπτόταν από την Βουλή είχε το δικαίωμα να ασκήσει έφεση στα δικαστήρια, αν ήθελε).

Η μορφή της «δοκιμασίας» ήταν η εξής: στην αρχή υποβάλλονταν σε κάθε υποψήφιο ορισμένες καθιερωμένες ερωτήσεις: τα ονόματα του πατέρα, της μητέρας και των δύο παππούδων του, καθώς και οι δήμοι από τους οποίους κατάγονταν, η τοποθεσία στην οποία βρίσκονταν οι οικογενειακοί του τάφοι και τα ιερά του Πατρώου Απόλλωνα και του Ερκείου Διός, αν φρόντιζε τους γονείς του, πλήρωνε τους φόρους του και εκτελούσε τη στρατιωτική του υπηρεσία. Έπρεπε να παρουσιάσει μάρτυρες για να επιβεβαιώσουν τις απαντήσεις του. Στη συνέχεια, όποιος ήθελε μπορούσε να απευθύνει κατά του υποψήφιου κατηγορία, κατά της οποίας μπορούσε εκείνος να μιλήσει, για να υπερασπισθεί τον εαυτό του. Μετά απ' αυτό (ή αμέσως, αν δεν υποβάλλονταν κατηγορίες) οι δικαστές (ή η Βουλή)

ψηφίζαν, για να τον αποδεχθούν ή να τον απορρίψουν. Από νομική καθαρά άποψη, το μόνο ενδεχομένως επιτρεπόμενο είδος κατηγορίας ήταν ότι ο υποψήφιος δεν είχε τα νόμιμα προσόντα για το αξίωμα για το οποίο είχε επιλεγεί, επειδή δεν ήταν Αθηναίος πολίτης, ή επειδή είχε στερηθεί των πολιτικών του δικαιωμάτων, ή επειδή δεν είχε την απαιτούμενη ηλικία (για να γίνει κανείς μέλος της Βουλής, και πιθανώς για όλα τα αξιώματα, έπρεπε να ήταν τουλάχιστον τριάντα ετών), ή επειδή είχε ασκήσει στο παρελθόν το ίδιο αξίωμα (μόνο οι στρατιωτικοί αξιωματούχοι μπορούσαν να επανεκλέγονται απεριόριστα την ιδιότητα του μέλους της Βουλής μπορούσε να αποκτήσει κανείς μόνο δύο φορές), ή επειδή ο διορισμός του παραβίαζε κάποιον άλλον ειδικό κανόνα, όπως π.χ. τον ισχύοντα στην δεκαετία του 390 νόμο, σύμφωνα με τον οποίο, οποίος είχε υπηρετήσει στο Ιππικό επί των Τριάκοντα (το 404/3) δεν μπορούσε να γίνει μέλος της Βουλής. Στην πράξη όμως, όπως βλέπουμε από αρκετούς σωζόμενους λόγους που συντάχθηκαν για τη διαδικασία της «δοκιμασίας», ο πειρασμός να υποβληθούν άσχετες ερωτήσεις και να συζητηθεί όχι μόνο το αν ο υποψήφιος είχε τα νόμιμα προσόντα, αλλά και το αν ήταν καλός και φιλόπατρις πολίτης, ήταν συχνά ακατανίκητος.

Η όλη διαδικασία της «δοκιμασίας», είτε διεξαγόταν σε δικαστήριο, είτε στη Βουλή, έμοιαζε πολύ με μια συνηθισμένη δίκη. Υπήρχαν ωστόσο τρεις σημαντικές διαφορές. Πρώτον, οι περισσότεροι από τους υποψηφίους που εκλέγονταν με κλήρο ή με εκλογή δεν αντιμετώπιζαν την υποβολή καμιάς κατηγορίας· παρόλα αυτά έπρεπε να εμφανισθούν στο δικαστήριο ή στη Βουλή, να απαντήσουν στις καθιερωμένες ερωτήσεις και να διεξαχθεί ή ψηφοφορία που τους αφορούσε. Δεύτερον, η κατηγορία μπορούσε να υποβληθεί επί τόπου, χωρίς προηγούμενη προειδοποίηση. Τρίτον, αν η ψηφοφορία απέβαινε σε βάρος του υποψηφίου, δεν υπέκειτο σε τιμωρία, απλώς αποκλειόταν από το αξίωμα στο οποίο είχε διοριστεί. Μ' αυτήν την έννοια φαίνεται ότι δεν θεωρούνταν αδίκημα να επιτρέψει κανείς να προταθεί το όνομά του για εκλογή σε κάποιο αξίωμα, το οποίο στην πραγματικότητα δεν δικαιούνταν να κατέχει.

ΛΥΣΙΟΥ: « ΥΠΕΡ ΜΑΝΤΙΘΕΟΥ»**ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΑΠΟ ΤΟ ΚΕΕ****ΠΡΟΟΙΜΙΟ: §§ 1 - 3****1. Ερμηνευτικές ερωτήσεις****1.1. Ερωτήσεις ανοικτού τύπου (ανάπτυξης και σύντομης απάντησης)**

1. χάριν είχαν. Ποια εντύπωση επιθυμεί να δημιουργήσει ο ομιλητής;
2. ήγουμεν γαρ... αιτίους: Τι παράδοξο υπάρχει στη φράση αυτή;
3. ἀναγκάζουσιν: Τι υπογραμμίζει με τη λέξη αυτή ο Μαντίθεος;
4. Με ποιες λέξεις διαγράφει ο Λυσίας το ήθος του πελάτη του;
5. οὕτω σφόδρα ἑμαυτῷ πιστεύω: Νομίζετε ότι η έκφραση υποδηλώνει το χαρακτήρα του Μαντιθέου;
6. Ποιος ήταν ο ρόλος της βουλής την εποχή του Λυσία;
7. Ποια σημεία του προοιμίου επιβεβαιώνουν την αντίληψη του ομιλητή για τη μεταστροφή της γνώμης των βουλευτών; Να δικαιολογήσετε τις επιλογές σας.
8. Ἄξιόν δε... πολιτείας: Ποια είναι η θέση του χωρίου στη δομή του λόγου;
9. Σε ποιο σημείο προβάλλει ο Μαντίθεος το ανεπίληπτο του ήθους του;
10. Το προοίμιο πρέπει να περιέχει την κεντρική ιδέα του λόγου. Ισχύει αυτό στο συγκεκριμένο λόγο και ποιο σκοπό εξυπηρετεί;
11. Ποια ήταν τα βασικά στοιχεία στα οποία ο Μαντίθεος επιχειρεί να στηρίξει τις αποδείξεις του;
12. Ποια πιστεύετε πως ήταν η ψυχολογική κατάσταση του Μαντιθέου, όταν αρχίζει να εκφωνεί το λόγο του;
13. Στις §§ 1-3 ο Μαντίθεος αναφέρεται σε αρκετές προϋποθέσεις. Ποιες είναι και γιατί επιλέγει τις συγκεκριμένες;
- 14 Τα ρητορικά ήθη διακρίνονται:
 - α) Στο ήθος του λέγοντος, που είναι η επιδίωξη του λέγοντος να εξυψώσει τον εαυτό του.
 - β) Στο ήθος του ακροατή, που είναι η επιδίωξη του λέγοντος να εξυψώσει τους ακροατές του.
 - γ) Στο ήθος του αντιπάλου, που είναι η επιδίωξη του λέγοντος να μειώσει τον αντίπαλο του.

Να εντοπίσετε και να αναλύσετε τα ρητορικά ήθη στο προοίμιο του λόγου.
15. Το μὲν οὖν ἀναγκαιότατον ἔργον τοῦ προοιμίου, καὶ ἴδιον τοῦτο, δηλώσαι τί ἐστί το τέλος οὐ ἔνεκα ὁ λόγος (Αριστοτέλους "Ρητορική Τέχνη, 14, 6). Ανταποκρίνεται η

άποψη αυτή στο συγκεκριμένο προοίμιο; Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με στοιχεία του κειμένου.

16. Σε ποια συμπεράσματα θα μπορούσαμε να οδηγηθούμε για την αθηναϊκή δημοκρατία και τις προτεραιότητες που αυτή θέτει από το γεγονός της δοκιμασίας των αρχόντων;
17. Ποια εικόνα σχηματίζετε για τον Μαντίθεο από όσα αναφέρει στο απόσπασμα αυτό για τον εαυτό του και από τον τρόπο με τον οποίο τα παρουσιάζει;
18. Αν από το λόγο του Λυσία είχε σωθεί μόνο αυτό το απόσπασμα, ποια στοιχεία θα μας βοηθούσαν να το αποδώσουμε στον συγκεκριμένο λογογράφο; (Βλ. Εισαγωγή, σσ. 30-31).
19. Για ποια στοιχεία της πολιτικής και κοινωνικής ζωής της αρχαίας Αθήνας θα μπορούσαμε να συναγάγουμε πληροφορίες από το προοίμιο, αν το αντιμετωπίζαμε ως ιστορική πηγή;

1.2. Συνδυασμός ερωτήσεων σύντομης απάντησης και ελεύθερης ανάπτυξης

1. α) Ποιος είναι ο στόχος του ομιλητή στο προοίμιο;
β) Να εντοπίσετε τα σημεία του λόγου που θεωρείτε ενδεικτικά αυτού του στόχου και να σχολιάσετε την αποτελεσματικότητά τους.
2. α) Να αναφέρετε δύο σημεία του αποσπάσματος στα οποία είναι εμφανής η προσπάθεια του Λυσία να σκιαγραφήσει αριστοτεχνικά και άμεσα το χαρακτήρα του Μαντιθέου.
β) Να αιτιολογήσετε την επιλογή σας.
3. Σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, οι γενικότεροι σκοποί που εξυπηρετεί το προοίμιο του δικανικού λόγου είναι η εύνοια, η προσοχή και η κατατόπιση του ακροατηρίου.
α) Να εντοπίσετε τα συγκεκριμένα στοιχεία του κειμένου που αναφέρονται σ' αυτούς τους σκοπούς.
β) Να αιτιολογήσετε την επιλογή σας.

1.3. Συνδυασμός ερωτήσεων αντικειμενικού τύπου και ελεύθερης ανάπτυξης

1. Α.. Να σημειώσετε Χ στο αντίστοιχο τετράγωνο.

Η στάση του Μαντιθέου στο προοίμιο του λόγου είναι:

	ΣΩΣΤΟ	ΛΑΘΟΣ
α) αξιοπρεπής	☐	☐
β) παρακλητική	☐	☐
γ) προκλητική	☐	☐

δ) απολογητική

B. Να αιτιολογήσετε μία επιλογή σας.

2. Λεξιλογικές - Σημασιολογικές ασκήσεις

1. διάκειμαι: Να αντικαταστήσετε την πρόθεση δια με τις προθέσεις: κατά, επί, παρά, εν, από, υπό και να σχηματίσετε στη νέα ελληνική σύντομες προτάσεις ή φράσεις με τα ρήματα αυτά ή παράγωγά τους, όπου θα φαίνεται η σημασία τους. Π.χ.: επίκειμαι: η επικείμενη συνάντηση των αρχηγών κρατών.
2. ηγούμαι: Να προσδιορίσετε τις δύο σημασίες του ρήματος και να γράψετε ένα παράδειγμα για καθεμιά.
3. Να γράψετε τις λέξεις του κειμένου που είναι πολιτικοί και δικανικοί όροι ή αναφέρονται στις ανθρώπινες σχέσεις στην αρχαία Αθήνα και να τις μεταφέρετε στα νέα ελληνικά. Αν αυτές χρησιμοποιούνται στην εποχή μας, να δηλώσετε τη διαφορά στη σημασία τους, όπου υπάρχει.
4. διακείμενος αηδώς α) Να γράψετε δυο παρόμοιες φράσεις που έχουν επικρατήσει σήμερα και εκφράζουν συμπάθεια η μία και αντιπάθεια η άλλη.
β) Να σχηματίσετε δύο προτάσεις στις οποίες θα δηλώνεται η σημασία των φράσεων αυτών.
5. Να γράψετε στη νέα ελληνική πέντε ουσιαστικά ή επίθετα με β' συνθετικό το ρ. πράττω και παραγωγικές καταλήξεις -ος, -ία, -τος, -η και να δηλώσετε τη σημασία τους.
6. βούλομαι, βουλεύομαι: Να γράψετε τη σημασία των ρημάτων.
7. Να γράψετε στην αρχαία ελληνική από ένα συνώνυμο για τις παρακάτω λέξεις: πράττω, βιάω-ω, φαίνομαι, δέομαι, ηγούμαι.
8. σφόδρα - διακείμενος - πεπραγμένα: Να χρησιμοποιήσετε τις λέξεις αυτές σε ισάριθμες προτάσεις στη νέα ελληνική, ώστε να φαίνεται η σημασία τους.
9. εύνους < ευ + νους < εύνοια: Να γράψετε στη νέα ελληνική πέντε λέξεις αλλάζοντας το α' συνθετικό, όπως στο παράδειγμα: εύνοια —> υπόνοια.

10. φέρω: Να γράψετε στα νέα ελληνικά τρία παράγωγα ή σύνθετα από κάθε θέμα του ρήματος:

θ. φερ-/ φορ-/ ενεκ- και ένα σύνθετο από το θ. φωρ-.

11. Να γράψετε τη σημασία των παρακάτω ρημάτων:

ἀφίσταμαι = _____ μεθίσταμαι = _____

ἀνίσταμαι = _____ παρίσταμαι = _____

καθίσταμαι = _____ υφίσταμαι = _____

12. Να γράψετε τη σημασία των ρημάτων *πιστεύω*, *πιστεύομαι* και της περίφρασης *πιστεύω εμαυτώ*.

13. Να συνδέσετε κάθε λέξη της στήλης Α με τις παράγωγες ή ομόρριζες της στη στήλη Β, γράφοντας πριν από κάθε γράμμα τον ή τους αριθμούς από τη στήλη Β.

Α	Β
α) βιώω-ω	1. ρήση 2. ποίηση
β) έχω	3. φάσμα 4. βιώσιμος
γ) ποιω	5. πράγμα 6. ευεξία
δ) λέγω	7. πράκτωρ 8. ρήμα
ε) φαίνομαι	9. βίωμα 10. φανός
στ) πράττω	11. έξις 12. αβίωτος
	13. σχεδόν 14. ποίημα
	15. λέσχη 16. βιώνω
	17. άπραγος

§§4-8**I. Ερμηνευτικές ερωτήσεις****1.1. Ερωτήσεις ανοικτού τύπου (ανάπτυξης και σύντομης απάντησης)**

1. Ποιοι είναι οι θεματικοί άξονες των §§ 4 - 8;
2. Με ποια στοιχεία της προσωπικής του ζωής προσπαθεί ο Μαντίθεος να επηρεάσει τους βουλευτές;
3. «πρό της εν Ἑλλησπόντω συμφορας»: Σε ποιο ιστορικό γεγονός αναφέρεται ο Μαντίθεος και γιατί το αποκαλεί συμφορά;
4. Ποιος είναι ο κύριος και πρωταρχικός σκοπός του ρήτορα στη διήγηση;
5. «των τειχών καθαιρουμένων»: Σε ποιο ιστορικό γεγονός παραπέμπει η εικόνα;
6. «μεθισταμένης της πολιτείας»: Πώς διαμορφώθηκε η πολιτική κατάσταση στην Αθήνα μετά την καθαίρεση των τειχών;
7. «ήλθομεν πρὶν ... πένθ' ἡμέραις»: Από ποια σκοπιμότητα νομίζετε ότι υπαγορεύεται η δήλωση αυτή του Μαντιθέου;
8. «εἰς τοιοῦτον καιρόν»: Σε ποιο ιστορικό γεγονός αναφέρεται ο ρήτορας;
9. «των αλλοτριων κινδύνων»: Ποια είναι η σχέση της φράσης αυτής με το κατηγορητήριο σε βάρος του Μαντιθέου;
10. «ἀλλὰ μάλλον ἠτίμαζον καὶ τους συγκαταλύσαντας τον δήμον»: Ποια στάση τήρησαν οι τύραννοι μπροστά στον κίνδυνο που ένιωθαν να τους απειλεί και σε ποια ενέργεια προέβησαν;
11. Τι σημαίνει «σανίδιον» και «κατάστασις» και ποιο ρόλο είχαν στην αρχαία Αθήνα;
12. Ο Μαντίθεος χαρακτηρίζει την εγγραφή στο «σανίδιον» ως μη αξιόπιστη. Πώς αιτιολογεί το χαρακτηρισμό;
13. Να εντοπίσετε στο κείμενο τα σημεία που ο Μαντίθεος αμφισβητεί την αξιοπιστία του σανιδίου.
14. «οὔτε - οὔτε - οὔτε»: Τι προσπαθεί, κατά τη γνώμη σας, να πετύχει ο Μαντίθεος με την επανάληψη αυτή;
15. «ἐκεῖνοις τοῖς γράμμασιν»: Τι νομίζετε ότι επιθυμεί να τονίσει ο Μαντίθεος με τη φράση αυτή;
16. «ὥστε πολὺ ἂν δικαιότερον... πιστεύοιτε»: Σε ποιο συμπέρασμα καταλήγει ο ομιλητής; Να διατυπώσετε αναλυτικά τα επιχειρήματά του.
17. «ράδιον ἦν», «ἀναρχαίον ἦν»: Ποια είναι η σημασία τους στην αποδεικτική διαδικασία;
18. «εν ἐκεῖνοις... ἄπενεχθῆναι»: Πού αναφέρεται ο ομιλητής με τη φράση αυτή;

19. Με ποιο επιχείρημα του ο Μαντίθεος προσπαθεί έμμεσα να αποσπάσει τη θετική ψήφο των βουλευτών;
20. «είπερ ίππευσα»: Με ποια προϋπόθεση θα μπορούσε να αποτελεί εμπόδιο για την εκλογή του;
21. «ώστε μηδέν... την άπολογίαν»: Να σχολιάσετε το συμπέρασμα στο οποίο κατέληξε ο Μαντίθεος σε συνδυασμό με τα επιχειρήματα που χρησιμοποίησε.
22. «φύλαρχοι», «στρατηγοί»: Ποιος ήταν ο ρόλος τους στην αρχαία Αθήνα;
23. Με ποιον τρόπο ο Μαντίθεος αμβλύνει την κατηγορία του ιππέα;
24. Ποια εικόνα σχηματίζετε για το Μαντίθεο από όσα αναφέρει στο απόσπασμα αυτό και από τον τρόπο με τον οποίο τα παρουσιάζει;
25. Ποιες πληροφορίες αντλούμε για την πολιτική ή κοινωνική ζωή της αρχαίας Αθήνας από το κείμενο, αν το αντιμετωπίσαμε ως ιστορική πηγή;
26. Να εντοπίσετε δύο στοιχεία του λόγου στις §§ 4-8, τα οποία μπορούν να μας πείσουν ότι πρόκειται για λόγο απολογητικό.

1.2. Συνδυασμός ερωτήσεων ανάπτυξης και σύντομης απάντησης

1. α) Να εντοπίσετε στο κείμενο τη φιλοφρονητική διάθεση προς το ακροατήριο,
β) Να γράψετε ποια σκοπιμότητα εξυπηρετεί.
2. α) «κατάστασις»: Ποια είναι η σημασία της λέξης στο συγκεκριμένο κείμενο;
β) Ποιο στοιχείο της κατηγορίας ανατρέπεται;
3. α) Να εντοπίσετε τρεις μετοχές με τις οποίες ο Μαντίθεος απορρίπτει βασικά ενοχοποιητικά στοιχεία.
β) Να κρίνετε την αποτελεσματικότητά τους.
4. α) Ποιο επιχείρημα του Μαντίθεου θεωρείτε ισχυρότερο στις §§ 4 – 8;
β) Να αιτιολογήσετε την επιλογή σας.
5. α) Ποια μαρτυρία επικαλείται στο κείμενο αυτό ο Μαντίθεος;
β) Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.

1.3. Ερωτήσεις αντικειμενικού τύπου:

Να ενώσετε τους αριθμούς με τα γράμματα:

Α	Β
1. πρό της εν Ελλησπόντω συμφορας	α) περίφραση

2. εύηθές εστιν – έλεγχος μέγιστος	β) σχήμα υπερβατό
3. ούτε...ούτε...ούτε	γ) σχήμα μετωνυμίας
4. φαίνονται έχοντες τοιαύτην γνώμην	δ) βραχυλογία
5. πολλούς δ' αυτων στρατηγούς	ε) αντίθεση
6. ως πεπιοηκώς δεινόν τι	στ) έμφαση
	ζ) υπερβολή
	η) απροσδόκητο

2. Λεξιλογικές - Σημασιολογικές ασκήσεις

1. Να συνθέσετε το ρήμα «έχω» ή «έχομαι»:
2. α) με τις προθέσεις εν, ανά, κατά, παρά, αντί, από, υπό, υπέρ, εκ/εξ, σύν, προς, μετά, επί, περί.
β) με δύο κάθε φορά προθέσεις διά + κατά, σύν + μετά, αντί +παρά, πρό + εκ/εξ.
3. Να γράψετε προτάσεις στα νέα ελληνικά με τις παρακάτω λέξεις ή παράγωγά τους: εκπέμπω, αποδημω, καταβάλλω, αξιω, δοκιμάζομαι, δισπασμαι, πάσχω.
4. Ποια είναι η διαφορά στη σημασία των παρακάτω λέξεων (στην αρχαία ή τη νέα ελληνική γλώσσα);
α) αίρω - καθαιρώ - καθαίρω
β) φέρω - αποφέρω
γ) αποδημώ - ενδημώ
5. Να γράψετε δυο παράγωγα και δυο σύνθετα ουσιαστικά από τα ρήματα:
α) πέμπω _____
β) δίδωμι _____
γ) πάσχω _____
δ) έχω _____
6. Να γράψετε στην αρχαία ελληνική ένα συνώνυμο για τις παρακάτω λέξεις:
έρχομαι = _____ γινώσκω = _____
μαρτυρω = _____ πράττω = _____
βούλομαι = _____ σκοπώ = _____

7. Να συμπληρώσετε τις προτάσεις με παράγωγα των ρημάτων που δίδονται:

καθαίρω-ω: Η _____ του στρατηγου.

έξαιρέω-ω: Έχει _____ ήθος, γι' αυτό αποτελεί _____ στη
διαφθορά που επικρατεί.

δίδωμι: Πληρώνω τις _____.

Το βιβλίο είναι ένα καλό _____

Είναι _____ του ναού και η πράξη του λέγεται

Όποιος προσφέρει δώρα λέγεται _____.

γιγνώσκω: Η _____ είναι δύναμη

Έχει πλήρη _____ του γεγονότος

Είναι επιστήμων _____ κύρους

8. κακώς ποιῶ - κακώς πάσχω: Να γράψετε στα αρχαία ελληνικά το αντίθετο για καθεμιά από τις περιφράσεις και να το αποδώσετε μονολεκτικά στα νέα ελληνικά.

9. α) Να γράψετε τη σημασία των παρακάτω ρημάτων συνθετών του «δίδωμι»:

ἀναδίδωμι

ἀντιδίδωμι

ἀποδίδωμι

μεταδίδωμι

διαδίδωμι

ἐκδίδωμι

ἐπιδίδωμι

παραδίδωμι

β) Να γράψετε για κάθε ρήμα ένα παράγωγο ουσιαστικό της νεοελληνικής γλώσσας.

10. Ποια είναι η διαφορά της σημασίας του «πυνθάνομαι» από το «μανθάνω» και το «ἐπίσταμαι»;

11. εξέπεμψε, καθαιρουμένων, ἀναπράξητε, συγκαταλύσαντας, παραδοθέντα: Ποια σημασιολογική απόχρωση δίνουν οι προθέσεις στα παραπάνω ρήματα; Με τις προθέσεις αυτές να γράψετε σύνθετα ρήματα στη νεοελληνική με την ίδια σημασιολογική απόχρωση.

12. α) Ποια είναι η σημασία των παρακάτω σύνθετων ρημάτων του ἔρχομαι: κατέρχομαι, διεξέρχομαι, μετέρχομαι, υπεισέρχομαι, ἀνέρχομαι, υπέρχομαι.

β) Να γράψετε από ένα συνώνυμο των παρακάτω λέξεων με θέματα του ρήματος ἔρχομαι, (π.χ. για τη λέξη] διάβαση: συνώνυμο με το θ. -ἐλευθ του ἔρχομαι = διέλευση): αποχωρῶ, συνοδός, μύηση, βατός, εφορμῶ, θρασύτητα

13. Να σχηματίσετε σύνθετα επίθετα ή ουσιαστικά με α' συνθετικό το επίρρημα *ευ* και να γράψετε με πέντε από αυτά προτάσεις στα νέα ελληνικά:

ευ + ήθος = ευήθης = ο αφελής, ο ανόητος

ευ + άγος = _____

ευ + ανήρ = _____

ευ + άλωναι < άλίσκομαι = _____

ευ + δαίμων = _____

ευ + βουλή (σκέψη) = _____

ευ + γλωττα = _____

ευ + γένος = _____

ευ + ακούω = _____

§§9-13

1. Ερμηνευτικές ερωτήσεις

1.1. Ερωτήσεις ανοικτού τύπου (ανάπτυξης και σύντομης απάντησης)

1. Ποια είναι η θέση των §§ 9-13 στη δομή του ρητορικού λόγου;
2. Τι ήταν ο θεσμός της «δοκιμασίας» και ποιος ο στόχος του;
3. «δοκιμασία»: Γιατί ο θεσμός αυτός είναι συνυφασμένος με τη δημοκρατία;
4. «εν μεν τοις άλλοις άγωσι», «εν δε ταις δοκιμασίαις»: Τι εννοεί με τις φράσεις αυτές ο Μαντίθεος και ποια η σχέση τους με την πορεία του λόγου του;
5. Σε ποιο σημείο του λόγου το ύφος του ρήτορα είναι παρακλητικό;
6. Γιατί συνδέει ο Μαντίθεος την οικονομική του κατάσταση με τις συμφορές της πόλης;
7. «δύο μεν αδελφάς εξέδωκα, έπιδούς τριάκοντα μνας έκαστέρα»: Τι επιδιώκει ο ρήτορας με την επισήμανση αυτή και γιατί αναφέρει το ποσό;
8. Ποια ήταν η αξία των ελληνικών νομισμάτων;
9. Γιατί ο Μαντίθεος κρίνει αναγκαίο να μιλήσει για την οικογένεια του;
10. «μηδέ προς ένα μηδέν έγκλημα»: Τι επιθυμεί να τονίσει ο ρήτορας;
11. Να εντοπίσετε το σημείο του λόγου που ο Μαντίθεος τονίζει ότι η ευπρεπής συμπεριφορά στην ιδιωτική ζωή αποτελεί εγγύηση για τη δημόσια ζωή και να αξιολογήσετε το επιχείρημα του αυτό.
12. Ποιες πληροφορίες σχετικά με τη συμπεριφορά νεαρών Αθηναίων μπορούμε να συναγάγουμε από το συγκεκριμένο κείμενο;
13. «λογοποιοοντας και ψευδομένους περί έμου»: Ποιο αρνητικό κοινωνικό φαινόμενο θίγει ο Μαντίθεος και τι νομίζετε ότι επιδιώκει με την αναφορά του αυτή;
14. Με ποια στοιχεία της προσωπικής του ζωής επιδιώκει ο Μαντίθεος να επηρεάσει τους βουλευτές;
15. «δίκη», «γραφή», «εισαγγελία»: Ποιος ήταν ο ρόλος τους στην αρχαία Αθήνα;
16. Σε ποιο ιστορικό γεγονός αναφέρεται ο Μαντίθεος στην § 13 και τι επιθυμεί να αποδείξει;

17. Κατά την άποψη του Αριστοτέλη, υπάρχουν δύο ειδών παραδείγματα, τα ιστορικά ή πραγματικά και τα φανταστικά ή πλαστά, που βοηθούν το ρήτορα να προωθήσει την επιχειρηματολογία του. Ποιο παράδειγμα χρησιμοποιεί ο Μαντίθεος στο συγκεκριμένο κείμενο; Να το εντοπίσετε και να κρίνετε την αποτελεσματικότητά του.
18. Από ποια σημεία του κείμενου φαίνεται ότι ο Μαντίθεος γνωρίζει τη στρατιωτική τέχνη;
19. Στους δικανικούς λόγους οι «πράξεις εκ του βίου» είναι κοινοί τόποι τόσο για το ήθος του λέγοντος όσο και για το ήθος του αντιπάλου. Να εντοπίσετε τα σημεία του κειμένου που επιβεβαιώνουν την άποψη αυτή.
20. Από τα επιχειρήματα του Μαντιθέου άλλα απευθύνονται στο συναίσθημα και άλλα στη λογική. Αφού τα κατηγοριοποιήσετε με αυτό το κριτήριο, να προσπαθήσετε να ερμηνεύσετε τη σειρά, με την οποία τα παραθέτει.
21. Ποια συγκεκριμένα στοιχεία καταθέτει ο Μαντίθεος στους βουλευτές από τη δράση του στον ιδιωτικό και το δημόσιο βίο του;
22. Σε ποιο σημείο της § 13 η σκέψη του Μαντιθέου έχει γενικό κύρος;

1.2. Συνδυασμός ερωτήσεων σύντομης απάντησης και ελεύθερης ανάπτυξης

1. α) Να εντοπίσετε τα σημεία στα οποία ο Μαντίθεος προσπαθεί να διαγράψει το ήθος των κατηγορών του.
- β) Τι επιδιώκει με αυτή του την αναφορά;
2. α) Ποιο από τα επιχειρήματα που χρησιμοποιεί ο ρήτορας θεωρείτε περισσότερο εύστοχο;
- β) Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.
3. α) Σε ποιους θεματικούς άξονες οργανώνει την απολογία του ο Μαντίθεος στις §§ 9-13;
- β) Ποια η σκοπιμότητα της επιλογής του αυτής;
4. Με δεδομένη τη συνάφεια «ήθους» και «πάθους»:
- α) να αναζητήσετε στο κείμενο με ποιο τρόπο ο Μαντίθεος προσπαθεί να προκαλέσει το πάθος των βουλευτών
- β) να αιτιολογήσετε την επιλογή σας.

1.3. Ερωτήσεις αντικειμενικού τύπου

Να ενώσετε τους αριθμούς της στήλης Α με τα γράμματα της στήλης Β (δύο στοιχεία της στήλης Β περισσεύουν).

A	B
1. τυγχάνουσι τάς διατριβάς ποιούμενοι	α) σχήμα λιτότητας
2. δύο αδελφάς ἐξέδωκα	β) υπερβολή

3. μηδέ... μηδέν	γ) μεταφορά
4. ετέρων - απάντων - άναβάντων	δ) περίφραση
5. ουκ αν τοιαύτην γνώμην ειχον	ε) σχήμα υπερβατό
6. μηδέ προς ένα	στ) ομοιοτέλειτο
7. ου πολλης	ζ) συνωνυμία
	η) έμφαση
	θ) επανάληψη

2. Λεξιλογικές - Σημασιολογικές ασκήσεις

2.1. Παραδείγματα ασκήσεων ανοικτού τύπου

1. Να γράψετε στα αρχαία ελληνικά από ένα αντίθετο για τις παρακάτω λέξεις: *βιώω-ώ, φημί, ό αισχρός, ό νεώτερος, ομολογώ.*
2. ήγουμαι - νομίζω - οίομαι: Να δηλώσετε τη σημασιολογική απόχρωση των ρημάτων.
3. «διατριβή»: Ποια η σημασία της λέξης τότε και ποια σήμερα; Να γράψετε μια πρόταση όπου θα φαίνεται η σημερινή της σημασία.
4. Να σχηματίσετε προτάσεις στα νέα ελληνικά με τις ακόλουθες λέξεις: *δοκιμασία, ακρόαση, τεκμήριο, πολέμιος, καθεστώς.*
5. Να συνθέσετε το ρήμα «έχω» με πέντε προθέσεις και να σχηματίσετε με τα ρήματα που θα προκύψουν αντίστοιχες προτάσεις.
6. Ποια είναι η σημασία των παρακάτω ρημάτων, σύνθετων του «δείκνυμι» και του «γίγνομαι»;
άποδείκνυμι, ένδεικνυμι, έπιδείκνυμι
έπιγίγνομαι, προσγίγνομαι, έκγίγνομαι
7. Να εντοπίσετε τις λέξεις του κειμένου που είναι ομόρριζες με τις παρακάτω: *δόγμα, όψη, γηγενής, ευεξία, άβατος, δέηση, τύχη,*
8. Να εντοπίσετε τους δικανικούς όρους του κειμένου και να γράψετε ποιοι έχουν την ίδια σημασία στην εποχή μας.

2.2. Παραδείγματα ασκήσεων αντικειμενικού τύπου

Να συνδέσετε κάθε λέξη της στήλης Α με τις λέξεις της νέας ελληνικής στη στήλη Β, με τις οποίες έχει κοινό θέμα (σε σύνθεση ή μη), γράφοντας μπροστά από κάθε αριθμό της στήλης Α το ή τα γράμματα από τη στήλη Β.

A	B
1. φημί	α) εισηγητής
2. ηγούμαι	β) αυτόπτης
3. ορω	γ) γενεά
4. γίγνομαι	δ) προφήτης
5. οίδα	ε) προγενέστερος στ) κατάφαση
	ζ) όραση
	η)όραμα
	θ) ηγούμενος
	ι)ιστορία
	ια) ηγεμόνας
	ιβ) κάτοπτρο

2.3. Συνδυασμός ασκήσεων αντικειμενικού και ανοιχτού τύπου

1. Α. Να συμπληρώσετε τα κενά ακολουθώντας τα παραδείγματα:

δια + φορά = διαφορά < διαφέρω / διαφέρομαι

συν + φορά = συμφορά < συμφέρω (μόνο ενεργητική φωνή)

πρό+ φορά= _____

πρός + φορά = _____

υπό + φορά = _____

ανά + φορά = _____

κατά + φορά = _____

παρά + φορά = _____

εις + φορά = _____

εκ + φορά = _____

περί + φορά = _____

σύν +εις+ φορά = _____

Β. Να προσέξετε τη διαφορά μεταξύ ρήματος *φέρω* και *φέρνω* (όπου υπάρχει) και να την αποδώσετε με παραδείγματα.

2. Α. Να συμπληρώσετε τα κενά ακολουθώντας το παράδειγμα:

κατά + φημί = κατάφαση, καταφατικός

π.χ. η απάντηση του ήταν καταφατική.

πρό + φημί = _____

α(στερ)+ φημί= _____

από + φημί = _____

αντί + φημί = _____

ανά+λαμβάνω = _____

πρό+λαμβάνω = _____

προ + κατά + λαμβάνω = _____

§§ 14-17

1. Ερμηνευτικές ερωτήσεις

1.1. Ερωτήσεις ανοικτού τύπου (ανάπτυξης και σύντομης απάντησης)

1. Ποια ήταν η πρόταση του Μαντιθέου για τους στρατευμένους άπορους συνδημότες του;
2. Πού απέβλεπε ο Μαντίθεος όταν ο ίδιος παρείχε την οικονομική βοήθεια των τριάντα δραχμών στους δύο άπορους συνδημότες του;
3. Πώς εκδήλωναν τη φιλοπατρία τους όσοι από τους Αθηναίους πολίτες διέθεταν οικονομική δύναμη;
4. Η οικονομική βοήθεια των ευπόρων προς τους απόρους παρουσιάζεται στο κείμενο ως προαιρετική. Να αναφέρετε περιπτώσεις κατά τις οποίες οι πλούσιοι Αθηναίοι είχαν και υποχρεωτικές οικονομικές επιβαρύνσεις.
5. «είς Κόρινθον εξόδου γενομένης καί πάντων προειδόντων ότι δεήσει κινδυνεύειν»: Σε ποια εκστρατεία αναφέρεται ο Μαντίθεος και ποια πρόβλεψη υπήρχε για την έκβασή της;
6. Πώς κρίνετε τη στάση που τήρησε ο Μαντίθεος κατά την εκστρατεία των Αθηναίων εναντίον των Λακεδαιμονίων;
7. «καί μάλιστα της ημετέρας φυλής δυστυχησάσης»: Να σχολιάσετε τη μετοχή που χρησιμοποιεί ο ρήτορας, για να αναφερθεί στην ήττα που υπέστη η φυλή στην οποία ανήκε ο Μαντίθεος.
8. Να επισημάνετε τα σημεία του κειμένου από τα οποία προκύπτει ο θαρραλέος χαρακτήρας του Μαντιθέου.
9. «ει τινες υμών οργίζονται τοις τα μεν της πόλεως άξιουσι πράττειν, έκ δε των κινδύνων άποδιδράσκουσιν»: Ποιες συνέπειες επέφερε στην αρχαία Αθήνα η άρνηση στρατιωτικής υπηρεσίας και η επίδειξη δειλίας ενώπιον των πολεμικών κινδύνων;

10. «προσελθών εγώ τον ταξίαρχον έκέλευον άκληρωτί την ήμετέραν τάξιν πέμπειν»: Τι υποδηλώνει για τον Μαντίθεο η παράκληση του να αποσταλεί η φυλή του «άκληρωτί» σε επικίνδυνες επιχειρήσεις;
11. Ποιους αντιθετικούς συλλογισμούς χρησιμοποιεί ο Μαντίθεος για να ενισχύσει τη θέση του ενώπιον του δικαστηρίου;
12. Για ποιο λόγο η συμμετοχή των φυλών σε ριψοκίνδυνες πολεμικές επιχειρήσεις οριζόταν με κλήρο;
13. Ποια ήταν η έκβαση της σύγκρουσης Αθηναίων - Σπαρτιατών στη μάχη της Νεμέας και πού οφείλεται αυτή;
14. Γιατί οι Αθηναίοι και οι σύμμαχοί τους μετά την ήττα τους στη Νεμέα κατέλαβαν οχυρά στην περιοχή του Ισθμού;
15. Γιατί ο Μαντίθεος αποκαλεί τον Θρασύβουλο «σεμνόν»;

1.2. Συνδυασμός ερωτήσεων σύντομης απάντησης και ελεύθερης ανάπτυξης

1. «δεινόν γάρ ην άγαπητώς όλίγη πρότερον σεσωσμένους εφ' έτερον κίνδυνον ιέναι»:
- α) Πιστεύετε ότι το επιχείρημα αυτό του Μαντιθέου είναι ρεαλιστικό;
- β) Να αιτιολογήσετε την άποψη σας.
2. α) Νομίζετε ότι η αναφορά του Μαντιθέου στα πολεμικά κατορθώματα του πείθει τους δικαστές;
- β) Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.

2. Λεξιλογικές - Σημασιολογικές ασκήσεις

1. Να συνδέσετε τα ρήματα της στήλης Α με τα συνώνυμα τους στη στήλη Β.

Α	Β

μάχομαι	πρέπει, προσήκει, χρή
όνειδίζω	ικετεύω, 'κελεύω
φοβουμαι	επικουρώ
νέμω	παρέχω, προσφέρω
σκοπώ	οιός τ' ειμί + απαρέμφατο
δει	οδηγώ / άρχω, κρατώ / δοκώ, κρίνω
δέομαι	βουλευομαι, λογίζομαι, φρονώ
βοηθώ	διαμερίζω / βόσκω, / απολαύω, καρπούμαι
δίδωμι	δέδοικα, όκνώ
δύναμαι	επιτιμώ, ψέγω, αιτιώμαι
ήγουμαι	αγωνίζομαι, πολεμώ

2. Να συνδέσετε τα ρήματα της στήλης Β με τα συνώνυμά τους στη στήλη Α και τα αντίθετά τους στη στήλη Γ:

Α	Β	Γ
διαφυλάπτω	οργίζομαι	πραϋνω
πένομαι, στερουμαι	πράττω	ευπορω, πλουτω
λαγχάνω	δυστυχω	απόλλυμι
δρω, ποιω, εργάζομαι	σώζω	ευδαιμονω, ευτυχω, ευ
αγανακτω, δυσφορω	κληρω	πράττω
ατυχω, κακοπραγω,	απορω	αιρουμαι, χειροτονω
κακοπαθω		αργω

3. Να γράψετε τα ρήματα της αρχαίας ελληνικής που παράγονται από τις λέξεις:

πολίτης	
επιτήδεια	
σεμνός	
δειλία	
βουλή	
βελτίων	
οδός	

4. Να γράψετε στην αρχαία ελληνική τα αντίθετα των λέξεων:

πρότερον	
ισχυρός	
πλείων	
αδίκως	
δειλία	
βελτίων	
πολέμιος	
ημέρα	

5. Στη στήλη Β να γράψετε τα ρήματα της αρχαίας ελληνικής από τα οποία παράγονται οι λέξεις της στήλης Α.

A	B	A	B
ιστορία είδηση		βλήμα βέλος βελόνη	
σταθμός στάδιο στήλη		σχολή σχήμα σχολείο	
λήψη λαβή		ηγεμονία εισηγητής αδιήγητος	
βουλευτής βούλευμα βουλευτήριο		κτήμα επίκτητος κτήση	
βαθμός βάθρο βωμός βήμα		τάγμα ταγός τάξη τακτός	

§§18-19

1. Ερμηνευτικές ερωτήσεις

1.1. Ερωτήσεις ανοιχτού τύπου (ανάπτυξης και σύντομης απάντησης)

1. Πώς κρίνετε τη στρατιωτική συμπεριφορά του Μαντιθέου;

2. Ποια είναι τα κριτήρια τα οποία, σύμφωνα με τον Μαντίθεο, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη για την αξιολόγηση του πολίτη;
3. Ποια άποψη διατυπώνει ο Μαντίθεος για την εξωτερική εμφάνιση ως κριτήριο αξιολόγησης του πολίτη;
4. Ποιες πληροφορίες αντλούμε από το κείμενο για την εξωτερική εμφάνιση του Μαντιθέου;
5. Ποια συμπεράσματα εξάγουμε για τα πολιτικά ήθη που επικράτησαν στην Αθήνα μετά τον Πελοποννησιακό πόλεμο;
6. Να αναφέρετε στοιχεία από το κείμενο τα οποία πείθουν για την καλή στρατιωτική συμπεριφορά του Μαντιθέου.
7. Πότε μια πράξη, σύμφωνα με τον Μαντίθεο, μπορεί να θεωρηθεί ως θετική;
8. «Ὡστε οὐκ ἄξιον ἀπ' ὄψεως, ὡ βουλή, οὔτε φιλεῖν οὔτε μισεῖν οὔδ' ἄλλ' ἐκ τῶν ἔργων σκοπεῖν»: Να αναλύσετε την αντίθεση που υπάρχει στην άποψη αυτή του Μαντιθέου.
9. Γιατί ο Λυσίας συμπεριέλαβε στην επιχειρηματολογία του και την εξωτερική εμφάνιση του Μαντιθέου;

1.2. Συνδυασμός ερωτήσεων σύντομης απάντησης και ελεύθερης ανάπτυξης

- α) Η εξωτερική εμφάνιση μπορεί να αποτελέσει ασφαλές κριτήριο για την αξιολόγηση του πολίτη;
- β) Να δικαιολογήσετε τη γνώμη σας.
- α) Διαφαίνεται στο κείμενο κάποια προσπάθεια του Μαντιθέου να πείσει τους δικαστές, ώστε η δοκιμασία του να είναι επιτυχής;
- β) Να αιτιολογήσετε την άποψη σας παραπέμποντας σε στοιχεία του κειμένου.

2. Λεξιλογικές - Σημασιολογικές ασκήσεις

1. Να συνδέσετε τα ρήματα της στήλης Α με τα συνώνυμα τους στη στήλη Β.

Α	Β

θέλω	αδικώ, φθείρω
αμπέχω – αμπίσχω	δρω, εργάζομαι, κατασκευάζω
ωφελώ	βαδίζω, βαίνω, πορεύομαι
βλάπτω	συζητώ, συνομιλώ
ποιώ	αμφιέννυμι, ενδύω
αμελώ	βοηθώ, ονίνημι
χωρώ	ειμί, γεννώμαι, φύομαι
γίγνομαι	αγαπώ
διαλέγομαι	ολιγωρώ, ραθυμώ
φιλώ	βούλομαι, επιθυμώ, ποθώ, εφίεμαι

2. Στη στήλη Β να γράψετε τα ρήματα, από τα οποία παράγονται οι λέξεις της στήλης Α:

A	B
διάλογος, διάλεξη, διάλεκτος	
γένος, γενεά, γένεση, γόνος	
φίλτρο	
έλλειψη, λοιπός, ελλιπής	
όψη, οπή, είδος, ιδέα, ύποπτος	
πολιτεία, πολίτευμα	
τελετή	

3. Να συνδέσετε τις λέξεις της στήλης Α με τις αντίθετές τους στη στήλη Β.

A	B
βλάπτω	εκδύω
αναχωρώ	μισώ
φιλώ	αφικνούμαι
αμελώ	ονίνημι, λυσιτελώ, ωφελώ
κοσμίως	επιμέλομαι
πολέμιος	έσχατος
αμπέχω ή αμπίσχω	ήττων
πρωτος	σύμμαχος, φίλος
μείζων	ακόσμως

§20-21**1. Ερμηνευτικές ερωτήσεις****1.1. Ερωτήσεις ανοικτού τύπου (ανάπτυξης και σύντομης απάντησης)**

1. Πού αποδίδει ο Μαντίθεος την οργή που νιώθουν μερικοί εναντίον του;
2. Ποιο ήταν το αρχικό κίνητρο για την ενασχόληση του Μαντιθέου με τις δημόσιες υποθέσεις;
3. Να σχολιάσετε τον τρόπο με τον οποίο τελειώνει ο λόγος, αφού λάβετε υπόψη και το χαρακτήρα του Μαντιθέου.
4. Γιατί ο Μαντίθεος πήρε το λόγο στην Εκκλησία του Δήμου, αν και οι νέοι απέφευγαν να ανεβούν στο βήμα; (Στην απάντησή σας να λάβετε υπόψη και όσα ανέφερε ο Μαντίθεος στην § 10).
5. Πού οφείλεται η φιλοδοξία του Μαντιθέου και ποιο ήταν το στοιχείο που τον ώθησε περισσότερο στην ενασχόληση του με τις δημόσιες υποθέσεις;
6. Να σχολιάσετε τη ρητορική ερώτηση με την οποία ο Μαντίθεος κλείνει το λόγο του.

1.2. Συνδυασμός ερωτήσεων σύντομης απάντησης και ελεύθερης ανάπτυξης

1. α) Γιατί ο Μαντίθεος στον επίλογο του λόγου του επαινεί τους βουλευτές
β) Να αιτιολογήσετε την άποψή σας.
2. α) Όσοι ασκούν ή πρόκειται να ασκήσουν εξουσία πρέπει, κατά τη γνώμη σας, να υφίστανται «δοκιμασία»;
β) Να αιτιολογήσετε την άποψή σας.

2. Λεξιλογικές - Σημασιολογικές ασκήσεις

1. Να συνδέσετε τα ρήματα της στήλης Α με τα παράγωγά τους στη στήλη Β.

Α	Β

δοκω	ρήμα δόξα ρήτρα άρση ρήση
λέγω	δόγμα αορτή ρήτορας
αίρω	δοκίμιο ανάρτης αντίρρηση δοκιμή άδοξος μετέωρος ρητός

2. Να συνδέσετε τα ρήματα της στήλης Α με τα συνώνυμα τους στη στήλη Β.

A	B
άχθομαι αίρω λέγω δοκω επιχειρω ενθυμouμαι	αναλαμβάνω, επιλαμβάνομαι νομίζω, υπολαμβάνω, ηγouμαι, οίομαι διανοούμαι, μνημονεύω, λογίζομαι ανίστημι, ανορθω, εγείρω φημί, φθέγγομαι, αγορεύω αγανακτώ, ανιωμαι, θλίβομαι, λυπouμαι

3. Να συνδέσετε τα ρήματα της στήλης Α με τα αντίθετά τους στη στήλη Β.

A	B
άχθομαι αίρω παύω ενθυμouμαι	άρχομαι επιλανθάνομαι καθαίρω, καθίστημι ήδομαι, τέρπομαι, χαίρω

ΡΗΤΟΡΙΚΗ ΤΕΧΝΗ			
ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΤΜΗΜΑΤΑ ΣΤΑ ΟΠΟΙΑ ΔΙΑΙΡΕΙΤΑΙ			
Α) ΕΥΡΕΣΗ (<i>inventio</i>)	Η σύλληψη της ιδέας και όλου του περιεχομένου του λόγου	1. <u>Στάση(status).</u> Το θέμα εξετάζεται από τέσσερις βασικές απόψεις:	α) Ύπαρξη β) Κατάσταση γ) Ποιότητα δ) Ποσότητα ή μέγεθος
		2. <u>Απόδειξη</u> (<i>argumentatio</i>). 'Η επιχειρηματολογία (πίστεις):	<u>α) Άτεχνες πίστεις,</u> όπως: • Μάρτυρες • Έγγραφα • Όρκoi • Νόμοι • Βάσανοι δούλων. <u>β) Έντεχνες πίστεις:</u> i) Λογικά επιχειρήματα ii) Ήθος iii) Πάθος
Β) ΤΑΞΗ (<i>dispositio</i>).		Α) Προοίμιο (<i>exordium</i>). β) Διήγηση (<i>narratio</i>) γ) Πίστη ή Απόδειξη (<i>probatio ή argumentatio</i>) δ) Επίλογος (<i>peroratio</i>)	

Γ) ΥΦΟΣ ή ΛΕΞΙΣ (elocutio)	Το ύφος συνήθως διακρίνεται σε <u>υψηλό, μέσο, απλό.</u>	α) Ορθοέπεια («ελληνίζειν») β) Καθαρότητα γ) Το «πρέπον» δ) Κόσμος	i) Σχήματα λέξεως ii) Σχήματα διανοίας
Δ) ΜΝΗΜΗ (memoria)	Τα μνημονικά τεχνάσματα.		
Ε) ΥΠΟΚΡΙΣΗ (actio).	Στάση, μορφασμοί, χειρονομίες, τόνος φωνής του ρήτορα από το βήμα κτλ.		

Προϊόν της ρητορικής τέχνης είναι ο ρητορικός λόγος που μπορεί να οριστεί ως *μια σειρά σκέψεων συστηματικά διαρθρωμένων και έντεχνα διατυπωμένων με στόχο να πείσουν τον ακροατή ή τον αναγνώστη για κάποιο συγκεκριμένο θέμα.*

ΧΡΗΣΙΜΟΙ ΟΡΟΙ ΚΑΙ ΕΝΝΟΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΩΝ ΡΗΤΟΡΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

- **Γνώμες** είναι αποφθεγματικές πιθανές προτάσεις, *εικότα*, που παρουσιάζονται ως αλήθειες γενικώς παραδεκτές και χρησιμεύουν ως αφετηρία ή ως *συμπέρασμα* μιας επιχειρηματολογίας.
- **Διαιρέσεις** είναι η διαδικασία που ακολουθείται κατά την αυστηρή ρητορική μέθοδο αμέσως μετά την πρόταση του λόγου. Έτσι η γενική έννοια που εκτίθεται στην πρόταση διαμερίζεται στα ουσιώδη μέρη της που απαριθμούνται ώστε να γνωρίζει ο ακροατής σε ποιο σημείο του λόγου βρίσκεται.
- **Ενθυμήματα** είναι συνεπτυγμένες μορφές παραγωγικών ή απαγωγικών συλλογισμών και στηρίζονται σε προτάσεις που συνήθως αληθεύουν εν μέρει, δε διατυπώνουν, δηλαδή, γενική αλήθεια.
- **Έντεχνες πίστεις** είναι α) τα λογικά επιχειρήματα, β) τα ρητορικά ήθη, γ) τα ρητορικά πάθη.
- **Επιχείρημα** είναι μια σειρά από προτάσεις που συνδέονται μεταξύ τους χωρίς χάσματα και απολήγουν σε μια τελική πρόταση, που λέγεται συμπέρασμα. Σκοπός του επιχειρήματος είναι να υποδείξει την αλήθεια μιας θέσης / απόφασης. Προϋπόθεση για να επιτευχθεί ο σκοπός του επιχειρήματος είναι ότι οι προτάσεις που οδηγούν στο συμπέρασμα βρίσκονται σε λογικές σχέσεις μεταξύ τους, η επόμενη, δηλαδή, είναι λογική ακολουθία της προηγούμενης.
- **Λέξεις** είναι το ύφος του ρητορικού λόγου. Στοιχεία του είναι η *ορθοέπεια* ή *ορθότητα* (το έλληνίζειν). *η σαφήνεια, ο κόσμος, το πρέπον.*
- **Λογικά επιχειρήματα** είναι α) τα ενθυμήματα, β) οι γνώμες, γ) τα παραδείγματα.
- **Παραδείγματα** ιστορικά ή πραγματικά και φανταστικά ή πλαστά είναι από τυπική άποψη συνεπτυγμένοι επαγωγικοί συλλογισμοί και από άποψη

ουσίας ανήκουν στα επιχειρήματα πιθανότητας.

- **Προοίμιον** είναι μικρό τμήμα του λόγου, βρίσκεται στην αρχή του και έχει σκοπό να παρουσιάσει την έκταση και την έκθεση του λόγου με προσοχή, ώστε να προδιαθέσει ευμενώς. Χαρακτηριστικά του : η ακρίβεια, η σαφήνεια και η συντομία. Συνήθως αποφεύγεται η υπερβολική μετριοφροσύνη, αλλά και η επίδειξη πολυμάθειας, διότι υπάρχει ο κίνδυνος να χαθεί η προσοχή του ακροατηρίου. Το προοίμιο λειτουργεί στο τέλος του ως μετάβαση από την αρχή του λόγου στην κύρια ιδέα του.
- **Πρότασις** είναι η κύρια ιδέα και αυτό τούτο το θέμα του λόγου. Η πρόταση κυριαρχεί σ' ολόκληρο το λόγο. αφού από αυτή φαίνονται και ξεδιπλώνονται όλες οι ιδέες του λόγου που αναπτύσσονται στη συνέχεια. Στην πρόταση, που δεν είναι ούτε πολύ σύντομη, ούτε πολύ εκτενής, εκτίθεται σύντομα και εύληπτα η κεφαλαιώδης έννοια του λόγου.
- **Ρητορικά ήθη** είναι α) το ήθος του λέγοντος, β) το ήθος του ακροατή, γ) το ήθος του αντιπάλου.
- **Ρητορικά πάθη** είναι συγκινησιακές καταστάσεις. Με αυτά ο ρήτωρ απευθύνεται στο συναίσθημα και όχι στη λογική των ακροατών του και επιδιώκει α) τη συμπάθεια για τον ίδιο ή β) την αντιπάθεια για τον αντίπαλο ή τις πράξεις ή τη νοοτροπία που καταγγέλλει ή γ) όλα μαζί.
- **Συλλογισμός αναλογικός** ονομάζεται ο συλλογισμός κατά τον οποίο από ένα ή περισσότερα χαρακτηριστικά συμπεραίνουμε ότι κάτι *ανάλογο* συμβαίνει και σε άλλους τομείς, με την προϋπόθεση ότι διαπιστώνεται και εκεί η εμφάνιση των ίδιων χαρακτηριστικών.
- **Συλλογισμός επαγωγικός** ονομάζεται ο συλλογισμός κατά τον οποίο από τις επιμέρους κρίσεις καταλήγουμε στη γενίκευση.

- **Συλλογισμός κατηγορικός** ονομάζεται ο συλλογισμός κατά τον οποίο διαπιστώνονται κατηγορικές κρίσεις, δηλαδή το κατηγορούμενο αποδίδεται στο υποκείμενο απολύτως.
Π.χ. κανένας άνθρωπος δεν είναι αναμάρτητος.
- **Συλλογισμός** ονομάζεται η νοηματική ενέργεια με την οποία από δεδομένες κρίσεις σχηματίζουμε κατά λογική ακολουθία μία άλλη κρίση. Οι κρίσεις στις οποίες στηρίζεται ονομάζονται προκείμενες, η πρώτη μείζων προκείμενη και η δεύτερη ελάσσων. Η κρίση που εξάγεται από αυτές καλείται *συμπέρασμα*.
- **Συλλογισμός παραγωγικός** ονομάζεται ο συλλογισμός κατά τον οποίο από το όλο συμπεραίνουμε για το μέρος.
- **Συλλογισμός υποθετικός** ονομάζεται ο συλλογισμός κατά τον οποίο και οι τρεις κρίσεις είναι υποθετικές.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ΛΥΣΙΑΣ ΛΟΓΟΙ
Μετάφραση – Σχόλια: Στ. Τζουμελέας
Εκδ. Ι. Ζαχαρόπουλος
- ΛΥΣΙΟΥ ΛΟΓΟΙ
Μετάφραση – Σχόλια: Βασ. Πατριαρχέας
Εκδ. Πάπυρος
- ΛΥΣΙΑ: «ΥΠΕΡ ΜΑΝΤΙΘΕΟΥ»
Μετάφραση – Σχόλια: Γ. Μπαπιστάκης
Εκδ. Μεταίχμιο
- ΛΥΣΙΑ: «ΥΠΕΡ ΜΑΝΤΙΘΕΟΥ»
Μετάφραση – Σχόλια: Γ. Σακελλαριάδης
Εκδ. Σαββάλας
- ΛΥΣΙΑ: «ΥΠΕΡ ΜΑΝΤΙΘΕΟΥ»
Μετάφραση – Σχόλια: Π. Γραμμένος
Εκδ. Πατάκη
- ΛΥΣΙΑΣ: «ΥΠΕΡ ΜΑΝΤΙΘΕΟΥ»
Σχόλια: Β. Πετρούτσου
- ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΟΛΟΓΙΑ
Jacqueline de Romilly
Εκδ. Καρδαμίτσα

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ	σσ. 2 - 6
2. ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΛΥΣΙΑ	σ. 7
3. ΛΥΣΙΟΥ: «ΥΠΕΡ ΜΑΝΤΙΘΕΟΥ»	σ. 8
4. ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ	σσ. 9 –12
5. ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ ΣΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ	
α. §§ 1-3	σσ. 13 - 20
β. §§ 4-8	σσ. 21 - 30
γ. §§ 9-13	σσ. 31 - 40
δ. §§ 18-19	σσ. 41 - 45
ε. §§ 20-21	σσ. 46 - 50
6. ΔΗΜΟΣΙΟΙ ΑΞΙΩΜΑΤΟΥΧΟΙ: «ΔΟΚΙΜΑΣΙΑ»	σσ. 51 - 52
7. ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΕΕ	σσ. 53 - 72
8. ΔΙΑΙΡΕΣΗ ΤΗΣ ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ	σσ. 73 - 74
9. ΧΡΗΣΙΜΟΙ ΟΡΟΙ ΚΑΙ ΕΝΝΟΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΩΝ ΡΗΤΟΡΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ	σσ. 75 - 77
10. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	σ. 78